

ii este remis, cu rugămintea de a-l difuza ca document oficial, **APELUL POPORULUI ROMAN** pentru dezarmare, pentru o Europă fără arme nucleare, pentru o lume a păcii.

Un document-manifest, purtând girul și greutatea, și marea voință de pace a 18 milioane de oameni, cetățeni ai României.

Un document-program în favoarea acțiunii imediate pentru blocarea cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare.

Un document avînd, în filigramul său, 18 milioane de nume de bărbați și femei, de bătrîni, tineri, copii.

Un document iradiind către toate captatoarele instalate pe Terra, pentru a anunța gîndul nostru de pace și înțelegere cu toate popoarele lumii.

Ministrul afacerilor externe al Senegalului insistă asupra posibilității ca mișcarea de nealinieră să adopte recomandări în favoarea unei reduceri efective a armamentelor. Ar putea constitui o etapă importantă a acțiunii, la nivelul «lunii a treia», pentru denuclearizarea unor întregi regiuni — Africa, Orientul Mijlociu, Asia, Oceanul Indian, America Latină.

Ora 10,58. Secretarul general al ONU, însoțit de președintele Adunării Generale și — așa cum se obișnuiește — de unul din vicepreședinți, ia loc la masa prezidiului. Înregistrăm acest fapt ca pe un eveniment deosebit, știut fiind că toate sesiunile de pînă acum, începînd cu cea de deschidere, au debutat cu întîrzieri confortabile... De minimum jumătate de ceas.

Ora 11,00. Președintele Adunării Generale, Kittani, bate în microfon, atrăgînd atenția că sala trebuie să fie pregătită. Foița se mai potolește; întîrziat se grăbesc să-și ocupe scaunele; pe margine și-au făcut loc cei din Secretariatul ONU, coboriți din birourile lor din blocul cu multe etaje, pentru a fi și ei de față. Evenimentul de azi i-a pus în mișcare. Si nu numai pe ei...

În prima zi a venirii mele la sediul ONU, am intrat fără să mă întreb cineva cine sint și ce caut. Poliștii de la prima poartă — cea dinspre First Avenue — își povesteau întîmplări hazoase dis-de-dimineată; cei de la ușa principală a clădirii Secretariatului ONU n-au schițat nici un gest, lăsîndu-mă să trec mai departe și, cită vreme m-am

mișcat pe culoare încolo și înapoi, n-a avut nimeni curiozitatea să aștepte cu ce prilej le trec pragul. După incidentul din timpul discursului roșii de șeful delegației Iranului, cînd un necunoscut s-a apropiat de vorbitor rupîndu-i textul pe care îl citea, măsurile de securitate au devenit mai strînse. Toată lumea — inclusiv secretarul general al ONU, se menționează — prezintă legitimația la intrare. Trebuie, de altfel, s-o porți la piept, să se vadă de departe.

Astăzi, însă, e altceva. La colțul străzii stau pichete de poliști, echipați ca de asalt; nu le lipsește de la brîu nimic — pistolul, bastonul, fluierul, carnetul, lanterna și, firește, cătușele. Pe poduri se văd siluete albastre — fete și băieți, albi sau negri, în uniforma poliției. Pe poarta principală nu intră decît «ai casei» — funcționarii internaționali și membrii delegațiilor. Noi, ziariștii, am fost expediați pe la poarta rezervată publicului al cărui acces, astăzi, este interzis. Cînd se intră pe culoar — toată lumea este supusă controlului; servietele, aparatele foto, casetofonele, pozele și portmoneele sînt răsucite în toate felurile, iar cei care merg în sală — pe baza permisului special eliberat — trec prin cadranul familiar de pe aeroporturi pentru controlul de arme. Un lanț de poliști — de această dată ai ONU — te iau în primire și te transferă mai departe ca pe o minge pînă la cel mai apropiat scaun liber. Cînd ai ajuns în sală, ai sentimentul finalului unei curse de garduri, parcursă la propriu.

Ora 11,01. Șeful protocolului este rugat să-l invite în sală pe vorbitor. În câteva fracțiuni de secundă, își face apariția Ronald Reagan. Este primit cu aplauze. Se înclină către prezidiu și ia loc în fotoliu. Un scaun cît toate zilele, care apare pe podium la ivirea fiecărui șef de stat. Urmează anunțarea vorbitorului și invitarea lui la microfon.

Ora 11,02. Exact ora anunțată în program. Președintele Statelor Unite ale Americii se instalează la tribună și începe să vorbească. Înalt cum îl știm, costum închis, cravată roșie, batistă în buzunarul de la piept. Vorbește curat, fără ezitări. Timbrul îl ajută, discursul se leagă, și urmează 25 de minute de prezentare a unui text pe care se vede că îl stăpînește perfect. Coboră ochii pe hîrtiile din față doar cînd apelează la citate, destul de numeroase. În rest, își plimbă privirea dintr-un colț în altul al sălii, peste capetele poliștilor veniți cu el și rămași pe scaune cu spatele la vorbitor, peste băncile delegațiilor, mai pline ca oricînd.

Textul cuvîntării? Lumea aștepta... După decizia sovietică de a nu folosi prima arma nucleară, foarte subliniată în declarațiile de presă, ecoul fiind deosebit, se credea că ar putea apare propuneri similare din partea americană sau contrapropuneri... Sau altceva care să ducă mai departe graficul angajamentelor pe frontul dezarmării. Nimic. Citate din Truman, din Hammarskjöld, din Papa Paul al VI-lea, amintiri din Europa care vorbesc despre spiritul de sacrificiu al Americii. O recapitulare a propunerilor ameri-

12 iunie — o dată memorabilă pentru nașterea unei noi stări de spirit în S.U.A. «Toate națiunile trebuie să trăiască împreună în pace»; «Stop WW III» («Opriți un al treilea război mondial»)

DEZARMAREA

cane de-a lungul anilor și comentarii în legătură cu poziția sovietică, dar și o scurtă rememorare a propunerilor din ultima vreme. Un nou citat din Hammarskjöld și o invocare către Dumnezeu pentru a ne ajuta să asigurăm pacea și securitatea generațiilor viitoare.

S-a aplaudat la sfârșit. Ca de obicei. Unii n-au aplaudat.

S-a aplaudat protocolar și s-a ieșit din sală imediat, pentru a nu pune în cauză ora «lunch»-ului pe care secretarul general al ONU l-a organizat în onoarea oaspetelui său. Au lipsit, însă, ovaiile care însoțeau, de regulă, pe vorbitorii de răsunet la tribuna Națiunilor Unite. Explicația acestei atitudini rezervate față de discursul rostit trebuie căutată în chiar textul prezentat, în înclinația pentru tonul de confruntare. S-au reamintit propunerile știute. S-au exprimat angajamente. Dar s-a remarcat lipsa de dorință de a finaliza, într-un fel, măsurile enunțate, altfel decât punând condiții și de a bate monedă pe lipsa de sinceritate a partenerului. Ca și cum — sublinia un vorbitor — sateliții s-ar învîrte de dragul mișcărilor în spațiul extraterestru, și nu pentru a localiza și măsura pină la amănunt inventarul militar al taberei adverse.

S-a așteptat, cu speranțe, cuvîntul președintelui Reagan. S-a crezut în pronunțarea frazei prin care să se anunțe că nici Statele Unite nu vor apela primele la arma nucleară. Ar fi fost un succes al sesiunii speciale. Dar n-a fost să fie așa!

În minutele care au urmat, cîțiva delegați, din rîndurile din fața sălii de conferințe, au urcat pe podium, atrași de niște cutii apărute peste noapte în vecinătatea microfonului. S-a descoperit, astfel, și explicația cursivității discursului. În stînga și în dreapta vorbitorului, pentru această dimineață, au fost puse în funcțiune două monitoare care afișau cu litere mari textul cuvîntării, mișcat dintr-o cabină aflată în apropiere. În acest fel, oratorul citea paragrafele, lăsînd sălii impresia că vorbește liber. Doar citatele le culegea din foile aflate pe pupitru.

Va reuși să se repare ceva în cursul apropiatelor convorbiri de la Geneva sau — cum se discută cu insistență, și cum au spus-o chiar în sala de sedințe o serie de delegați — va fi un nou paravan dincolo de care înarmarea își va vedea liniștită de treabă?

Primul ministru bulgar cere ca Adunarea Generală la actuala sesiune să reafirme că războiul nuclear este de neconceput, inadmisibil.

Il ascult pe ambasadorul Ecuadorului la Națiunile Unite: Popoarele «lumii a treia», ale statelor nenucleare, și-au împreunat mințile pentru a proteja Pămîntul. Tinerii tuturor continentelor și-au adresat doleanțele Organizației Națiunilor Unite, care și-a descoperit puterea — puterea opiniei publice mondiale.

Sedința se anunță obișnuită. Delegații sînt, în bună parie, în sală, dar se întîrzie, și astăzi, ca de fiecare dată. Aproape jumătate de oră. Își face simțită prezența, în sfîrșit, la masa prezidiului, conducătorul sesiunii de dimineață. Nu Ismail Kittani, ci un președinte protempore, reprezentantul Australiei. Intră în funcțiune procedura arhicunoscută: șeful protocolului este rugat să invite vorbitorul la microfon și, în funcție de situație, șeful protocolului traversează sala pînă la locul unde se află plăcuța cu numele țării sau — ca în cazul de față, cînd conducătorul delegației respective nu este în loja participanților — dispare în spatele peretelui unde stă prezidiul și reapeare conducînd spre microfon pe cel anunțat.

De această dată pe Menahem Begin. Iată-l, calcă greoi, sprijinindu-se în baston, abia înaintează. Este exact momentul cînd delegațiile țărilor afro-asiatice, inclusiv cele arabe — mai puțin Egiptul — părăsesc ostentativ sala, îndreptîndu-se către culoarele dincolo de care vor fi văzuți discutînd, fumînd, plimbîndu-se.

Astfel, în fața unei săli pe trei sferturi goală, cu banca Statelor Unite plină, primul ministru israelian și-a citit, în engleză, un text încărcat de citate biblice, cu expresii în idîș, cu referiri la înțelegerile de la Camp David, la schimbul de vizite Sadat-Begin, cu sublinierea importanței, în epocă, a respectivelor evenimente. Nimic despre atacul asupra Libanului. Israelul, a menționat vorbitorul, este gata să negocieze și să semneze un tratat cu toți vecinii săi din Orientul Mijlociu vizînd declararea unei zone libere de arme nucleare.

Apлаuzele, puține, nu vin atît din sală, cum spuneam, goală, ele se localizează la primul balcon, unde, în rîndurile rezervate presei și invitaților speciali, și-au făcut apariția astăzi, și numai pentru primul vorbitor, figuri noi, persoane adulte, bărbați și femei.

Aplauze prelungi au însoțit aprobator cuvintele prin care președintele Adunării Generale anunța solemn deschiderea oficială a Campaniei Mondiale pentru Dezarmare. Un proiect de document întocmit pe această temă precizează direcțiile de acțiune în cadrul Campaniei: informarea publicului larg asupra telurilor dezarmării; dezvoltarea educației pentru dezarmare și mobilizarea forțelor progresiste din lumea întreagă în sprijinul dezarmării.

Campania Mondială pentru Dezarmare, oficial, a fost declanșată. Dar, chiar imediat după aceea, au început să curgă întrebările privind modul concret în care urmează să se desfășoare, cine și cum va finanța acțiunile pe care ea le implică. Deschiderea campaniei chiar în ziua începerii sesiunii este privită drept un succes al suporterilor ideii. Dar ceața persistă în ceea ce privește viitorul imediat. Comisia pregătitoare n-a reușit să obțină un acord asupra modului cum să se rezolve problema fondurilor. Unii s-au pronunțat pentru organizarea unei conferințe oficiale pe durata sesiunii speciale, în care statele membre să fie chemate să-și anunțe contribuția. Alții au susținut un drum mai puțin oficial: invitarea delegațiilor să-și exprime sprijinul în timpul prezenței intervențiilor în cadrul dezbaterilor plenare. Numai în cazul în care angajamentele făcute astfel nu s-ar dovedi suficiente de convingătoare, ar trebui apelat la o conferință specială. A rămas ca președintele Kittani să se consulte cu statele membre și să anunțe soluția propusă. Oricum, în opinia observatorilor, chestiunea fondurilor pare a avea un loc central, dacă nu cel mai important.

Comitetul pregătitor al sesiunii speciale a primit, nu demult, un proiect de document, de 13 pagini, care enumără categoriile de activități ce pot fi încorporate în Campania Mondială pentru Dezarmare. Sînt trecute, în încheiere, și cifre privind bugetul în două ipostaze: nivelul minim — 300 000 dolari și nivelul maxim — 2 milioane dolari. Criticile exprimate la adresa stadiului Campaniei privesc teama ca ideea să nu se rătăcească între cele trei «caune» implicate — Secretariatul ONU, delegațiile statelor participante și organizațiile neguvernamentale. Nu se arată a fi clar cum va putea fi înscrisă în circuit educația și informarea (privind dezarmarea) populației din comunitățile mici, pe plan local. Așa cum nu este de așteptat ca guvernele să se grăbească să acorde fonduri în absența unui program foarte limpede. În intervențiile din Adunarea Generală se fac referiri

la Campania pentru Dezarmare în cuvinte alese. Dorința celor pe care i-am auzit vorbind la microfonul Adunării și în afara ei este legată de clarificarea tuturor parametrilor de existență a Campaniei Mondiale pentru Dezarmare.

În fața unei săli pline, din împuternicirea președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, și în baza mandatului încredințat de către Marea Adunare Națională, ministrul nostru de externe, Ștefan Andrei, prezintă sesiunii speciale a Adunării Generale a ONU poziția și propunerile României cu privire la problemele dezarmării.

Ne este dat să parcurgem, odată cu vorbitorul, și — odată cu noi — tuturor celor prezenți în Assembly Hall o densă pagină de cuprinzătoare analiză a situației internaționale. Preocupat să împlinească amplul proces de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, atins de aripa nimicitoare a războiului în atâtea rînduri de-a lungul existenței sale, poporul român nu poate fi decît profund atașat cauzei dezarmării, înțelegerii și cooperării internaționale. Pacea nu este o cauză a unei persoane, a unui organism, oricît de larg și reprezentativ. Pacea face parte din însăși fibra poporului nostru care a ținut să se exprime ca atare în răsunătorul Apel adresat Sesiunii speciale a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării. Au demonstrat-o marile manifestări publice, de anvergură impresionantă. O demonstrează hotărîrea României socialiste de a fi mereu prezentă în efortul de oprire a cursei înarmărilor și realizarea dezarmării, pentru extirparea forței din relațiile dintre state, pentru făurirea unei lumi lipsite de războaie și de arme. O demonstrează activitatea fără ostenire a președintelui Ceaușescu, slujitor ardent al ideilor de cooperare și înțelegere internațională, pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al națiunilor la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

În aprecierea României, în relațiile internaționale s-a ajuns la o încordare foarte gravă, ceea ce face să crească pericolul a noi conflicte militare, inclusiv de izbucnire a unui nou război mondial. Într-o situație de extrem pericol se află Europa, transformată într-un vast arsenal nuclear. Toată această deteriorare a situației mondiale face ca problema fundamentală a omenirii să fie definită irevocabil: pacea sau războiul? Ceea ce implică participarea efectivă, eficientă, a tuturor națiunilor lumii întru defrișarea drumului ce duce spre pacea omenirii.

Au fost înfățișate, de pe această poziție, considerentele Marii Adunări Naționale, ale președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în legătură cu problemele care fac obiectul actualei sesiuni speciale a Adunării Generale ONU. Sînt subliniate, cu coerență, într-o argumentație de substanță, imperatiile momentului actual care devin, prin acuitatea și rezonanța lor, prin implicațiile asupra vieții internaționale, program de acțiune menit să mobilizeze energiile tuturor guverne-

lor, ale factorilor de răspundere, ale întregii opinii publice la scara întregii planete: oprirea cursei înarmărilor și realizarea de pași efectivi de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară. Ceea ce ar însemna încetarea producției de arme nucleare și trecerea la diminuarea stocurilor existente, pînă la lichidarea lor totală. Este timpul definitivării și punerii în aplicare a unor convenții privind interzicerea experimentării și producerii de arme de distrugere în masă și acordarea de garanții de securitate tuturor statelor neposesoare de arme nucleare.

Este nevoie de decizie, de acțiune imediată, de bunăvoință. Și, mai ales, de decizia, de acțiunea imediată, de voința politică ale marilor puteri militare, ale principalelor posesoare de arme, de arme nucleare în primul rînd.

În ce ne privește, sîntem pentru înghețarea cheltuielilor militare și trecerea la reducerea lor, an de an. Sîntem pentru convenirea între cele două blocuri și, în general, între cele două părți a unui plafon maxim pentru principalele armamente — avioane, tancuri, nave de luptă, rachete, tunuri grele și altele. Sîntem pentru oprirea amplasării de noi rachete în Europa și pentru măsuri care să conducă la eliminarea celor existente, a tuturor armelor nucleare de pe continentul nostru. Un însemnat capitol al procesului în trepte, ce duce la dezarmare — creșterea încrederii între state. O pirghie de însemnătate vitală pentru evitarea războiului — soluționarea tuturor conflictelor exclusiv prin mijloace pașnice.

O garanție a înfăptuirii măsurilor și angajamentelor în direcția dezarmării — creșterea rolului popoarelor, al opiniei publice mondiale în soluționarea tuturor problemelor care privesc pacea și progresul umanității. Un necesar și eficient punct de sprijin — participarea nemijlocită a oamenilor de știință la dezbaterea tuturor problemelor care privesc dezarmarea și pacea.

Cuvîntul reprezentantului român se încheie astfel: «În spiritul întregii sale politici de pace, colaborare și înțelegere internațională, România își exprimă încă o dată hotărîrea ca, împreună cu celelalte state, cu toate națiunile lumii, să-și aducă și pe viitor întreaga contribuție la orice eforturi menite să asigure viața pașnică, libertatea și independența popoarelor, înfăptuirea dezarmării, a păcii și securității în întreaga lume.»

Se aplaudă cu însuflețire. Minute în șir, la masa pe care este fixată plăcuța cu numele României, vor trece șefii delegațiilor prezente în sala Adunării Generale. Felicitările, cuvintele de prețuire cu privire la politica țării noastre, la activitatea desfășurată de președintele **NICOLAE CEAUȘESCU**, exprimate în numele șefilor de stat și guvern, miniștrilor de externe, conducătorilor de delegații la actuala sesiune specială, se constituie într-un emoționant și explicit omagiu. La adresa voinței noastre de pace. La adresa eforturilor noastre consacrate făuririi unei lumi mai bune și mai drepte. A unei lumi fără arme și fără războaie.

În aceste momente cînd se numără nu numai zilele sesiunii speciale consacrate dezarmării, ci și orele, se face inventarul problemelor ce sînt de clarificat, puzderia de detalii ce trebuie lămurite.

DEZARMAREA

Există trei piste pe care se acționează în paralel: cele trei grupuri de lucru, care au primit, fiecare, răspunderea rezolvării uneia din ecuațiile așternute pe tabla actualiei sesiuni speciale. Cel mai important este, fără doar și poate, primul grup, avînd ca sarcină definitivarea *programului global de dezarmare*, documentul care ar urma să fie și cel mai important punct al actualiei sesiuni. Afirmația pornește de la faptul că celelalte două grupuri au în răspundere domenii cumva limitate, atît ca arie, cît și ca putere de a influența decisiv ceea ce ar urma să se întîmple de acum încolo.

Legat de coordonarea Campaniei mondiale pentru dezarmare, cele două curente de opinie — unul în favoarea coordonării de către Centrul ONU pentru dezarmare, celălalt în favoarea coordonării de către Departamentul ONU pentru informații publice — s-au redus la unul singur, opțiunile mergînd către prima posibilitate indicată. Sînt și alte noutăți la acest capitol: România a propus, după cum se știe, convocarea unei Conferințe mondiale cu privire la rolul mass-media în promovarea încrederii și coope-rării între națiuni, sub auspiciile Națiunilor Unite. Franța a cerut secretarului general al ONU să studieze recomandarea guvernului său privind instituirea unui «Consiliu al conștiinței» — grup internațional alcătuit din oameni de știință, filozofi, oameni de cultură, lideri religioși, util în mobilizarea opiniei publice. Sierra Leone a recomandat implicarea centrelor de informare ONU, îndeosebi a celor din țările în curs de dezvoltare, în procurarea informației obiective și netendencioase în domeniul dezarmării. Japonia are în vedere alcătuirea unui comitet reprezentînd Oficiul secretarului general, al Departamentului de informații publice, al Centrului pentru dezarmare — care să se ocupe de distribuirea de filme, video și audiocasete reflectînd problematica dezarmării. Bulgaria a sugerat colectarea de semnături pe o petiție care să circule în lumea largă, în sprijinul opririi cursei înarmărilor, pentru dezarmare.

Revenind la primul grup, trebuie reliefat că «disputa parantezelor» continuă. Ca să dau doar un exemplu, în spațiul privind proiectul interzicerii globale a experiențelor nucleare persistă nu mai puțin de... 400 de paranteze!

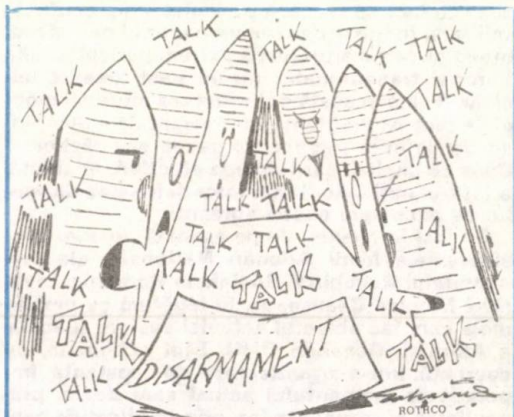
Un subiect disputat este cel în legătură cu timpul-cadru pentru negocieri prevăzut de programul global de dezarmare. Sînt cel puțin două tendințe care fac ca impasul să persiste. Occidentalii susțin, pur și simplu, inutilitatea unei astfel de delimitări în timp, insistînd că aceasta ar fi în contradicție cu spiritul negocierilor. Ceea ce propun ei este instituirea unui proces de recapitulare continuă a progreselor înregistrate în cadrul negocierilor prevăzute de Programul global. Nealiniații se zbat să-și impună punctul de vedere conform căruia «program înseamnă, prin definiție, un grafic, o delimitare în timp».

Subgrupul A, avînd responsabilitatea secțiunii «obiective» a programului global, a eliminat, cu o singură excepție, toate celelalte paranteze. A rămas neacceptată formularea care atestă că un obiectiv ar fi «mobilizarea opiniei publice mondiale în favoarea

rea dezarmării». Subgrupul B, care se ocupă de secțiunea «principii», a parcurs toate cele 48 de paragrafe, a eliminat o seamă de paranteze, dar, în zece din cele mai importante paragrafe, parantezele persistă. Au apărut, în schimb, note de subsol, indicînd dubii în legătură cu rămînerea paragrafelor respective aici sau transferul lor în alte capitole ale Programului global. Subgrupul C, care lucrează capitolul de «Măsuri» al Programului global, a înregistrat «unele progrese în chestiuni minore», după cum aprecia cineva. Sînt, aici, aspecte esențiale care își așteaptă rezolvarea: încetarea cursei înarmărilor nucleare și trecerea la dezarmarea nucleară, reducerea cheltuielilor militare, acordul cu privire la încetarea înarmării convenționale și eliminarea armamentelor. Subgrupul s-a transformat în mai multe grupe de contact, modalitate considerată mai practică, mai eficientă. Oricum, aici este una din cheile întregii bătălii pentru încheierea — și nu oricum — a documentului final. Aș cita ce se spunea în legătură cu aceasta unul din diplomații implicați: «Este foarte, foarte incert dacă acordul va fi asigurat și, desigur, de asta depinde dacă întregul Program global se va construi sau va cădea». Subgrupul D, preocupat de capitolul «Alte măsuri», n-a reușit nici el să rezolve disputele referitoare la modul de recapitulare a progreselor în înfăptuirea Programului global și la timpul-cadru.

Apar, în plus, probleme noi, ce se pot dovedi «pietre de moară» suplimentare în spinarea negocierilor. Uniunea Sovietică a propus, de pildă, constituirea unui grup nou care să ia asupra sa misiunea clarificării datelor ce țin de prevenirea războiului nuclear. La această propunere s-au raliat India și un număr însemnat de țări nealiniate. De partea cealaltă, statele occidentale, avînd în frunte SUA și Anglia, se opun, văzînd în insistența URSS o tentativă de a concentra atenția mai mult decît e cazul asupra declarației sale de a nu fi prima în folosirea armei nucleare.

Se poate vorbi de pronunțate insomnii la Națiunile Unite în aceste zile. Sînt multe de făcut. Dar se aud și voci de «bătrîni înțelepți» care cred în posibilitatea ca grupurile de lucru și cele care eventual vor

«Discuții, discuții, discuții»... la masa dezarmării: pe cînd mai puține arme? (Din «Disarmament Times»)

veni — grupurile de contact, Comitetul ad-hoc — să fie în măsură să depășească impedimentele ivite.

Este anunțată difuzarea unui document oficial al ONU avînd pe antet numele României. Este textul cuprinzînd considerentele Marii Adunări Naționale, ale președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, în legătură cu problemele care fac obiectul sesiunii speciale consacrate dezarmării. Sint grupate, în chenarul acestui document, aprecierile privind situația internațională actuală, propunerile românești vizînd soluționarea complicatelor probleme ale încetării cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară. Ele intră astfel în circuitul procedural de tradiție al activității Națiunilor Unite, aflîndu-se sub reflectorul activităților de examinare și negociere ale experților în materie.

...Ar fi prematur să se vorbească despre rezultatele sesiunii speciale. A trecut cea mai mare parte a timpului calendaristic ce i-a fost rezervat, dar acesta nu este lucrul cel mai important. Procedural, dezbaterile generale înghit, totdeauna, o parte zdravănă din program fără a lăsa, de regulă, urme vizibile. Așa s-a întîmplat și acum. Prima parte a sesiunii a scos la lumină multe puncte de vedere, multe dintre ele interesante. Puține, însă, cu statut de reper, de element memorabil.

Așadar, saltul spectaculos nu s-a produs. Sint așteptate măsurile care să împingă lucrurile în față, fie și pe distanțe scurte, numai să se înregistreze pași reali spre momentul încetării cursei înarmărilor și al trecerii la dezarmare. Să recupereze intîrzierea datorată nepunerii în practică a măsurilor din documentul adoptat de prima sesiune specială. Să accelereze pe toate fronturile acțiunea imediată, ținînd cont de coeficientul și mai ridicat de agravare a situației internaționale, de riscurile unui conflict nuclear.

Vorbește primul ministru britanic: Datoria puterilor nucleare este să dovedească prudență și responsabilitate. Rămîne țărilor nucleare să recunoască faptul că proliferarea armelor nucleare nu ar putea constitui o cale de protecție a lumii. Marea Britanie crede într-o dezarmare echilibrată și verificabilă ca mijloc de slujire a păcii. Că rostul armelor nucleare este de a preveni războiul. Că o reducere «echilibrată» în domeniul armelor convenționale ar putea conduce la o mai mare stabilitate.

Ultimul vorbitor în cadrul dezbaterilor generale: administratorul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare — PNUD. El vehiculează imaginea batalioanelor desfășurate pe fronturile foametei, analfabetismului, suferințelor de tot felul. Fără o victorie clară în aceste «războaie bune», încheie vorbitorul, o securitate reală nu va putea exista.

Mîine, secretarul general al Organizației Națiunilor Unite pleacă în Europa. Periplul său include cîteva zile în România. Azi este fixată întîlnirea în cursul căreia ne vom materializa gîndul: un interviu pentru «Scinteia» și «Agerpres».

Reproduc un fragment din acest interviu, pe care revista «Lumea» l-a prezentat la timpul său:

«Aș dori să spun de la început că mă simt extrem de onorat de amabila invitație a președintelui Nicolae Ceaușescu de a vizita România în cursul călătoriei mele în Europa. Voi avea astfel prilejul de a mă întîlni și de a face un schimb de păreri

cu unul din cei mai activi lideri politici ai vieții internaționale. Președintele României, domnul Ceaușescu, este omul care crede în virtuțile diplomației personale, el însuși avînd întîlniri directe cu un mare număr de conducători ai altor state, ceea ce servește păcii și înțelegerii între națiuni.

În același timp, am două motive în plus să mă bucur că vizitez țara dumneavoastră. Înainte de toate, pentru că sint dintr-o țară latină, ceea ce ne face să ne simțim apropiați unii de alții. În al doilea rînd, pentru că țara mea, Peru, este o țară în curs de dezvoltare și cunosc cît interes acordă România tuturor problemelor care privesc progresul multilateral al acestor țări.

Pentru toate acestea, sint foarte încîntat că voi vizita România, ceea ce, am convingerea, îmi va fi folositor în activitatea mea de secretar general al Națiunilor Unite.»

Dezbaterile generale s-au încheiat. Au luat cuvîntul 139 de vorbitori. Între ei, patru șefi de stat, 13 prim-miniștri, 44 miniștri de externe.

Este rîndul neguvernamentalilor. Aproape 80 de reprezentanți ai diferite organizații din toată lumea, ai unor instituții de cercetare în domeniul păcii și dezarmării.

Între ei — secretarul Comitetului național român «Oamenii de știință și pacea», profesorul universitar George Ciucu. În numele savanților din țara noastră, vorbitorul subliniază îngrijorarea profundă față de creșterea cursei înarmărilor, față de amenințarea pe care sporirea arsenalelor militare o reprezintă la adresa umanității. În sala Adunării Generale răsună chemarea Comitetului național român «Oamenii de știință și pacea» — chemarea către toate guvernele reprezentate la sesiune, către toți oamenii de știință, către toate popoarele lumii de a milita neobosit pentru adoptarea urgentă a unor măsuri concrete de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară, pentru edificarea unei păci trainice în lume.

Oamenii de știință români, subliniază vorbitorul, consideră drept o îndatorire fundamentală ca, printr-o atitudine clară, militantă, să pună puterile rațiunii, ale cunoașterii, în serviciul rezolvării pașnice a tuturor problemelor ce confruntă omenirea, pentru eliminarea definitivă a războiului, pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte.

Un singur document apare ca fruct al dezbaterilor de ultimă oră din colectivul creat peste noapte și încredințat ambasadorului român Constantin Ene: cel privind Campania Mondială pentru Dezarmare. Între propunerile menționate în vederea ulterioarei examinări — convocarea, din inițiativa României, a unei conferințe mondiale avînd ca temă rolul mass-media în educarea opiniei publice pentru dezarmare.

Este simbătă, dar ziua de vineri, cea de ieri, nu a însemnat și ultima întîlnire în cadrul sesiunii, cum fusese proiectat. Abia astăzi Comitetul ad-hoc prezintă raportul adoptat prin consens, după lungi controverse. Așadar, nu Programul global de dezarmare, așteptat, dorit, necesar. Ci un simplu raport în care se consemnează, una sub alta, cîteva concluzii. Problemele dezarmării rămîn pe rol. În atenția Comitetului de la Geneva. În atenția sesiunilor ordinare ale Adunării Generale. O nouă sesiune specială? Un da sau nu, în toamna anului 1983.

Nu putem fi satisfăcuți cu rezultatele pe care le-am obținut aici. Sint prea puține și prea lipsite de substanță. Dar nu trebuie să disperăm. Și, mai ales, nu trebuie să renunțăm.

DEZARMAREA

Cu aceste cuvinte se adresează asistenței președintelui Adunării Generale. Încearcă să atenueze din dezarmarea momentului. Gîndește, și nu este singurul, că sesiunea a dezamăgit prin cît de puțin a izbutit. Rămîne, însă, un fapt: ea a reprezentat ocazia cunoașterii punctelor de vedere ale statelor membre în această importantă problemă — oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare.

Ceea ce nu este puțin.

Dar nici prea mult...

Sala Adunării Generale parcurge ultimele ore de dinaintea stingerii luminilor. Unul cite unul iau cuvîntul delegații care au ținut să spună, în numele țărilor

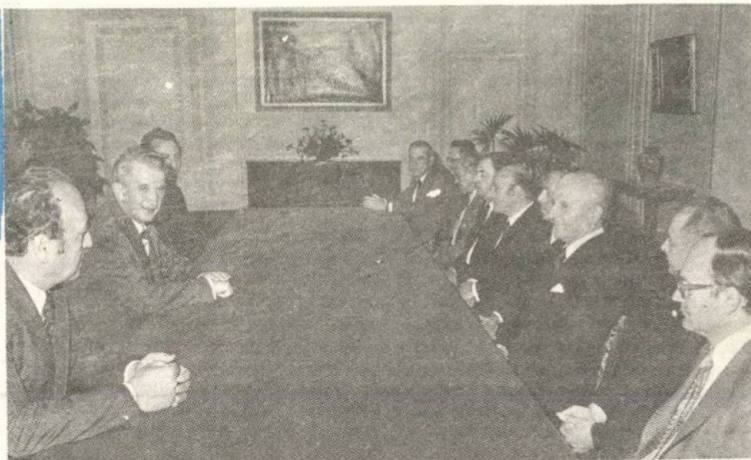
lor, ce gîdesc acum, la finalul sesiunii speciale. Ce cred că trebuie făcut în continuare.

Ambasadorul Teodor Marinescu exprimă regretul delegației române în legătură cu rezultatele sesiunii. Faptul că sesiunea specială n-a fost în măsură să finalizeze și să adopte un program global de dezarmare exprimă realitatea că ea nu a reușit să atingă obiectivul central pentru care s-a convocat.

Vorbitorul subliniază că raportul adoptat, ca și acordul realizat privind Campania mondială pentru dezarmare, oferă o bază în vederea continuării și intensificării eforturilor vizînd oprirea cursei periculoase a înarmărilor și negocierea de măsuri eficiente de dezarmare, în primul rînd nucleară. Încercător că un nou spirit de cooperare va prevala în viitoarele negocieri referitoare la dezarmare, a încheiat ambasadorul român, aș vrea să reafirm hotărîrea țării mele de a contribui activ la eforturile destinate realizării de progrese reale în direcția îndeplinirii unei lumi fără arme și a salvării dreptului fundamental al oamenilor la pace, la viață, la libertate.

Neagu Udrioiu

București, 11 iunie 1982. Primirea de către tovarășul Nicolae Ceaușescu a șefilor delegațiilor participante la lucrările Reuniunii de cooperare balcanică multilaterală în domeniul energiei și materiilor prime energetice

O idee în acțiune: Balcanii — zonă denuclearizată

«Cîștigă teren ideea transformării Balcanilor într-o zonă denuclearizată» — scria, anul acesta, revista iugoslavă «Viesnik». Adăugînd numai decît: «Prima propunere de creare a unei asemenea zone aparține României». Chiar dacă uneori (cf., de exemplu, Jean Catsiapis, «La Grèce, dixième membre des Communautés européennes», Paris, colecția **Notes et études documentaires**, nr. 4593-4594, nov. 1980, p. 111) sînt amintite, ca tentativă de conciliere balcanică multilaterală, și înțelegerile tripartite Turcia-Iugoslavia-Grecia, din 1953, toată lumea este de acord că prioritatea unei inițiative globale de înăsărire a climatului din regiune, în contextul polarizărilor și disensiunilor caracteristice epocii postbelice, aparține României, prin cunoscutele ei propuneri din 1957. Această constantă preocupare

a partidului și statului nostru, reafirmată, întărită și aprofundată de-a lungul anilor, inclusiv la Conferința Națională a P.C.R. din iulie 1972, și-a găsit, în 1982, o nouă și plină de rezonanță confirmare, prin propunerea președintelui Nicolae Ceaușescu de convocare a unei reuniuni la nivel înalt a statelor balcanice, în scopul extinderii și aprofundării raporturilor de cooperare din regiune, al transformării Balcanilor într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, lipsită de arme nucleare.

Cum sublinia deseori președintele Nicolae Ceaușescu, România pornește, în acest sens, de la obiectivele de progres economic și social, de dezvoltare liberă, independentă, ale popoarelor din spațiul sud-est european, de la importanța evidentă pe care stabilirea de zone pașnice, lipsite de arma-

ment atomic, în Europa și în alte părți ale lumii, ar avea-o pentru îmbunătățirea sensibilă a întregului climat internațional. Întărirea cooperării și denuclearizarea Balcanilor constituie, în viziunea țării noastre, o parte organică, inseparabilă, a edificiului păcii, securității și cooperării în Europa, un deziderat de natură să exercite o influență pozitivă, binefăcătoare, și asupra situației din unele regiuni învecinate, cum ar fi Adriatica, Mediterana sau Orientul Mijlociu. **«Considerăm — arăta, astfel, șeful statului român — că un pas important în eforturile pentru dezangajarea militară și înfăptuirea unui climat de reală securitate l-ar constitui crearea de zone denuclearizate în Europa, ca și pe celelalte continente ale lumii. În acest spirit, țara noastră acordă o atenție deosebită dezvoltării relațiilor de colaborare și bună vecinătate în Balcani, transformării acestei regiuni într-o zonă fără trupe și baze militare străine, fără armament atomic, într-o zonă a păcii și conlucrării pașnice».**

Propunerea tinerii unei reuniuni la nivel înalt a statelor balcanice corespunde, firește, preocupărilor amintite. Mai mult. Într-un moment în care și alte țări din regiune manifestă inițiative similare, ea corespunde unei stări de spirit mai generale, fiind nu doar expresia unui deziderat, ci și a unei realități concrete, care îi certifică oportunitatea. Condițiile pentru organizarea ei — este constatarea unui mare număr de observatori — s-au coapt de mai mult timp și își așteaptă o concretizare nemijlocită. Ce ar urma să examineze, mai direct spus, o asemenea reuniune? Desigur, nimic altceva decât ceea ce a preocupat și preocupă, în cel mai înalt grad, popoarele regiunii: soluționarea politică, pașnică, a conflictelor și a tensiunilor ce mai există aici între unele state; adoptarea de măsuri practice pentru dezvoltarea cooperării și întărirea încrederii în zonă; elaborarea căilor practice pentru transformarea Balcanilor într-o regiune de pace și securitate ireversibilă, ca parte integrantă a curentului mai general de înfăptuire a dezarmării, de scoatere a omenirii de sub spectrul amenințător al unui război atomic pustitor.

România deține, indiscutabil, o poziție privilegiată pentru acțiunile ei privind Balcanii. Nu doar mai vechile ei preocupări în acest sens concură aici, ci și o seamă de factori de ordin concret, imediat, de o importanță cu adevărat capitală. România întreține bune raporturi de prietenie și colaborare cu toate celelalte state balcanice; nu are probleme deschise, de nici o natură, cu nici unul dintre ele; s-a situat și se situează, constant, pe poziția coexistenței pașnice active și a bunei vecinătăți cu toate țările din regiune, indiferent de regimul lor social și politic, pe o poziție de întărire a păcii și conlucrării. Funcția unificatoare a politicii externe românești — manifestată, cu deosebită forță, pe planul conjugării eforturilor necesare soluționării problemelor deschise ale contemporaneității — s-a afirmat, putem spune, și pe planul consolidării raporturilor constructive din Balcani. Chiar anul acesta și la sfârșitul anului trecut, președintele Nicolae Ceaușescu a avut convorbiri și întâlniri la nivel înalt cu conducători ai tuturor statelor interesate în acest proces: Iugoslaviei (decembrie 1981), Bulgariei (ianuarie 1982), Turciei (aprilie 1982) și Greciei (mai 1982). Înțelegerile realizate au dat un nou impuls cooperării reciproc avantajoase, au permis reafirmarea atașamentului față de cauza conlucrării bi- și

multilaterale în Balcani. De altfel, cu ocazia vizitei la Atena, șeful statului român a reluat și ideea convocării reuniunii la nivel înalt, oficialitățile elene manifestându-și sprijinul deplin pentru o atare inițiativă. **«Cele două părți — se sublinia în Comunicatul comun — au convenit să concluzeze, în cooperare cu celelalte țări balcanice, pentru convocarea unei reuniuni la nivel înalt a țărilor din regiune, cu scopul de a căuta mijloacele și metodele practice pentru consolidarea încrederii, cooperării și păcii în Balcani. O asemenea reuniune ar fi un pas important înainte pe calea păcii pe continentul european».**

Și nu doar atât. Printr-o coincidență, ea însăși grăitoare, Bucureștii au găzduit, în luna iunie, reuniunea balcanică de cooperare multilaterală în domeniul energiei și materiilor prime energetice. Continuare și completare firească a acțiunilor similare de la Atena (1976), Ankara (1979) și Sofia (1981), reuniunea din capitala țării noastre confirmă, o dată mai mult, atenția acordată de România dezvoltării cooperării multilaterale a statelor balcanice, în forme adecvate și pe baze general avantajoase, ca parte constitutivă a aceluiași proces al securității și cooperării în Europa, ca treaptă pe care se poate urca spre edificiul mai amplu al unei zone de pace și bună vecinătate.

Nimic nu ar trebui, în principiu, să împiedice realizarea unui asemenea deziderat. Popoarele regiunii balcanice au vechi și bogate tradiții de prietenie. S-au sprijinit și s-au înțeles, nu o dată, în lupta pentru eliberarea națională și socială, pentru afirmarea lor liberă, independentă, în viața internațională. Apropierea geografică și caracterul complementar al economiilor naționale oferă, pe de altă parte, cadrul necesar, obiectiv, al unei largi și fertile cooperări. Chiar atunci când Balcanii căpătaseră trista faimă de «butoi cu pulbere» al Europei, această s-a datorat, nu atât unor contradicții insolubile între popoarele regiunii, cât amestecului străin, imperialist, în afacerile zonei. Astăzi, printr-o curioasă și nedorită repetiție a istoriei, asistăm, pe alte meridiane, la aceleași fenomene: la întărirea luptei pentru zone și sfere de influență, la resuscitarea unor probleme bilaterale sau multilaterale rămase din epoca colonială, abia încheiată, în scopul restabilirii dominației și influenței imperialiste. Popoarele balcanice au simțit ele însele consecințele unei asemenea politici și, de aceea, sînt avertizate împotriva ei. Existența litigiilor, prelungirea sau agravarea lor oferă, de regulă, terenul ideal pentru apariția intereselor străine, pentru reluarea combinațiilor strategice față de o zonă atât de importantă ca Balcanii, situată la răscrucea drumurilor dintre Europa și Orientul Mijlociu, spre Africa și Oceanul Indian.

Concluzia logică și imperativă practice le vede oricine: necesitatea soluționării problemelor ce mai există în Balcani pe cale exclusiv pașnică, prin negocieri, în așa fel încît regiunea să devină o zonă a păcii și colaborării. Existența sistemelor social-politice diferite nu a împiedicat și nu trebuie să împiedice afirmarea obiectivelor pe care, realmente, popoarele balcanice le au în comun. Sub rezerva unei bruște și totale răsturnări, avem toate motivele să privim viitorul transformării Balcanilor într-o zonă de pace și colaborare cu certe speranțe.

Glosar monetar- financiar

Glosarul de mai jos nu este, evident, exhaustiv. Dealtminteri, el nu urmărește nici definirea în sensul explicațiilor dintr-un dicționar a termenilor selectați, ci doar prezentarea citorva repere, cu caracter orientativ, asupra accepțiunii și conținutului termenilor respectivi, în contextul mai larg al problematicii în legătură cu care sînt frecvent utilizați și, deci, înțelși în literatura economică. Se încearcă, astfel, facilitarea înțelgerii lor și, pe un plan mai general, a fenomenelor sau proceselor economico-monetar-financiare pe care le exprimă ori la descrierea cărora contribuie.

AUR. Cindva etalon al **SISTEMULUI MONETAR INTERNAȚIONAL**, aurul a rămas doar un important activ monetar, constituind, în toate țările lumii, o componentă de bază a rezervelor (tezaurului) valutare oficiale (de stat). În condițiile caracterului, în mod natural, limitat al producției de metal galben și ale utilizărilor sale greoaie ca mijloc de plată, aurul nu a putut ține pasul cu dezvoltarea schimburilor internaționale (cărora, prin intermediere, trebuia să le asigure desfășurarea), cu expansiunea creditului internațional (prin care se realizează, de fapt, finanțarea acestor schimburi). Ca și pe plan intern, în cadrul fiecărei țări, procesul de abstractizare a instrumentului monetar — proces obiectiv în condițiile extinderii piețelor și folosirii lărgite a creditului — s-a accentuat, gradual, și pe plan internațional, trecîndu-se de la un sistem bazat exclusiv pe aur la un sistem bazat pe însemne monetare ale valorii (monedă de hirtie, sub forma fie a banilor propriu-ziși — numerarul —, fie a monedei de credit, respectiv a diverselor înscrise monetare). Spre deosebire de situația de pe plan intern — unde aurul a fost înlocuit, treptat, de o monedă națională, emisă de autoritatea statală —, pe plan internațional, însă, nu a existat un for central-mondial care să emită o monedă internațională, pe care, deopotrivă, s-o gireze și garanteze, astfel încît rolul a fost preluat tot de o monedă națională, din țara a cărei economie deținea, într-o perioadă, o poziție puternică, prioritară, în economia mondială. S-au născut, ca urmare, sistemele (monetare internaționale) «aur-valută», sisteme «mixte» (după cum le arată și numele), la baza cărora a fost așezată, alături de metalul galben, moneda națională respectivă, considerată «tot atît de bună ca și aurul», devenită monedă-cheie. Un timp, funcția menționată a fost deținută de lira sterlină britanică, acesteia luîndu-i locul, încă în perioada interbelică, dolarul. **SISTEMUL MONETAR INTERNAȚIONAL** postbelic, instituit oficial în 1944, a fost «aur-dolar»; bazat pe **CONVERTIBILITATEA** în aur a monedei-cheie (dolarul), sistemul a putut funcționa ca atare doar un timp; cînd masa de monedă-cheie existentă în străinătate a crescut într-atît încît n-a mai putut fi compensată de rezervele de aur ale țării emiten-te a monedei-cheie (S.U.A.), convertibilitatea acesteia în aur a fost abandonată, sistemul rămînînd a se baza pe dolar, ca mijloc de plată și reglementare pe piață. Aurul a fost scos din funcția de etalon, negocierea sa pe piață în scopuri monetare a fost (oficial) oprită, metalul galben urmînd a fi negociat pe piața (liberă) numai în celelalte scopuri (industriale sau ca mijloc de tezaurizare particulară), ca orice materie primă. În prezent, aurul nu mai are, deci, un preț oficial monetar, prețul său de pe piața liberă stabilîndu-se, precum cel al unei mărfi obișnuite, în funcție de cerere și ofertă: el a cșcilit, în ultimii ani, între 300 și 800 dolari uncia (uncia «troy», măsură specială de greutate pentru aur aproximativ egală cu 31 g). Încercările de «demonetizare» completă a aurului (adică de scoatere a acestuia din toate funcțiile monetare) au eșuat, fiecare țară urmărind, în fond, să-și păstreze tezaurul de aur ca activ monetar, ca ultimă garanție, chiar dacă numai parțială, a exigibilității sale. În principiu, însă, băncile centrale au consimțit să nu intervină pe piața liberă a aurului în scopul negocierii (achiziționării sau vînzării) metalului galben din rezervele lor, care, tot în principiu, rămîn «înghețate». În schimb, fiecare bancă centrală (națională) își evaluează rezervele de aur la prețurile curente.

BALANȚA DE PLAȚI: la activ, cuprinde «întrările» de fonduri din străinătate, care pot proveni din: exporturi de mărfuri și servicii; vînzări de licențe, brevete; cheltuieli ale turiștilor străini; transferuri financiare spre țară ale rezidenților

în alte țări; la pasiv, înregistrează «ieșirile» de fonduri, legate de: importuri de mărfuri și servicii; achiziții de licențe, brevete; cheltuieli ale turiștilor în străinătate; transferuri financiare spre alte țări ale rezidenților din țară. Cînd activul depășește pasivul, balanța de plăți este excedentară; în situația inversă — este deficitară. «Intrări» și «ieșiri» de fonduri, din punctul de vedere al balanței de plăți, presupun și operațiunile internaționale de investiții și **CREDIT**. Ele au un caracter aparte, realizîndu-se pe perioade mai îndelungate, incidentele lor depășind, în orice caz, cadrul unui singur an. O investiție străină, de pildă, reprezintă o «intrare» cînd este efectuată, dar implică «ieșiri» (sub forma eventualelor beneficii) în anii următori. La fel, primirea unui credit constituie o «intrare» (un aport la balanța de plăți) dar, în fapt, reprezintă contractarea unei obligații de plată, care, în anii următori, comportă «ieșiri» sub forma achitării în rate a amortismentelor și **DOBÎNZILOR** aferente. Evident, o investiție în străinătate sau acordarea unui credit sînt, inițial, «ieșiri» pentru ca, apoi să implice «întrări» (aporturi la balanța de plăți). Astfel, soldul, dintr-un anumit an, al operațiunilor respective nu este, în sine, semnificativ pentru ilustrarea situației (pe termen lung) a plăților pe care le presupun. Ca atare, aceste operațiuni sînt contabilizate aparte (balanța plăților pe termen lung), celelalte operațiuni, decontabile în cadrul unui an, formînd balanța plăților curente. Nu se poate vorbi, deci, de o balanță de plăți «în general», neexistînd posibilitatea de a exprima, în același timp, și situația plăților dintr-un anumit an și situația plăților pe o perioadă îndelungată. Un excedent în balanța plăților curente, care, în mod normal, constituie o sursă fie de sporire a rezervelor valutare, fie de acordare de împrumuturi internaționale, este folosită — în cazul unei situații deficitare în balanța plăților pe termen lung — la rambursarea **DATORIEI EXTERNE**. Un deficit în balanța plăților curente înseamnă că au fost contractate **CREDITE** pentru finanțarea acestuia (repetarea unui asemenea deficit pe o perioadă de mai mulți ani conduce la crearea unei **DATORII EXTERNE**). În toate țările, principalul post al balanței plăților curente îl constituie balanța comercială (activ — încasări din exporturi; pasiv — cheltuieli legate de import); ponderea acesteia diferă, însă, considerabil: în majoritatea țărilor este hotărîtoare, în unele state, însă, este doar importantă (un rol deosebit jucînd balanța plăților turistice, balanța transferurilor de fonduri etc.).

CONVERTIBILITATE. Noțiunea de convertibilitate a fost legată, inițial, de posibilitatea transferării în aur a unor fonduri deținute într-o monedă națională anume: în ce privește posibilitatea

transferării unor fonduri dintr-o monedă în alta s-a folosit și se folosește, în general, termenul transferabilitate. În prezent, datorită scoaterii **AURULUI** din funcția de «numitor comun» al tuturor monedelor și înlocuirii sale, în această funcție, cu **DREPTURILE SPECIALE DE TRAGERE**, convertibilitatea oficială (în aur) a unor monede, practic, nu mai operează. Transferabilitatea, de sigur, se păstrează. Adesea, însă, pentru transferabilitate este utilizat termenul convertibilitate, în sens larg. Moneda liber-convertibilă este o monedă națională pentru care există posibilitatea transferului liber în alte valute. Decizia cu privire la introducerea convertibilității pentru o monedă națională aparține autorității statale a țării respective, dar, în fapt, ea depinde de întrunirea unor condiții economice care să facă viabilă și efectiv convertibilitatea pentru acea monedă. Attingerea unui nivel ridicat de dezvoltare economică este condiția esențială, întrucât de un asemenea nivel sînt legate cele două premise de bază ale convertibilității: existența unui sistem intern de prețuri, așezat pe baze economice, cu corelații (între prețuri) apropiate de cele de pe plan internațional; existența unei competitivități ridicate a producției și mărfurilor proprii, relativ comparabilă cu performanțele mondiale avansate. Aceste premise sînt necesare, întrucât convertibilitatea pune în contact — într-un mod mult mai direct decît lipsa de convertibilitate — economia națională cu concurența internațională. O altă condiție fundamentală a convertibilității este constituirea unui important fond de rezervă, format din mijloace de plată cu acceptare internațională deplină, care să poată fi folosit ca «asigurare» în eventualitatea în care posesorii străini ai monedei unei țări ar pretinde contravaloarea (în alte valute sau alte mijloace de plată) a deținerilor lor în această monedă. Onorarea solicitărilor deținătorilor străini ai monedei unei țări este obligatorie, numai astfel putîndu-se menține încrederea în moneda respectivă și, deci, însăși convertibilitatea acesteia. În prezent, tocmai datorită subdezvoltării unei mari părți a lumii, cele mai multe țări (de fapt covîrsitoarea lor majoritate) nu sînt preoătite să introducă transferabilitatea sau con-

vertibilitatea monedelor lor, nici chiar în formele limitate pe care le reprezintă, de exemplu, convertibilitatea la nivelul operațiunilor turistice sau convertibilitatea autorizată doar pentru nerezidenți (nu și, însă, pentru înșiși rezidenții unei țări). Nici chiar numeroase țări dezvoltate nu autorizează o convertibilitate deosebit de largă pentru monedele lor. În timp ce este, în general, permisă convertibilitatea la nivelul operațiunilor turistice sau altor operațiuni necomerciale — cu toate că, și în acest domeniu, sînt introduse, uneori, anumite restricții —, convertibilitatea nu este extinsă la nivelul operațiunilor comerciale în cazul monedelor tuturor țărilor industrializate. Astfel, doar unele din monedele respective pot fi utilizate la efectuarea și plata tranzacțiilor comerciale. Este necesar a adăuga și faptul că o monedă cu o convertibilitate de acest tip — denumită, de aceea, «comercială» — are, în general, o utilizare restrînsă în schimburile internaționale, folosind cel mult la decontarea unor tranzacții dintre țara respectivă și alte țări, dar nu și între țări terțe, întrucît puține state, deși dezvoltate, acceptă o implicare prea puternică a monedei lor pe plan internațional. O asemenea implicare înseamnă, pentru o țară, punerea în circulație pe piața mondială (la dispoziția nerezidenților) a unei mari cantități de monedă emisă de această țară, cantitate ce ar putea deveni, însă, o amenințare pentru economia națională respectivă în cazul în care deținătorii străini, din diferite motive (conjuncturi nefavorabile, manifestări de neîncredere) ar solicita contravaloarea ei. De aceea, foarte puține țări — nu numai puternic dezvoltate, dar și cu o economie de mari dimensiuni, în stare să facă față unei astfel de situații (precum S.U.A. și, într-o măsură mult mai mică, Marea Britanie, R.F.G., Japonia, Franța) — acceptă o largă implicare internațională pentru monedele lor (cu alte cuvinte o convertibilitate extinsă); ca atare, doar în monedele acestor țări (de fapt, în special în dolari, în proporție de peste trei pătrimi) se pot efectua tranzacții comerciale nu numai între țările respective și alte țări, ci și între țări terțe, și nu doar operațiuni comerciale, dar și operațiuni financiare și de investiții internaționale.

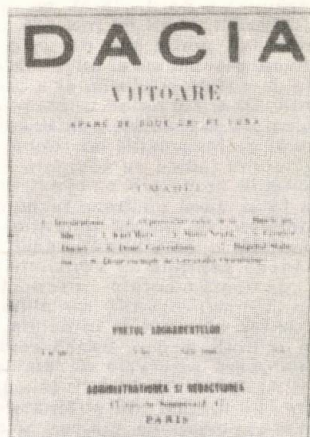
1883 — «Dacia viitoare»

La 1 februarie 1883 apărea la Paris primul număr al revistei «DACIA VIITOARE», editată de tinerii români revoluționari socialiști — cum se denuneau ei înșiși în legământul semnat cu o lună mai înainte: «Subsemații, prin prezenta declarațiune, ne legăm unii de alții de a da viața și

puterile noastre spre săvîrșirea scopului ce ne-am propus: reformarea societății actuale (...). Credem că modul cel mai bun pentru realizarea scopului nostru este re-

«Dacia viitoare» — Paris, februarie 1883

voluțiunea (...). Pentru susținerea și propagarea credințelor de mai sus, s-a fundat în Paris ziarul «DACIA VIITOARE». Grupul

CREDIT. Separind actul vânzării-cumpărării de actul plății — fapt de importanță fundamentală în contextul accentuării complexității produselor —, creditul constituie o condiție de bază a expansiunii schimburilor și dezvoltării economice în general, inclusiv pe plan internațional. El permite clientului — pe plan internațional, importatorului — să-și procure și să utilizeze un produs înainte de a-l achita integral, iar furnizorului — pe plan internațional, exportatorului — să obțină imediat contravaloarea livrării și, deci, să-și poată continua producția. În general, un intermediar — o bancă — mijlocește operațiunea, achitind furnizorului contravaloarea tranzacției și acordând un credit clientului, care se obligă să-l restituie în rate, în condiții ce se negociază și se stabilesc de comun acord. Condițiile de creditare (de rambursabilitate) se referă la: cuantum, dobândă, termen. Influența lor se regăsește în ceea ce este mai important în privința creditului: cota anuală de restituire a acestuia, respectiv ce revine a fi plătit în fiecare dintre anii următori primirii, și care cuprinde sumele atât în contul amortismentelor (creditul propriu-zis), cât și în contul **DOBÎNZILOR**. Evident, cu cât cuantumul creditului este mai mare, cu atât mai mare va fi și cota anuală; la fel, cu cât mai ridicată este rata dobânzii, cu atât mai ridicată

va fi și cota anuală; în schimb, cu cât termenul este mai îndelungat, cu atât cota anuală va fi mai mică. La același cuantum, sarcina rambursării (cota anuală) va fi, deci, cu atât mai împovăratore cu cât rata dobânzii va fi mai mare, iar termenul mai scurt. La același cuantum și aceeași rată a dobânzii, cota anuală este cu atât mai mică cu cât termenul de rambursare va fi mai îndelungat, deși sumele ce urmează a fi plătite în contul dobânzilor, pe ansamblul anilor, vor fi mai mari. Cîteodată, termenul joacă un rol chiar mai important decît rata dobânzii, astfel încît rambursarea unor credite, primite cu rate ale dobânzii mai mici dar pe termene mai scurte, este mai greu suportabilă decît rambursarea unor credite, primite cu rate ale dobânzii mai ridicate dar pe termene mai îndelungate. Rolul termenului de rambursare a creditelor poate fi considerabil în cazul **DATORIEI EXTERNE**.

CURS DE SCHIMB (VALUTAR). Raportul valoric la care se schimbă între ele două monede. De pildă: $1 \text{ a} = 10 \text{ b}$ sau invers $1 \text{ b} = 1/10 \text{ a}$. Mai general: o anumite cantitate din moneda «a» este egală cu o anumite cantitate din moneda «b». Semnificația acestui raport este necesar a fi înțeleasă în sensul că o cantitate «x» de monedă «a» cumpără un același volum de mărfuri și servicii ca o cantitate

acestor revoluționari era format din: Vintilă C.A. Rosetti, Constantin Mille, Mișu Săulescu, Al. A. Bădărău, V.G. Morțun și alții. Ce vroiau acești revoluționari? Ni se spune în primul număr al ziarului: «Sîntem fiii Daciei vechi;

voim Dacia viitoare. Ce fu Dacia trecutului o știți, cum înțelegem Dacia viitoare, vom spune-o. Vom lovi în stăpîni de tot felul și de toate neamurile, spre a sfârșima jugul ce apasă pe români, din orice finut ar fi ei (...)).».

1889 — Turnul Eiffel

Celebrul turn Eiffel, din Paris, a fost inaugurat la 1 aprilie 1889, în cadrul unor serbări de mare amploare, la care au luat parte zeci de mii de străini veniți din toate colțurile lumii. Printre aceștia s-a aflat și un român, anume N. Vladica, gravor de me-serie și sportiv amator. Acest Vladica a escaladat întregul turn, agățîndu-se de grilele metalice, deci fără ajutorul ascensoarelor sau al scăriilor. Pentru năstrușnica

lui ispravă, guvernul francez i-a acordat bravului sportiv o medalie de aur. Uimitoarea lui performanță fusese senzația numărul unu a serbării. Ziarele care vorbesc despre el îl recomandă: «Domnul N. Vladica este gimnast și artist psihograf, putînd scrie 300 000 de litere pe o singură carte poștală».

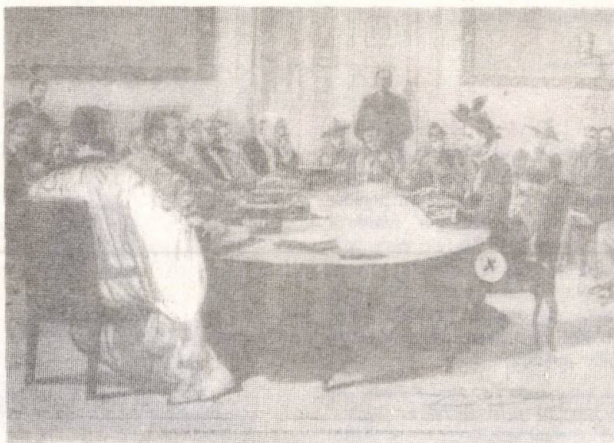
Faimosul turn Eiffel în 1889

tate «y» de monedă «b». Ca atare, faptul că o unitate din moneda «a» poate cumpăra mai multe unități, sau, respectiv, mai puțin de o unitate din moneda «b» nu trebuie interpretat în sensul că moneda «a» ar fi mai puternică sau, respectiv, mai slabă decât moneda «b». Important este, în fond, ceea ce poate cumpăra, ca volum de mărfuri și servicii, o unitate din moneda «a» și, respectiv, corespondentul în unități din moneda «b». Luind, de pildă, raportul $1 a = 10 b$, aceasta nu înseamnă că «a» este mai puternică decât «b», ci că atît cu 1 a cît și cu 10 b se poate obține o aceeași cantitate de mărfuri și servicii. Pentru a înțelege mai bine acest lucru este de ajuns a arăta că, dacă autoritățile monetare din țara a cărei monedă este notată cu «b» decid să introducă o nouă unitate monetară, mai mare de 10 ori decât cea existentă, atunci raportul dintre «a» și «b» devine $1 a = 1 b$; dar și prețurile pe piața țării respective se modifică în proporția menționată (în sensul că noua unitate monetară poate cumpăra o cantitate similară de mărfuri și servicii cu 10 unități monetare vechi), astfel încît — și acest fapt este esențial — volumul de mărfuri și servicii ce poate fi cumpărat atît cu 1 a cît și cu 1 b rămîne tot același. Se evidențiază că raporturile dintre monede trebuie apreciate în contextul corelației dintre puterile lor de cumpărare, care se manifestă atît pe plan intern (putere de cumpărare internă), cît și pe plan extern (putere de cumpărare externă). În timp, puterea de cumpărare internă se schimbă, afectată fiind de **DEPRECIEREA (MONETARĂ)**, respectiv de «eroziunea» substanței unității monetare, datorită creșterii inflaționiste a prețurilor. Dacă, față de situația dintr-un anumit moment, prețurile pe piața unei țări se modifică în mod diferit (de pildă, cresc mai repede) față de prețurile de pe piața altei țări, raporturile dintre puterile de cumpărare interne ale monedelor țărilor respective se schimbă și, ca atare, pînă la urmă, vor trebui schimbate și cursurile valutare dintre cele două monede (care exprimă raporturile dintre puterile lor de cumpărare externe), impunîndu-se **DEVALORIZĂRI** sau, respectiv, **REVALORIZĂRI** monetare. Situația pe plan internațional prezintă o complexitate deosebită. Un număr relativ mic de țări au monede

transferabile (adesea numite convertibile, mai precis cu posibilitatea de a fi trecute liber dintr-una în alta) — vezi **CONVERTIBILITATE**. Inițial — potrivit acordurilor monetare de la Bretton Woods (1944), prin care s-a instituit **SISTEMUL MONETAR INTERNAȚIONAL** postbelic, și care au operat, în structurile și normele stabilite, timp de aproape trei decenii — cursurile dintre monedele transferabile au fost, în principiu, fixe (mai precis putînd fluctua în limite foarte strînse), autoritățile monetare intervenind pe piață pentru susținerea lor. În cazul cînd interveneau modificări în puterile de cumpărare, cursurile erau adaptate la condițiile pieței, prin devalorizări sau, respectiv, revalorizări. De la începutul anilor '70, datorită accentuării inflației și marilor diferențieri între țări în ce privește ratele acestora, țările cu monede transferabile au trecut, treptat, la cursurile fluctuante, lăsîndu-le, cu alte cuvinte, să se stabilească liber pe piață, devalorizările și revalorizările intervenind «de facto» (adică fără o instituționalizare a lor «de jure» de către autoritățile monetare). Marea majoritate a statelor lumii, datorită nivelului mai scăzut al dezvoltării economice, nu pot introduce transferabilitatea monedelor lor. Cursurile valutare sînt stabilite de autoritățile monetare, în funcție de diverse interese și obiective, ținîndu-se desigur cont de condițiile pieței. Între aceste cursuri și cele ce ar decurge din condițiile pieței, pot exista, însă, diferențieri, care sînt acceptate din rațiuni economice variate. În general, țările respective nu practică cursuri unice — precum țările cu monede transferabile (care, în mod obiectiv, nu pot opera decît astfel) — ci cursuri multiple: unul oficial (ce este, de regulă, teoretic); altul comercial (folosit pentru contabilitatea comerțului exterior), care, la rîndul său, poate fi unic sau multiplu (de pildă, diferențiat la import față de export); altul pentru operațiuni necomerciale (transferuri de valută, turism). Ultimul, de asemenea, nu este unic, ci dublu, folosindu-se un curs la cumpărarea valutei transferabile (care are o primă față de cursul oficial, în scopul stimulării achiziționării de valute transferabile) și un curs la vînzarea valutei transferabile (care este cel mai dezavantajos pentru deținătorii de monedă netransferabilă, fiind menit

1890 — Întîietate mondială

O româncă — Sarmiza Bilcescu — a fost prima femeie care a obținut la Paris titlul de doctor în drept. Născută în București, în anul 1867, ea a făcut parte din prima echipă de bacalaureate de la noi și în anul 1884 a plecat la Paris, unde s-a înscris la facultă-

Sarmiza Bilcescu la examen — Paris, 21 iunie 1890

să limiteze ieşirile de valută transferabilă din ţară).

DATORIE EXTERNĂ: ansamblul sumelor (la nivelul unei ţări sau al unui grup de ţări) ce trebuie plătite în contul creditelor nerambursate. Valoarea totală este extrem de «mobilită», schimbându-se de la o zi la alta, în funcţie de creanţele care se nasc sau se sting, o cifră cu privire la această valoare neputînd să se refere decît, în mod strict, la o anumită dată (ce trebuie precizată). Organismele internaţionale (precum F.M.I., Banca Mondială), care contabilizează anual datoriile externe ale diverselor ţări, indică situaţia de la 31 decembrie a unui an anterior specificat şi nu iau în considerare decît sumele nerambursate din creditele cu termene peste un an, şi nu şi sumele nerambursate din creditele cu termene sub un an, a căror valoare poate fi considerabilă. Din punctul de vedere al rambursării, important, în ce priveşte datoria externă, este nu atît cîntumul ei total, ci mai mult sarcina anuală, respectiv ce revine de plătit în fiecare an în contul datoriei externe. Sarcina anuală cuprinde amortismentele ajunse la scadenţă în anul respectiv şi **DOBÎNZILE** aferente acestora. Ea depinde, desigur, de valoarea globală a datoriei şi de rata dobînzii cu care este impusă restituirea **CREDITELOR** ce o compun, dar, într-o şi mai mare măsură, este condiţionată de modul în care este eşalonată datoria externă, respectiv de structura acesteia. Chiar dacă înseamnă, o datorie externă eşalonată pe termen lung — adică formată, în covârşitoare majoritate, din credite contractate pe perioade îndelungate — dă sarcini anuale mai mici, «suportabile», deşi sumele ce revin a fi plătite, pe ansamblu, în contul dobînzilor, sînt mai mari. În schimb, o datorie externă, chiar dacă mai puţin importantă, dar în structura căreia, la un moment dat, o pondere ridicată ajunge să fie reprezentată de creditele contractate pe termene mai scurte, dă sarcini anuale de rambursare foarte inegal distribuite; se creează, astfel, pentru o perioadă de 1—3 ani, o «aglomerare» de plăţi în contul datoriei, care poate fi împovărătoare, cu toate că sarcinile de rambursare pentru anii următori sînt pe deplin «suportabile». O astfel de «aglomerare» apare atunci cînd, din diverse motive,

ratele scadente la creditele contractate pe termen lung nu sînt acoperite din resurse proprii şi se apelează, pentru plata acestora, la credite pe termene scurte. A se încerca stingerea acestei «aglomerări» prin apel la alte credite pe termen scurt înseamnă, mai ales în condiţiile dobînzilor excesive, înglodarea şi mai adînc în datorii. Alternativa, în acest caz, o constituie «reportarea» acestei «aglomerări» de plăţi pentru o perioadă ulterioară, operaţiunea numindu-se reeşalonarea datoriei externe. Termenul este oarecum impropriu, pentru că nu se reeşalonează întreaga datorie externă, ci numai «aglomerarea» apărută într-o perioadă de 1—2 ani, restul eşalonării iniţiale menţinîndu-se. Reeşalonarea vizează, de obicei, amortismentele ajunse la scadenţă în respectivii ani (într-un cîntum de pînă la 80 la sută din acestea). Reeşalonarea presupune «mutarea» plăţii peste cîtiva ani; într-o primă perioadă (numită de graţie) nu se execută plăţi (în afara celor care revin pentru anii respectivi potrivit eşalonării iniţiale); într-o a doua perioadă, se execută plăţi în contul sumelor redistribuite (care se adaugă celor ce revin pentru anii respectivi potrivit eşalonării iniţiale). Asupra sumelor reeşalonate se aplică dobînzii suplimentate cu un anumit procent. De asemenea, se achită o taxă (procentuală) de reeşalonare.

DOBÎNDĂ. Sumă ce este plătită la un depozit bancar sau la restituirea unui **CREDIT**. În primul caz, ea remunerează deponentul (intern sau extern) şi este achitată de către bancă, în virtutea faptului că aceasta s-a servit, o perioadă, de fondurile depuse (ce nu-i aparţin), pentru a acorda, pe baza lor, credite (la care percepe, la rîndul ei, dobîndă). Suma totală achitată deponentului depinde de: valoarea depozitului, rata dobînzii şi perioada depunerii, crescînd proporţional cu acestea. Rata dobînzii se aplică (în general anual) asupra valorii medii anuale a depozitului; suma obţinută, dacă nu este retrasă, suplimentează depozitul, astfel că, în anul următor, rata dobînzii se aplică asupra unui cîntum sporit, ş.a.m.d. În al doilea caz (al creditului), dobînda remunerează creditorul (banca) şi este achitată de debitor (beneficiarul de împrumut), în virtutea faptului că acesta a folosit în avans, pentru nevoi proprii,

tile de litere şi de drept. La 16 iunie 1890, cînd şi-a luat doctoratul în drept, revista «L'Illustration» scria: «O tină venită din România a reuşit să dobindească, pentru prima dată în analele universitare, cea mai înaltă distincţie a Facultăţii de drept din Paris». Decanul Facultăţii, felicitînd-o pentru reuşită, îi spune: «Succesele dumitale au onorat Franţa şi au împropăţat vechea afecţiune ce ne leagă de România». Sarmiza Bilcescu a fost prima femeie avocat din Europa şi prima în lume care a purtat titlul de doctor în drept. S-a înscris în Baroul de Ilfov, dar n-a pledat niciodată, din cauza opoziţiei făcute de colegii scandalizaţi că a intrat în onorata lor breaslă şi o femeie. Desenul, pe care-l reproducem din «L'Illustration», consemnează momentul examenului de doctorat al Sarmizei (21.VI.1890).

1895 — Începuturile cinematografului

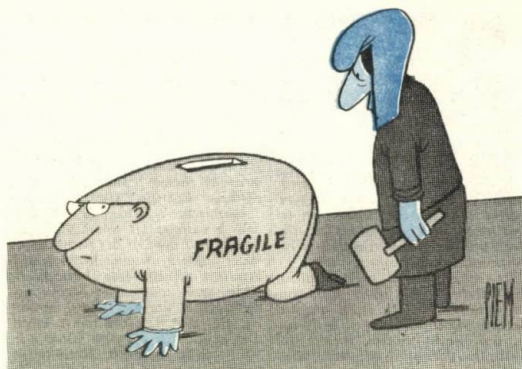
Un afiş, lipit pe zidurile Parisului, anunţa pentru ziua de 28 decembrie 1895 organizarea primei demonstraţii publice cu «aparatură de obţinere şi vizuire a probelor cinematografice». Era vorba de

Lumière — 1926

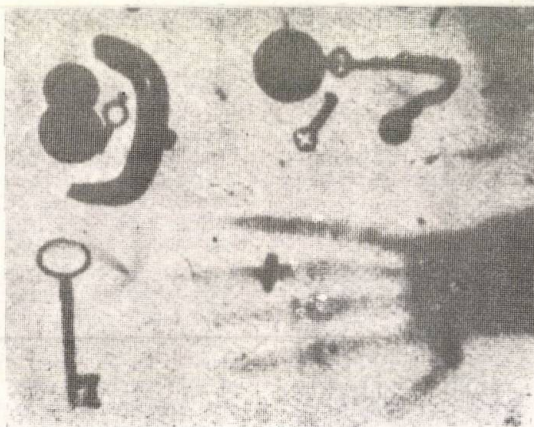
prima reprezentaţie cinematografică din lume. Autor principal al invenţiei — Louis Lumière. Cele dintîi filme realizate au fost proiectate în mica sală din subsolul cafenelei Grand, din Paris. La 26 mai 1896, deci după numai cinci luni de la apariţia în lume a cinematografului, filmele lui Lumière au fost prezentate şi la Bucureşti, în sala cea mare a redacţiei ziarului «L'Indépendance Roumaine», de pe Calea Victoriei. În 1897 au fost realizate şi primele filme româneşti: Inundaţiile de la Galaţi; Manevrele bastimentelor pe Dunăre, şi altele — filme lungi de 15 pînă la 30 de metri. În fotografie: Louis Lumière, la masa de lucru, în 1926.

fonduri ce nu-i aparțin. Suma totală achitată de debitor depinde de: valoarea creditului, rata dobânzii și termenul de rambursare a creditului, crescând proporțional cu acestea. În cazul dobânzii la credit, spre deosebire de cel al dobânzii la depozit, factorul timp acționează diferit: în primul an, rata dobânzii se aplică asupra întregului cuantum al creditului, în al doilea an numai asupra părții nerambursate din creditul inițial, ș.a.m.d. Ca atare, suma, ce revine a fi plătită în contul dobânzilor în anii următori primirii creditului, este din ce în ce mai mică, dar, evident, cu cât numărul anilor respectivi este mai mare, cu atât suma totală va fi, pe ansamblu, mai importantă. În orice țară, rata dobânzii la depozite este mai mică decât rata dobânzii la credite, din diferență asigurându-și existența și beneficiile băncile. În țările unde se manifestă puternice tendințe inflaționiste, se face distincția între rata nominală a dobânzii și rata reală a dobânzii (rata nominală minus rata inflaționistă), băncile fixind o asemenea rată nominală a dobânzii care să le asigure un câștig net (real), dincolo de DEPRECIEREA monetară, a cărei dimensiune o dă rata inflaționistă. În țările unde există sector bancar privat, banca centrală (națională sau de stat) stabilește o rată oficială a dobânzii — taxa scontului — a cărei manevrare (în sus sau în jos) o folosește ca instrument de politică monetară și economică, având în vedere efectele de același sens pe care această manevrare le propagă asupra dobânzilor practicate de sectorul privat. Reducerea taxei scontului urmărește relaxarea creditului în vederea stimulării investițiilor și, deci, a activității economice. Dimpotrivă, majorarea taxei scontului vizează restringerea creditului, în scopul combaterii inflației, având, însă, implicații negative asupra creșterii economice, întrucât frânează investițiile (datorită scumpirii împrumuturilor). În planul incidentelor externe, prima măsură poate determina exod de capitaluri de pe piața proprie (datorită scăderii nivelului de fructificare oferit depozitelor), în timp ce a doua măsură este de natură să

atrage fonduri din străinătate (prin nivelul superior de fructificare oferit). Determinată de inflație (deci, atât de politica guvernamentală de majorare a taxei scontului, cât și de practica băncilor de a adăuga la rata inflaționistă cota lor procentuală de câștig), escalada dobânzilor din ultimii ani, de pe piețele țărilor occidentale, se datorează, deopotrivă, încercărilor țărilor respective de a atrage, în circuitele lor financiare, excedentele de plăți ale țărilor exportatoare de petrol, ceea ce a generat, în condițiile concurenței pentru dobândirea acestor fonduri, o cursă a dobânzilor cu efecte în direcția majorării lor excesive. Recesiunea din economia mondială și stagnarea comerțului internațional sînt strîns legate de escalada dobânzilor. Dar cel mai puternic lovit sînt țările în curs de dezvoltare, cărora, avînd în vedere poziția lor debitoare (de împrumutatori de fonduri), li se transferă, astfel, o grea povară. Această povară este cu atât mai mare cu cât țările și băncile occidentale creditoare au introdus, între condițiile de împrumut, clauza așa-numitelor «dobânzi variabile», prin care ratele scadente la creditele mai vechi, contractate în termeni mai favo-

1896 — Efluviul electrodinamic

Prima radiografie în țara noastră: martie 1896

Ultima mare descoperire din secolul trecut — «misterioasele raze X care străbat toate corpurile, mergînd în linie dreaptă, fără a putea fi deviate» — cum le-a caracterizat fizicianul Wilhelm Conrad Roentgen, «părintele» lor; sau «raze X, acest efluviu obscur electrodinamic» — cum le-au numit cercetătorii care le-au folosit mai tîrziu la «efluviografie», adică la fotografiere. Roentgen a făcut comunicarea asupra descoperirii sale la 23 ianuarie 1896, în cadrul unei ședințe a Societății de fizico-

rabili, sînt impuse cu dobînzile actuale superioare.

DREPTURILE SPECIALE DE TRAGERE (DST): monedă scripturală, de cont, instituționalizată în cadrul Fondului Monetar Internațional (F.M.I.) începînd din 1970 și menită, în principiu, a deveni o monedă internațională. Denumirea derivă din terminologia tehnică utilizată pentru operațiunile efectuate de F.M.I. Împrumuturile de care o țară poate beneficia din resursele F.M.I. reprezintă «drepturile (curente) de tragere» (din Fond) ale țării respective. Spre a le deosebi de acestea, noile facilități privind procurarea de mijloace de plată, create de la începutul deceniului trecut, au fost denumite drepturi speciale de tragere. Termenul apare, însă, adecvat numai sub unele aspecte tehnico-operaționale, întrucît analogia cu drepturile (curente) de tragere se menține aproape exclusiv pe acest plan. Sub raportul conținutului există deosebiri de fond, ce se referă la proveniență, alocare, utilizare, destinație, rol etc. (de aceea se și are în vedere o eventuală schimbare a denumirii DST). Ideea creării DST a apărut în contextul adîncirii crizei **SISTEMULUI MONETAR INTERNAȚIONAL** postbelic, instituționalizarea DST fiind considerată o componentă de bază a restructurării acestuia. DST au fost concepute ca o nouă sursă de **lichidități internaționale**, destinate, pe de o parte, să suplimenteze mijloacele de plată existente, să se afirme în această calitate în raport cu aurul și dolarul, iar, pe de altă parte, să introducă un element de raționalitate în asigurarea necesităților de lichidități internaționale (vezi **AUR** și **SISTEM MONETAR INTERNAȚIONAL**), avînd în vedere că DST sînt emise de F.M.I. (deci prin acordul și sub supravegherea țărilor membre). Prin DST se încearcă dozarea conștientă a mijloacelor de rezervă în funcție de nevoile efective de lichidități internaționale, pe calea aprecierilor colective ale țărilor membre ale F.M.I., spre deosebire de ceea ce se întîmplă în cazul actualelor rezerve internaționale de dolari, al căror volum depinde

de mărimea, necontrolabilă de către un for internațional, a deficitului balanței de plăți a unei țări (S.U.A.). În acest sens, DST ar putea fi, deci, apreciate ca o sursă de lichiditate adaptabilă și controlabilă. DST sînt create pe baze contractuale (prin acordul țărilor F.M.I.) și «din nimic», garanția constituind-o acceptul membrilor Fondului de a fi instituite. Emisiunile de DST, care au loc la diferite intervale, sînt stabilite prin decizii convenite în comun. DST sînt repartizate țărilor membre în raport cu cota lor de participare la Fond; în cea mai mare parte, ele sînt alocate țărilor în mod gratuit, căpătînd forma de donație, iar restul cu titlu rambursabil, căpătînd forma de credit. Cu timpul, proporția formei de donație a fost majorată, ajungînd în prezent la 85 la sută. Alocația de DST poate fi folosită de țara posesoare pentru a obține în schimb valutele necesare (acestui scop îi poate servi și partea distribuită sub formă de credit, cu deosebirea că partea respectivă trebuie reconstituită după o perioadă în DST). Inițial, la instituționalizarea lor, DST au fost definite în aur, conținutul în metal galben al unei unități de DST fiind conținutul în aur de atunci al monedei americane. În prezent DST sînt definite prin referință la un «coș» de monede principale, în funcție de cursurile lor. Valoarea unității de DST este valoarea medie a acestui «coș» de monede (în momentul de față cinci: dolarul american, marca vest-germană, lira sterlină britanică, francul francez și yenul japonez), în care acestea sînt reprezentate în proporții stabilite ținînd cont de ponderea țărilor în comerțul mondial și de semnificația internațională a monedelor respective. F.M.I. calculează zilnic valoarea medie a acestui «coș» de monede, în funcție de cursurile lor. Deci, DST au, zilnic, o altă valoare. Dar diferențele de la o zi la alta sînt, în mod obiectiv, puțin însemnate, întrucît fluctuațiile în sus sau în jos ale diverselor valute componente se compensează, asigurîndu-se astfel o valoare relativ constantă a DST. Valoarea diferitelor monede — participante sau nu în «coș»

matematici din Würzburg. În aceeași zi s-a făcut și prima radiografie cunoscută în lume. La noi prima radiografie a fost realizată

în luna martie 1896, în laboratorul de fizică al Școlii de poduri și șosele din București (în fotografia alăturată).

1899 — Conferința de la Haga

După mai multe încercări făcute de-a lungul a opt decenii, organizațiile mondiale de apărare a păcii reușesc, la 18 mai 1899, să convoace la Haga primul congres internațional chemat să discute reglementarea pașnică a conflictelor dintre țări. Sînt prezenți 108 delegați din 26 de țări de pe toate continentele. România își spune cuvîntul prin trei reprezentanți ai săi: Alexandru Beldiman (ministru plenipotențiar la Berlin), Jean Papiniu (ministru plenipotențiar la Haga) și colonelul Constantin Coandă (directorul artileriei). Convenția adoptată la sesiunea finală, de la 28 iulie 1899, prevede, între altele, ca țările semnatare să nu mai folosească gloanțele dum-dum, să nu lanseze proiectile și bombe din baloane, să nu introducă în lupte gazele toxice.

Primul Congres internațional pentru pace — Haga, 18 mai 1899

— este exprimată prin referire la valoarea **DST**, unitatea de **DST** devenind «numitorul comun» al valorii tuturor monedelor țărilor membre ale F.M.I. De asemenea, toate operațiunile efectuate de F.M.I., activele acestuia și creditele pe care le acordă sint exprimate în unități **DST** (întreaga contabilitate a F.M.I. fiind ținută în **DST**). În contextul relativei stabilități a valorii **DST**, interesul pentru utilizarea acestora a sporit, într-o perioadă de mari incertitudini generate de fluctuațiile valutare. **DST** pot fi folosite pentru: obținerea în schimb de devalize necesare; acordarea de împrumuturi, stingerea de datorii (fără ca **DST** să fie preschimbate în prealabil în valute); oferirea de garanții în cazul unor credite guvernamentale. Numai autoritățile monetare sint autorizate să execute operațiuni cu **DST**; astfel, **DST** nu pot fi, deocamdată, — ele ca atare — utilizate ca instrumente directe de reglementare monetară pe piață, neconstituind încă o monedă în accepțiunea autentică a cuvintului. O problemă fundamentală legată de rolul **DST** este cea a criteriilor de reglementare a emisiunilor acestora. Țările în curs de dezvoltare reclamă, în mod legitim, un acces sporit la **DST**, mai precis solicită repartizarea acestora nu numai după posibilitățile economice, ci și după nevoile specifice de mijloace de plată, respectiv o distribuie nu doar în funcție de cotele de participare la F.M.I. Aceste țări insistă ca între emisiunile de **DST** și asistența financiară pentru dezvoltare să fie stabilită o legătură instituțională — acțiune concretă (neacceptată de țările industrializate) ce ar veni în sprijinul eforturilor de progres ale țărilor rămase în urmă, în beneficiul general, al stabilității economiei mondiale.

lichidități internaționale: mijloace de plată cu acceptare internațională. În statisticile Fondului Monetar Internațional, ele sint: **AURUL**; rezervele oficiale în devalize (dolari) ale băncilor centrale (adică ale statelor); pozițiile (activele) țărilor deținute la Fondul Monetar Internațional și **DREPTURILE SPECIALE DE TRAGERE**.

SISTEM MONETAR INTERNAȚIONAL. Funcția oricărui sistem monetar este de a asigura desfășurarea relațiilor economice, comerciale, financiare etc., ceea ce, pe plan internațional, presupune: statuarea unui etalon monetar; stabilirea unor principii, norme și reguli de realizare a ra-

porturilor dintre etalonul monetar și diferitele monede, precum și a raporturilor dintre monedele însele; reglementarea problemei **lichidităților internaționale** (echilibrul între nevoile de mijloace de plată și existentul, adică rezervele de asemenea mijloace). În ce privește această ultimă problemă, esențial este ca sistemul să prevadă mecanisme care să permită crearea de mijloace de plată externe în pas (respectiv, nici mai mult nici mai puțin) cu necesitățile desfășurării normale și dezvoltării relațiilor economice internaționale. În general, până în primul deceniu al secolului nostru, atît etalonul cît și aproape în exclusivitate lichiditățile internaționale erau constituite de metalul galben. Din momentul în care, și pe plan internațional, s-a trecut — din motivele arătate (vezi **AUR**) — la sisteme bazate nu numai pe metalul galben, ci și pe însemne monetare ale valorii, sistemul monetar internațional, ca orice sistem monetar intern, a început să funcționeze în contul și în temeiul unei îndatorări: aceea a emitentului însemnelor monetare față de deținătorii acestora. Îndatorare — întrucît lichiditățile sint furnizate de emitent (pe plan intern — autoritatea statală care bate moneda națională; pe plan internațional — statul a cărui monedă națională devine monedă-cheie internațională) și, în principiu, deținătorii lichidităților pot, oricînd, cere emitentului ceva în schimbul însemnelor (de hirtie) ale valorii pe care le posedă. N-o fac atît timp cît se manifestă încredere în însemnele monetare respective. De regulă, însă, în practică, solicitarea către emitent de a-și «achita datoria» (contractată prin baterea de monedă de hirtie) nu se produce (decît doar în cazuri extreme, cînd, de fapt, se abandonează sistemul existent și se introduce altul nou), întrucît emitentul are, în general, la dispoziție mijloacele necesare pentru a-și garanta obligațiile asumate. Garanțiile le oferă, în parte, tezaurele de aur (deși, pe măsura emiterii unei cantități tot mai mari de lichidități-hirtie, partea respectivă scade) iar, în covârșitoare proporție, însăși economia, cu valorile ei real existente. Pe plan internațional, un rol important în împrejurarea că deținătorii străini ai monedei-cheie nu cer emitentului acesteia compensări, adică achitarea datoriei sale, este jucat de dificultatea obiectivă a

1901 — O cutezătoare

Otilia Cosmuță în China, 1901

La începutul secolului nostru, o călătorie în China și Japonia, cu mijloacele de transport existente atunci — vaporul, trenul, vehicule cu tracțiune animală — continua să fie o aventură rezervată numai bărbaților cutezători. S-a găsit totuși și o româncă, lipsită de vigoare fizică, dar îndrăznească, care a realizat, în primăvara anului 1901, o astfel de călătorie, traversînd Asia, pentru a ajunge în Japonia. Se numea Otilia Cosmuță, era pictoriță și publicistă; fiica vicarului George Marchiș, din Carei, căsătorită cu Cornel Cosmuță, funcționar de poștă la Cercești. Cînd s-a aventurat în marea călătorie, care a făcut-o

găsirii unui înlocuitor viabil al monedei-cheie respective (un înlocuitor, oricât de bun ar fi acesta, are nevoie de o perioadă îndelungată pentru a se impune; o monedă realmente internațională este greu de constituit; iar așezarea, în calitate de monedă-cheie, a unei alte monede naționale, în locul celei existente, nu schimbă esența sistemului; în plus, în acest ultim caz, ar trebui să se găsească o altă țară sau un grup de țări dispuse și mai ales în măsură să consimtă la o largă implicare internațională a monedelor proprii, ce comportă nu numai avantaje, ci și importante obligații și riscuri, care, în general, nu sînt acceptate). La baza sistemului monetar internațional postbelic a fost așezat inițial, alături de aur, dolarul — moneda americană, devenită monedă-cheie, fiind investită cu funcțiile de rezervă monetară și de mijloc de plată cu acceptare internațională deplină. Cum covârșitoarea majoritate a tezaurelor de metal galben ale lumii occidentale se găseau, în anii imediat postbelici (cînd a fost instituit sistemul), în S.U.A. și cum producția de aur are, de altfel, în mod obiectiv, un caracter limitat, rolul de a asigura necesarul de mijloace de plată (în vederea dezvoltării economice și expansiunii schimburilor internaționale) a fost, practic, transferat dolarului; condiția pentru existența unor asemenea mijloace — și, deci, condiția ca însuși sistemul să creeze astfel de mijloace și, ca atare, să funcționeze — a devenit aceea ca, anual, S.U.A. să cheltuiască în străinătate mai mult decît încasau, cu alte cuvinte să aibă un permanent deficit al balanței de plăți. Acest fapt a fost de natură să introducă elemente de dezechilibru și inechitate în cadrul sistemului: problema lichidităților nu a putut face obiectul unei supravegheri internaționale, dimpotrivă, economia și comerțul altor țări, precum și plățile internaționale devenind dependente de evoluția economică și a balanței de plăți a unei țări; s-au creat, astfel, condițiile unei crize a lichidităților internaționale, fie în sensul unei supraabundențe de lichidități (în cazul unui masiv și prelungit deficit al balanței de plăți americane), fie în sensul unei penurii de lichidități (în cazul în care S.U.A., din propriile lor interese, adoptau măsuri pentru echilibrarea balanței lor de plăți). Consecința previzibilă nu a întârziat să se producă: cu trecerea timpului, sistemul, în forma lui

inițială, s-a autonegat. După ce, ani de zile, mijloacele de plată respective au fost create, conform înseși regulii sistemului, prin deficitul balanței de plăți americane (considerat tocmai de aceea cronic), sistemul a apărut inoperant în momentul în care dolarii cumulați în străinătate, prin acest deficit, au depășit cuantumul rezervei de aur americane. **CONVERTIBILITATEA** dolarilor externi în aur — unul din principiile de bază ale funcționării sistemului — nu a putut fi respectată. Această convertibilitate și, deci, raportul valoric (prețul) oficial între aur și dolar au fost întrerupte «de facto» în 1968 și suspendate oficial în 1971, dolarul — ulterior de două ori devalorizat — intrînd treptat, din acest punct de vedere, în rîndul monedelor «obișnuite». Dar datorită externă americană, acumulată prin deficitul balanței de plăți, a rămas — ea constituind, în fapt, o imensă masă de monedă americană ce aparține unor nerezidenți americani, care, în căutarea unei fructificări, își transferă fondurile, de pe o piață pe alta, în diverse monede în funcție de evoluția cursurilor acestora, dezechilibrînd astfel balanțele de plăți ale diferitelor țări. Rezultatul a fost că al doilea principiu de bază al sistemului — stabilitatea **CURSURILOR VALUTARE** — a devenit la rîndu-i inoperant. În fața mișcărilor masive de capital de pe o piață pe alta, autoritățile monetare din multe țări ale lumii s-au văzut obligate să abandoneze susținerea cursului monedelor lor, să lase la latitudinea cererii și ofertei fixarea acestui curs, intrîndu-se, în acest mod, într-o perioadă de fluctuare generalizată a cursurilor valutare — fluctuație considerată ca avînd efecte negative asupra dezvoltării schimburilor internaționale, întrucît întronează un climat de incertitudine și instabilitate. Ca urmare, sistemul a rămas a se baza, în continuare, pe dolar, însuși cursul acestuia fluctuînd. Reorganizarea pe baze noi a întregului sistem monetar internațional a fost, în aceste condiții, tot mai insistent reclamată de majoritatea covârșitoare a țărilor F.M.I., crearea **DREPTURILOR SPECIALE DE TRAGERE (DST)** fiind considerată, prin caracteristicile și viitorul rol atribuit acestora, a se înscrie pe linia unei asemenea restructurări a sistemului.

dr. Ilie Șerbănescu

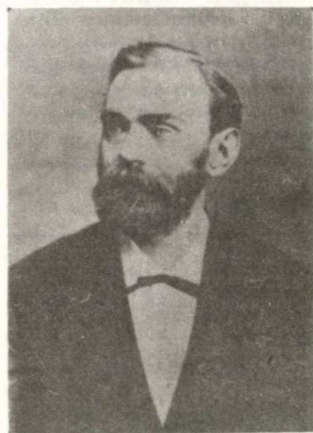
celebră, Otilia avea 30 de ani. Studiase pictura la Mîunchen și dorea să se specializeze în China și în Japonia. A stat în aceste țări doi ani. Pentru cei care nu vor

găsi uimitoare călătoria compatrioatei noastre, reamintim că, la vremea aceea, un voiaj din Europa pînă în Japonia dura aproape o sută de zile.

1901 — Premiile Nobel

În testamentul pe care l-a lăsat, în noiembrie 1896, chimistul și industrișul suedez Alfred Nobel, cunoscut în întreaga lume pentru numeroasele sale invenții și descoperiri — dar mai ales pentru dinamită — menționa ca, din uzurfructul averii lui, să se acorde, în fiecare an, cîte un premiu «aceloră dintre oameni care au adus umanității cele mai mari servicii» și fixa domeniile de activitate din rîndurile cărora să fie aleși premiații: medicina, fizica, chimia, literatura și pacea. Mai tîrziu

s-a adăugat și al șaselea premiu — pentru științele economice. Primele premii Nobel au fost acordate în anul 1901. De atunci și pînă în 1980 au fost distribuite, în total, 499 de premii: pentru fizică — 112; chimie — 97; medicină — 130; literatură — 78; pace — 69; științe economice — 13. Printre premiați s-au aflat și 14 femei. De asemenea, a fost premiat și un om de știință de origine română: medicul și biologul George Emil Palade (în 1974, pentru medicină).

Alfred Nobel

ANII '80, INCOTRO

Printre alte facilități pe care le oferă unul dintre cele mai moderne hoteluri din lume, construit nu demult la Kyoto, se înscriu și trei săptămîni de viață în plus, asigurate clienților săi în cazul unui război atomic, în adăpostul atomic propriu, care poate găzdui 3000 de astfel de «longevivi». Și după aceea...?

În Statele Unite, și nu numai acolo, sînt cheltuite zeci de miliarde pentru construirea de adăposturi sau chiar de orașe subterane antiatomice. Și apoi? În cazul unui război atomic, odată intrați în aceste morminte colective, ele nu mai pot fi părăsite. Ce civilizație construim? Egiptenii antici înălțau piramide pentru a-și îngropa faraonii. Noi să-păm imense cavouri sub pămînt pentru a îngropa o întreagă civilizație. Este absurd. Dar atunci, de ce continuăm să risipim uriașe sume de bani, materiale, eforturi umane în aceste scopuri? Unde vrem să ajungem? Ce lume construim? Încotro mergem?

Viitorul a devenit nu numai preocupant, ci și presant. Viața fiecăruia dintre noi, viața zilnică se schimbă. Omul trebuie să se obișnuiască să economisească energia, apa, alimentele, să-și gospodărească mai bine avutul, să-și adapteze aspirațiile la noile posibilități. Trebuie să ne schimbăm unele deprinderi, obiceiuri, dar poate, în primul rînd, modul de a privi și, mai ales, de a înțelege lucrurile.

Anii '80 au adus cu ei noi provocări, chiar și pentru «omul de pe stradă». Astăzi, se manifestă, la nivel planetar, o criză energetică acută, o perturbatoa-

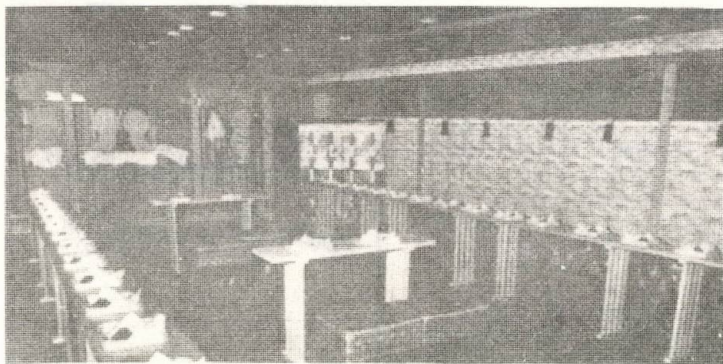
re criză economică și financiar-valutară, o descurajantă criză alimentară și, în viitor, probabil cu ascutime, una a apei. Aglomerările urbane, cu tot cortegiul lor de probleme grave și greu solvabile, mizeria rurală, cu sărăcia sa degradantă, violența și terorismul, drogurile și un tineret debusolat, au devenit, pentru segmente largi de pe glob, o lume tot mai agresivă și mai neprimitoare. Dezechilibre ale mediului natural, lacuri și râuri «moarte», un aer tot mai poluat, ploii acide fac cadrul de viață tot mai ostil. Se pare că André Malraux nu se întreba fără temei dacă «societățile noastre industriale vor fi capabile să dea naștere unei noi înțelepciuni».

Apariția problemelor globale au creat un nou tip de tensiuni, resimțite tot mai intens și în mediul internațional. Concomitent, au fost dezvoltate noi structuri militare și de putere. Instituțiile războiului nu sînt numai tolerate, ci și amplificate, recurgîndu-se tot mai mult la folosirea forței ca instrument de rezolvare a unor probleme în relațiile internaționale. Pînă și știința și tehnologia au fost tot mai mult militarizate. Armele nucleare au devenit unele dintre cele mai urîte vîrstare ale științei. Dacă în viitor vom asista, într-adevăr, la o epocă de dominare a științei, atunci trebuie să avem în vedere ce spunea Einstein, și anume că «preocuparea pentru om și soarta lui trebuie să constituie întotdeauna interesul principal al tuturor activităților științifice, astfel încît creativitatea minții noastre

să fie o binecuvîntare și nu un blestem». Acumularea de putere nu trebuie să ducă la iluzia că, prin ea, vor putea fi dominate problemele, și cu atît mai puțin lumea.

Prăpastia dintre cei bogați și săraci s-a adîncit. În anii '60, cînd s-a pus pentru prima oară problema dezvoltării mai accelerate a țărilor mai puțin dezvoltate, pentru a micșora decalajele existente, domnea un oarecare optimism. De fapt, bilanțul anilor '60, cînd a apărut pentru prima oară și conceptul dezvoltării autonome a țărilor lumii a treia, a furnizat anumite motive de speranță. După două decenii ale dezvoltării, la începutul anilor '80, s-a instaurat din nou un pesimism tot mai persistent. Specialiștii au început să se întrebe unde s-a greșit în estimări și din ce cauză?

Ceea ce ne interesează astăzi în mod crescînd este într-adevăr să vedem mai limpede unde s-a greșit, de ce a fost întreruptă creșterea economică și dezvoltarea care dădeau atîtea motive de optimism cu două decenii în urmă. Omul de pe stradă este, și el, interesat să cunoască de ce este astăzi confruntat cu tot mai multe dificultăți și probleme de rezolvat și care sînt perspectivele pentru viitor. S-au scris, în acest domeniu, mii și zeci de mii de pagini, prin care s-a încercat o analiză mai în profunzime a cauzelor situației actuale și a evaluării perspectivelor. Au fost lansate numeroase proiecte internaționale de cercetare, au fost lansate mari programe și s-au mobilizat energii și resurse însemnate pentru a

La hotelul «Century», din Kyoto, salonul rezervat celebrării căsătoriilor poate servi drept «cameră strategică» în eventualitatea unui atac nuclear. Hotelul, deschis în 1981, are 245 camere și posedă singurul adăpost nuclear de proporții: două etaje subterane, cu o suprafață de aproape 2 000 mp care pot adăposti 3 000 de oameni, timp de mai multe săptămâni. Temă de publicitate, firește, dar și expresia unei psihoze...

identifica problemele, cauzele lor, a preconiza soluții și a încerca unele rezolvări. Din păcate, cele mai multe din aceste lucrări, în pofida unor analize serioase, nu reușesc să depășească viziunea sectorială, fie ea economică (cazul cel mai des întâlnit), fie ea socială, tehnologică, culturală, politică sau din domeniul relațiilor internaționale.

Cuvîntul criză a revenit însă tot mai des în discuție. Cel mai des sînt menționate criza economico-financiară, criza monetară, criza energetică, criza de resurse, criza alimentară. Dar și criza valorilor, criza culturală, criza tehnologică etc. Complexitatea fenomenelor devine tot mai transparentă. În handicapul abordării parțiale, viziunea «tunel» a specialistului devine, și ea, tot mai evidentă. Dificultatea imensă este aceea de a putea sesiza multitudinea interdependențelor dintre realitățile lumii contemporane și de a încerca să-i stăpînim complexitatea. De exemplu, apare din ce în ce mai limpede că diferitele forme de criză ce se manifestă astăzi în lume — energetică, de resurse, alimentară, economică — sînt legate între ele prin multiple interdependențe și că ele au la bază crize structurale mai profunde, mai greu vizibile cu «ochiul liber». Totodată, acestea pot fi considerate doar «virful aisbergului». În profunzime, modificările sînt cauzate probabil de «curenți de adîncime» mult

mai puternici.

Astăzi, s-au înmulțit semnele care ne îndreptățesc să afirmăm că civilizația umană se găsește într-un moment specific al istoriei sale. Ne aflăm într-un moment de tranziție, de mari transformări, ce au loc pe multiple planuri. Ar fi profund greșit dacă avalanșa unor semnale foarte vizibile, unele șocante chiar, ale acestei perioade ar fi interpretate doar ca elemente conjuncturale, pasagere. De fapt cele mai multe dintre numeroasele rapoarte internaționale care s-au bucurat de o largă răspîndire — între care pot fi amintite cele ale lui Mesarovic-Pestel, Tinbergen, raportul Bariloche și, anul trecut, Raportul Comisiei Brandt și «Global 2000», pentru a nu menționa decît pe cele mai cunoscute — atrag, și ele, atenția asupra numeroaselor pericole care pîndesc omenirea. Un lucru se impune cu totală evidență: că nu se poate continua evoluția pe vechile coordonate. S-au acumulat în lume, la ora actuală, atît de multe probleme de o gravitate extremă, cum sînt subdezvoltarea, sărăcia, inegalitatea, inechitatea, înarmarea excesivă, dominarea, încît tot mai multe țări și guverne au devenit conștiente de necesitatea unor schimbări radicale.

Însăși pacea și existența civilizației umane sînt continuu amenințate. Președintele României arată că «Viața demonstrează cu putere că existența marilor decalaje dintre nivelurile de dezvoltare

economico-socială a statelor, perpetuarea stării de subdezvoltare în care se mai află o importantă parte a omenirii duc, inevitabil, la accentuarea fenomenelor de criză și instabilitate economică și politică mondială, generează stări de încordare și conflicte, constituind o permanentă sursă de pericole la adresa păcii și securității întregii omeniri».

Studiile globale care analizează situația ce a fost creată în lume pun în evidență aceste imense pericole. Raportul Comisiei Brandt arată, de exemplu, că, în esență, nu poate exista stabilitate globală și pace atîta timp cît există sărăcie masivă și cît timp o mare parte a globului vede actuala ordine ca fiind inechitabilă.

Deci, nu este vorba numai de necesitatea remodelării creșterii economice, a structurilor industriale, de noi opțiuni economice și tehnologice sau de modificarea stilului nostru de viață și de consum. Anii următori, deceniile viitoare vor implica, cu siguranță, transformări mult mai profunde ce se vor manifesta în planurile largi ale valorilor, instituțiilor, stilului de viață, relațiilor internaționale etc. Unde ne aflăm? de ce? și încotro mergem? sînt întrebări tulburătoare.

Știm cu destulă exactitate unde ne aflăm. Există numeroase date în măsură să pună în evidență, cu mai multă sau mai puțină exactitate, dramatismul situației actuale. Nu știm întotdeauna și cu destulă precizie cum am ajuns în această situație. Și știm poate încă mai puțin cum vor evolua lucrurile în perspectivă. Poate tocmai din această cauză nu pot fi neglijate studiile care încearcă să foreze mai în profunzime sensul, semnificațiile și implicațiile unor mutații ce le observăm în jurul nostru.

Herman Kahn vorbește despre o perioadă de profunde schimbări, pe care el o denumește «marea tranziție». Ce reprezintă «marea tranziție»? De ce «marea tranziție»? În viziunea sa, societatea umană se află în plină perioadă de «mare tranziție», care are loc de la 1800 pînă în jurul anilor 2200, reprezentînd trecerea de la stadiul preindustrial la cel postindustrial. Kahn consideră că actualul impas în care se găsesc țările industrializate occidentale s-ar datorata unei economii superindustrializate la scară globală, care creează pro-

bleme și tensiuni. Ca sursă a acestor probleme el vede multiple proiecte prea ample, care au efecte neașteptate și greu de controlat, creînd o criză tehnologică majoră și multe disfuncționalități sociale. Pentru orice observator cît de cît avizat, este evident că unele dintre cauzele dificultăților în care se găsește creșterea economică în Occident rezidă și într-o dezvoltare tehnologică inadecvată. Ar fi, însă, prea simplist să se reducă totul la o explicație de natură tehnologică.

Este adevărat că omenirea este prinsă și într-o criză tehnologică. Opțiunile tehnologice făcute pe baza valorilor economice «pure», a maximizării profitului, ca și dezvoltarea ei pe baza unei «logici» de laborator, a depășirii performanțelor tehnice, fără a ține seama în suficientă măsură de valorile social-umane, de consecințele lor asupra omului și a suportului său natural au creat mult din problemele actuale.

Ar fi complet greșit, însă, dacă s-ar crede că toate problemele actuale vor putea fi rezolvate recurînd doar la noi tipuri de tehnologii și tehnici. Aceasta ar însemna să ne lăsăm prizonieri ai unui determinism tehnologic. Este și una din limitele lui Herman Kahn, cînd consideră că o societate postindustrială, ca un «punct final» al progresului, ar asigura abundența materială, prin acumularea cunoștințelor științifice, instituționalizarea schimbării tehnologice și amplificarea sectorului cuaternar. Cum s-ar putea oare ca progresul să cunoască un «punct final»? Existența unui asemenea punct n-ar nega oare chiar esența progresului? Și apoi, devine legitimă întrebarea: se poate omul mulțumi numai cu o abundență materială?

Disfuncționalitățile sociale sînt extrem de evidente în țările capitaliste, chiar și în cele dezvoltate (inegalitate, inechitate, exploatare, violență, criză de valori, înstrăinare etc.). Cauzele lor nu pot fi în nici un caz reduse la o dezvoltare industrială inadecvată și nici nu vor putea fi niciodată rezolvate în totalitate numai prin crearea unei abundențe materiale. Ele sînt mult mai adînci și necesită, deci, schimbări mult mai profunde, în planul valorilor, al modelului de consum, de dezvoltare, al aspirațiilor și idealurilor. So-

cialismul a apărut tocmai ca o contestare a modului capitalist de dezvoltare, căutînd să înlăture inegalitatea, inechitatea, exploatarea, «violențele structurale», mecanismele oprimate ale exploatarei și dominației. Esența și superioritatea sa trebuie să se verifice printr-o eliberare autentică a omului și prin punerea sa într-o poziție care să-i asigure și satisfacerea nevoilor sale de participare, de responsabilitate, de realizare a personalității în toate planurile.

Există însă și autori care întrevăd schimbări mult mai profunde în evoluția societății omenesti în perioada actuală. De exemplu, Alvin Toffler vorbește despre o schimbare de civilizație. El consideră că omenirea a trecut de la «primul val», cel al dezvoltării agricole, care a început cu circa 10 000 de ani în urmă, la cel de al «doilea val», al dezvoltării industriale, început cu circa 300 de ani în urmă, iar în prezent asistăm la schimbările pe care le aduce cu sine «al treilea val», care sînt mult mai profunde decît simpla trecere la o perioadă postindustrială. El vede în mutațiile actuale o schimbare de civilizație, cu modificări profunde în toate planurile vieții sociale, culturale, economice, tehnologice, al valorilor etc.

Dacă privim cu atenție și mai în profunzime multitudinea de semnale ce arată că pășim tot mai mult pe calea unor transformări complexe, în cele mai diferite planuri, apare tot mai plauzibil că ele vor afecta într-adevăr stilul nostru de viață, de producție, de consum, civilizația actuală. Însăși ordinea internațională existentă dă semne de oboseală, care o fac să funcționeze tot mai dificil. Schimbările vor putea avea loc în mod violent, brutal sau, dacă omenirea își va găsi inteligența necesară, ea va putea stăpîni aceste procese complexe, determinate de schimbări esențiale.

Omenirea nu are decît o singură șansă: să-și mobilizeze energiile creatoare, să elimine forțele războiului și ale dominației și să încerce, printr-o largă solidaritate umană, prin responsabilitate și cooperare, să declanșeze evoluții dezirabile, indispensabile progresului și aspirațiilor social-umane.

Ioniță Olteanu

1905 — în drum spre Ispahan

Pe versoul acestei fotografii — trimisă în Franța, în iunie 1905 — romancierul Claude Anet scria editorului său: «Salutări din Ispahan; primul voiaj automobilistic internațional s-a încheiat cu bine. Urmează manuscrisul cărții». Trei luni mai tîrziu apărea în librăriile europene volumul «La Perse en automobile», care relata, pe trei sute de pagini, peripețiile voiajului. Cine au fost cei care au realizat această premieră automobilistică mondială? Cinci români: George Valentin Bibescu, Leon Leonida, Mihail Ferechide, Marta Bibescu, Maria Ferechide și un francez — scriitorul Claude Anet. Plecați din Galați cu trei automobile, în aprilie 1905, au ajuns la Ispahan după aproape trei luni. În fotografie: două dintre automobilele cutezătorilor drumeți, la trecerea prin Caucaz.

În drum spre Ispahan — 1905

Bancherii, Mafia și justiția

SAU ASASINAT

SINUCIDERE

Două afaceri din cronica scandalurilor '82

«Antilope-Lockheed», «Italcasse», «Propaganda Due», «Scandalul petrolului», «Scandalul fotbalului», «Afacerea Sindona», «Banco Ambrosiano». Politică. Afaceri. Finanțe. Sport. De mai bine de trei ani, scandalurile, mochte vreme îndelungată, au izbucnit, cu violență, în Italia. Un veritabil ciclon, ale cărui complicități și implicații au depășit frontierele, punînd sub semnul întrebării o lume, un sistem, în care prevalarea interesului privat asupra celui public devine lege, în care recurgerea la favoruri și mită se transformă în regulă. O regulă a lumii banului, o regulă ce a

durat decenii și de folosirea căreia unii și-au făcut un titlu de merit și demnitate socială.

Odată ciclonul declanșat și scandalurile dezvăluite pînă la capăt, opinia publică a început să spere că vremea «intangibililor», a persoanelor aflate deasupra oricăror bănuieli, poate, și ea, să apună. Iar această speranță măsoară, în fond, cît s-a schimbat, în numai cîțiva ani, Italia, sub presiunea opiniei publice și în urma mutațiilor survenite în raporturile politice.

Ne vom ocupa, în cele ce urmează, de două mari scandaluri financiare ce poartă numele protagoniștilor: «*afacerea Sindona*» și «*afacerea Calvi*». Prima, am ales-o pentru că, în ciuda faptului că are, în Statele Unite, un deznodă-mînt (Michele Sindona își ispășește o pedeapsă de 25 de ani detenție la Springfield, în Missouri), evenimentele produse în urmă cu opt ani fac încă parte din cronica actualității italiene. Comisia de anchetă funcționează încă la Roma, obstaculată de acea «omertă» (legea mafiotă a tăcerii), de calomnii și protecții politice și financiare. A doua afacere, mai recentă, are ritmuri de «giallo», cum li se spune în Italia romanelor polițiste, iar sensurile nu i-au fost încă descifrate. Istoria celor doi este, de fapt, istoria tipică a jocurilor și complicităților existente între lumea politică, afacerile publice și cele private. Complicități ce pot fi privite, în cel mai bun caz, ca incidente limitate la o anume categorie socială și sferă de interese. Sau este oare vorba de o opțiune deliberată care consimte să-și dea girul unor personaje dubioase, în intenția finală de a destabiliza instituțiile democratice?

Absență ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

«Dacă Michele Sindona este prezent în această aula, să vină în față» — cerea, cu o voce clară, la 10 septembrie 1979, judecătorul federal Thomas Griesa, în deschiderea, la un tribunal din New York, a procesului intentat bancherului sicilian Michele Sindona, acuzat de falimentul lui «Franklin National Bank», considerat cel mai mare crah financiar din istoria bancară americană. Michele Sindona, dispărut de la 2 august din luxosul hotel «Pierre», unde își avea reședința după fuga sa din Italia, n-a venit în fața judecătorilor și a celor douăzeci de persoane, în mare parte ziariști, prezenți în sala tribunalului. Totul a durat puțin, dezolant de puțin: 25 de minute. Confirmată absența inculpatului și a avocaților săi, judecătorul declară ședința suspendată.

Cine este Michele Sindona? Unde se află? A fugit de justiție? A fost răpit? Mai trăiește? Erau întrebări cărora presa americană și

italiană încercau să le răspundă acum trei ani, cînd se petreceau evenimentele.

Născut la Patti, în Sicilia, Michele Sindona va deveni unul din inelele unui sistem financiar ale cărui capete nu se știe exact de unde pleacă și unde ajung. Sindona nu și-a pierdut timpul numai cumpărînd și revînzînd pachete de acțiuni, cumpărînd și vînzînd bănci, ci, mai ales, întîlnind miniștri, demnitari, ambasadori. Cu cît are mai mulți prieteni, cu atît se simte mai puternic. Cu cît e mai puternic, cu atît are mai mulți prieteni. «Cu avi dinari i amicizia teni'nculu la giustizia». Această zicală mafiotă, ce, în traducere liberă, ar însemna «cu bani și prieteni poți ține în mîini justiția» i se potrivește cel mai bine lui Sindona. Încet, dar sigur, devine pilonul unui veritabil sistem piramidal al puterii: «Lui Sindona, care operează între New York, Milano și Roma, îi corespund o serie de alți mici Sindona care

acționează între Roma și provincie, între regiune și comună, ținând o rețea strânsă de interese mari și

mici, legale și ilegale, care, cu anii, devine tot mai extinsă și mai consolidată» (L'Unità, 8 august 1979).

Crahul ►►►►►

Afaceria Sindona a explodat la Milano, odată cu închiderea Băncii Private Italiene, declarată apoi falimentară. Totul a început la Köln, la 26 iunie 1974, orele 16, când Banca Herstatt avea să fie închisă de autoritățile R.F.G., preocupate de falimentul acestei instituții particulare, devenită protagonistă a unor dubioase manevre speculative pe piața de schimb, disimulate de false înregistrări contabile. Declarația imediată a falimentului a împiedicat mutarea fondurilor Herstatt în străinătate. A urmat, la 11 iulie, închiderea filialei londoneze a Israel British Bank din Tel Aviv și, la 29 septembrie, lichidarea Băncii Private Italiene (născută din fuziunea operată de Sindona între «Banca Unione» și «Banca Privata Finanziaria»). În sfârșit, la 8 octombrie, la New York, este închisă

banca Franklin, cumpărată, cu doi ani înainte, de bancherul sicilian. În afara cauzelor obiective, determinate de reflexele crizei economice mondiale, născute în urma primului șoc petrolier, și de dezordinea piețelor de schimb, crahul acestor coloși bancari s-a datorat, se pare, mozaicului de alianțe și protecții prin care Sindona a creat și apărât (până la faliment) sistemul său de putere, dirijat în principal de mafiști italo-americani implicați în traficul de droguri.

Avertizat la timp, după falimentul Băncii Private Italiene, Sindona, considerat exponent sau, în orice caz, legat de Mafie, se transferă la New York. Se instalează într-unul din cele mai luxoase hoteluri, «Pierre», folosindu-și relațiile pentru a evita extrădarea în Italia, unde urma să fie judecat.

Avertismentul ►►►

Legăturile sale cu Mafia siciliană și «Cosa nostra» americană, deși probe nu există, par de necontestat. Sfârșitul tragic al avocatului Giorgio Ambrosoli, lichidator juridic la «Banca Privata Italiana», creație a lui Michele Sindona, și asasinarea șefului poliției palermitane Boris Giuliano vin în sprijinul acestor ipoteze. Ambrosoli, ucis la 12 iulie 1979 în fața casei sale din Milano, și Giuliano, asasinat câteva zile mai târziu, își schimbau informații privind diversele canale de reciclare a «banilor murdari» proveniți pe căi ilegale. Începând cu 30 mai 1978, legăturile dintre cei doi deveniseră mai strânse. La acea dată, fusese asasinat boss-ul mafiei calabreze Giuseppe Di Cristina, din Rieti, legat de «familia» Corleone, una din cele mai puternice și de temut. În buzunarul lui Di Cristina «au fost găsite — a declarat avocatul Giuseppe Melzi, care a anchetat cazul — cecuri provenind de la băncile lui Sindona». De aici, interesul deosebit al poliștilor Giuliano pentru activitățile bancherului din Patti și colaborarea sa cu avocatul Ambrosoli, singurul care, în Italia, știa totul despre Sindona. În plus, atât Giuliano cât și Ambrosoli anche-

tau — cu obiective diverse — activitățile de la «Aminkor Bank» din Geneva, instituția de credit a lui Sindona, unde ajungea marea parte a «banilor murdari» din băncile sale milaneze, ca și fondurile de la «Edilcentro Sviluppo», «plămînul financiar» al imperiului Sindona.

Giorgio Ambrosoli a fost asasinat — susțin cercurile judiciare italiene — pentru că devenise un ghimpe incomod în viața lui Sindona, urmărit atât de poliția italiană, cât și de cea americană. Din septembrie 1974, când fusese numit lichidator, Ambrosoli ajunsese să cunoască intrigile și escrocheriile lui Sindona, numele prietenilor și protectorilor săi. Aduase material atât de primejdios, încât însuși Sindona, din exilul său aurit din Manhattan, avea să declare: «Dacă eu intru la pușcărie, ar trebui să mă însoțească jumătate din Italia». Semnificativ avertisment...

Amenințarea a fost ignorată de Ambrosoli și de Carlo Bordon, fostul braț drept al financiarului, arestat la New York după ce a fost extrădat din Venezuela. Ambrosoli a fost lichidat. Asasinul său prezumtiv, William Joseph Arico (46 ani), a fost arestat la 21 iunie a.c. la Philadelphia, în Statele Unite.

Michele Sindona, pe vremea cînd locuia, la New York, în luxosul hotel «Pierre»...

Roberto Calvi, în tribunal, în timpul procesului din 1981, când fusese condamnat la patru ani închisoare. Va fi eliberat după două luni

«Familia» ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

La 10 septembrie 1979, Michele Sindona n-a compărut în fața tribunalului din Manhattan, deoarece fusese «răpit» de o fantomatică organizație, despre care, de atunci, nu s-a mai auzit nimic. John Kenney, procurorul federal ce l-a acuzat pe Sindona, a fost de părere, tot timpul, că misterioasa dispariție din New York a bancherului (între 2 august și 16 octombrie 1979) a fost, în realitate, opera lui Sindona însuși, pentru a scăpa de proces. FBI și departamentul de poliție din New York cred în răpire, dar aceasta — susțin ele — a fost organizată de șefii «Cosa nostra». Cele 65 de zile petrecute de Sindona în patru case diverse, așa cum el însuși i-a mărturisit judecătorului Thomas Griesa, n-au fost altceva decât o explicație finală între bancher și «nașii» mafiei americane; altfel spus, Michele Sindona a fost supus unui proces mafiot.

La această convingere, poliția americană a ajuns la începutul lui noiembrie, când anumiți informatori din rîndurile «Cosei nostra» din New Jersey — centrul celor mai mari afaceri ale «familiilor» ame-

ricane (construcții, case de joc, droguri) — au furnizat o serie de indicii. Cel mai important a fost obținut de la un informator din New York, care a povestit unui agent al FBI că dispariția lui Sindona repetă, ca ritual, cazul lui Gaetano (Tano) Badalamenti, unul din șefii mafiei siciliene... Totul se petrecuse la Palermo, în 1958, în ajunul unui important și delicat proces în care boss-ul mafiot se afla pe banca acuzaților. Preocupați de posibilele revelații pe care Badalamenti le-ar fi putut face în tribunal, șefii «familiilor» siciliene au decis să-l sechestreze și să-l supună unor lungi interogatorii, pentru a ști ce secrete ar fi putut acesta să dezvăluie autorităților. Badalamenti le-a răspuns fără ezitări, liniștindu-i și obținînd, astfel, libertatea. La proces a vorbit puțin și nimic din ceea ce a declarat n-a servit justiției...

Răpirea lui Sindona continuă să rămînă, și azi, o enigmă. Fostul financiar sicilian n-a vrut să colaboreze cu justiția. Nici măcar să se constituie parte civilă împotriva răpitorilor săi. Atît FBI, cît și magistratura americană sînt de părere că

Pe banca acuzaților, alături de Calvi, în procesul de la Milano, bancheri și înalți funcționari ai finanțelor particulare: de la stînga — Antonio Tonello, Mario Valeri Manera, Massimo Spada, Giorgio Cappugi, Aladino Minciaroni, Carlo Bonomi

procesul mafiot a dat roade.

Justiția americană l-a condamnat pe Michele Sindona, considerat vinovat de crahul băncii «Franklin», la 25 de ani detenție. Și-i ispășește acum la închisoarea din Springfield, Missouri. Dincoace de Ocean, în Italia, la 14 mai 1982, escrocul internațional Michele Sindona și alte 26 de persoane impli-

cate în falimentul Băncii Private au fost chemate să compare în fața unui tribunal din Milano. Procesul ar urma să aibă loc în 1983. Între acuzați, unul este deținut cu Sindona în Statele Unite, doi — englezul John McCaffery și elvețianul Mario Olivero — au reușit să fugă, ceilalți sînt în libertate provizorie.

Alertă la Milano ►►

Sinucidere sau asasinat? Justiția italiană încă nu s-a pronunțat asupra morții lui Roberto Calvi, 62 ani, președinte din 1978 al Băncii «Ambrosiano» din Milano, cea mai mare bancă privată italiană, găsit spînzurat, la 18 iunie a.c., la Londra, de podul «Blackfriars» (Podul Fraților Negri) de peste Tamisa. Disparut la 11 iunie din Roma, bancherul a reușit să fugă la Londra, cu numai cîteva zile înainte de momentul în care trebuia să se prezinte în instanță pentru a fi judecat sub acuzația de fraudă. Cu o zi mai devreme, la 17 iunie, secretara sa, Graziella Teresa Corrocher, 55 de ani, se sinucisese, aruncîndu-se de la etajul patru al sediului milanez al băncii. «Blestemat să fie (Roberto Calvi) pentru răul făcut unei bănci de care eram atît de mîndri» — scrisese ea, într-un bilet lăsat pe birou.

Cine era Roberto Calvi? Membru influent, de mai bine de zece ani, al Consiliului de administrație al celei mai importante bănci private din Italia și, din 1978, președintele acesteia, Roberto Calvi a creat în Italia, prin intermediul băncii sale, un veritabil imperiu financiar, cu o complicată rețea de afaceri, protecții și legături. A fost condamnat, în 1981, la patru ani închisoare pentru export ilegal de deize.

Numele său figura și pe lista celor 953 de membri ai lojii masonice «Propaganda Due», dată publicității în mai 1981. Dezvăluirea acestei liste a provocat unul din cele mai răsunătoare scandaluri italiene, antrenînd, la 26 mai 1981, căderea guvernului de centru-stînga condus de Arnaldo Forlani. În plus, Calvi fusese punctul de atracție al cronicii de scandal, cînd banca sa cumpărase 40 la sută din acțiunile grupului de edituri și presă «Rizzoli — Corriere della Sera». Operațiunea suscitase comentariile cercurilor politice și de presă, deoarece ea intervenea la puțină vreme de la declanșarea afacerii «P-2», principalii acționari ai grupului de presă, Angelo Rizzoli și Bruno Tassan-Din, figurînd, și ei, pe lista membrilor lojei.

După două luni de detenție — colorate de o tentativă de sinucidere și de o amenințare la la Sindona: «Dacă eu cad, îl voi antrena în căderea mea pe toți sfinții din Paradis!» — Roberto Calvi va obține libertate supravegheată și i se va retrace pașaportul. Dar, în ciuda unei condamnări și a unor probe evidente ale apartenenței sale la o grupare dizolvată de autorități, Consiliul de administrație al băncii îl va reconfirma în funcția de președinte.

Frauda ►►►►►

Ancheta magistraturii italiene n-a bătut, însă, pasul pe loc. Fuga la Londra și sinuciderea — sau asasinarea — lui Roberto Calvi ar fi motivate de teama acestuia de a da explicații pentru fraudă operată și descoperită la «Banco Ambrosiano»: 1 400 milioane dolari.

Sinucidere sau asasinat? Disperare sau simplă reducere la tăcere? Moartea la Londra a bancherului Roberto Calvi are surprinzătoare similitudini cu răpirea financiarului Michele Sindona.

Ambii avuseseră relații speciale cu șeful lojii masonice «P-2», Licio

Gelli, arestat vara aceasta la Geneva. Și unul și celălalt întrețineau, se pare, raporturi oculte cu Mafia sau Cosa Nostra. Amîndoi au dispărut la momentul oportun: Sindona pentru a se întoarce, mai tăcut ca oricînd; Calvi pentru a nu mai vorbi niciodată.

La Londra, Scotland Yardul a optat pentru sinucidere. La Roma, poliția italiană susține că este vorba de omucidere. Puținele informații furnizate de britanici asupra împrejurărilor morții lui Calvi au provocat destule dificultăți anchetatorilor italieni. Semnele de întrebare au

fost declanșate nu atât de proverbiala atitudine flegmatică britanică, ci mai ales de erorile comise în prima fază a anchetei de la Londra, când ipoteza asasinatului nici n-a fost luată în considerare.

«Calvi a fost ucis», afirmă, într-un interviu publicat în «La Repubblica», vicepreședintele Băncii Ambrosiano, Roberto Rosone, el însuși victimă, la 27 aprilie, a unui atentat. «Îl cunosc bine pe Roberto Calvi — susține Rosone. Nu-l văd

făcând un număr de echilibristică pentru a se spînzura. A fost omorît». Calvi însuși se temea și era convins că este victima unui complot. Cu câteva zile înainte de a dispărea, declarase, într-un interviu acordat ziarului torinez «La Stampa», că primise misterioase amenințări telefonice: «Aceste atacuri împotriva persoanei mele reprezintă — declarase Calvi — aproape un cuvînt de ordine. Un asemenea climat favorizează orice fel de barbarie»...

Fuga

Cum a ajuns, însă, Roberto Calvi la Londra? Disparația i-a fost remarcată mai întîi de șoferul său, care a găsit, la domiciliul din Roma al financiarului milanez, un bilet anunțîndu-i absența. Cîteva ore mai tîrziu, avocații lui Roberto Calvi îi anunțau oficial dispariția, în timp ce șoferul primea un telefon de la bancher în care acesta îi spunea că se va întoarce la Roma. Potrivit reconstituirii realizate mai tîrziu de poliția italiană, el s-a întîlnit, la Triest, cu antreprenorul sard Flavio Carboni, om al Mafiei, care l-a însoțit pînă în Austria și, de acolo, la Londra. Cel care a furnizat aceste informații se numește Silvano Vittor, contrabandist din Triest, care i-a însoțit pe Calvi și Carboni pînă în Austria, unde i-a instalat într-o vilă din apropiere de Klagenfurt. Vittor a plecat, apoi, cu Calvi în Marea Britanie, unde au rămas în contact pînă la cîteva ore înainte de morții misterioase a președintelui Băncii Ambrosiano. Între timp, poliția italiană încearcă să obțină informații de la Emilio Pellicani, secretar al lui Carboni, care l-a condus pe bancher, cu avionul și automobilul, de la Roma la Triest.

Pellicani este azi și el inculpat, alături de Carboni, pentru complicitate la expatrierea lui Calvi și pentru a fi participat la falsificarea pașaportului găsit asupra cadavru-lui lui Roberto Calvi, sub numele de Gian Roberto Salvini.

Căutat, timp de peste o lună, de poliție, Flavio Carboni a fost arestat, la 28 iulie, în Elveția, la Lugano, unde urma să se întîlnească cu șeful lojii masonice «P-2», Licio Gelli, și cu «brațul drept» al acestuia, Umberto Ortolani, 68 ani, bancher stabilit în Uruguay. Poliția elvețiană, care descoperise mai devreme urma lui Carboni, a întîrziat să-l aresteze, în speranța că îl va surprinde împreună cu cei doi, a căror prezență în Elveția fusese deja semnalată. Întîlnirea n-a mai avut însă loc, Gelli fiind probabil informat că a fost descoperit. «Afacerea Calvi începe — comentează din Milano «Corriere della Sera» — să se lege de suspecte puteri oculte, de servicii secrete italiene și străine, de secte masonice și de Mafie»... Vom afla vreodată adevărul? — se întreabă cotidianul milanez.

Complicități

Concomitent, presa italiană a dezvăluit raporturile existente între președintele Băncii Ambrosiano și «I.O.R.» (Institutul pentru opere religioase), mai exact banca Vaticanului, înființată, în 1942, de Papa Pius XII și prezidată de monseniorul Marcinkus, cardinal american, marele trezorier al Sfîntului Scaun. Ziarul «La Repubblica» din 22 iunie 1982 se referă la relațiile dintre cardinal și bancher, «elații personale, bazate pe o solidă prietenie». «Se știe — scrie «La Repubblica» — că I.O.R. posedă 1,60 la sută din Banco Ambrosiano».

Informații culese din surse financiare indică un rol mult mai important al I.O.R. (se vorbește de o participare de 32 la sută) în filiala luxemburgheză a băncii, adică aceea prin care Roberto Calvi a făcut tranzacții ilegale. «În palatele apostolice plutește — conchide ziarul — un climat de scandal, ce amintește raporturile pe care le avea monseniorul Marcinkus cu bancherul sicilian Michele Sindona, aflat acum în închisoare în Statele Unite». Citînd, în continuare, o broșură a Băncii Ambrosiano, «La Repubblica» afirmă că

monsieurul Marcinkus este unul din cei cinci consilieri ai filialei «Ambrosiano Overseas Limited»

din Nassau (Bahamas), al cărei președinte era... Roberto Calvi.

Final nescris ▶ ▶ ▶

Principalele organe de credit, publice și private, din Italia, conștiente de lovitura ce ar putea-o primi creditul internațional al țării în cazul crahului Băncii Ambrosiano, au ajuns, la 11 iulie a.c., la un acord pentru salvarea primei bănci private italiene. La capătul unei febrile zile de negocieri, care i-a reunit, la Milano, pe șefii a circa 25 de bănci și reprezentanți ai ministerului trezoreriei, s-a ajuns la un acord ce a pus «Banco Ambrosiano» la adăpost de orice surpriză. E vorba de o operațiune de salvare fără precedent în istoria finanțelor italiene, dată fiind cifra imensă a datoriilor contractate de filialele din străinătate ale băncii: 1400 milioane dolari.

Pentru evitarea unui faliment al colosului bancar — 86 de ani de existență, puternice interese în sistemul bancar și asigurări, rol motor la Bursa din Milano — a fost constituit un «pool» de șase bănci — trei publice și trei private —, în timp ce 20 de instituții bancare s-au declarat gata să garanteze, fără limite de fonduri, toate exigențele financiare interne.

Dar «Banco Ambrosiano» n-a supraviețuit furtunii. A fost declarată falimentară la 27 august. În schimb, romanul politist ce ar putea fi intitulat «Roberto Calvi — sinucidere sau asasinat?» rămâne, deocamdată, cu finalul nescris.

Rodica Dumitrescu

1906 — Primul zbor

O dată memorabilă din istoria aviației mondiale: 18 martie 1906. Pe cimpul din jurul comunei Montesson, de lângă Paris, un cutezător experimentează o nouă mașină de zbor, căreia nimeni nu-i dă nici o atenție, socotind-o fantezie. Inventatorul — inginerul român Traian Vuia — încerca să realizeze imposibilul timpului său: zborul fără catapultare. Mașina respectivă este un monoplan, conceput încă din 1901 și perfecționat în anii următori. Greutatea totală a ciudatului aparat este de 240 de kg. Motorul are 20 de cai putere. După mai multe încercări, la 18 martie 1906, aparatul lui Vuia se ridică de la pământ, prin

forța motorului său, fără a mai fi nevoie de catapultare. Acesta a fost începutul cert al zborului mecanic din lume, aviația mondială dezvoltându-se în anii următori numai pe principiile genialului nostru compatriot. În fotografie: Vuia, cu aparatul său, după primul zbor.

1909 — Cucerirea Polilor

Documentul care atestă prezența primilor oameni la Polul Nord se află pus într-o sticlă, alături de drapelele înfipite în gheață, la punctul zero al «capătului lumii». Pe acest document stă scris: «Am sosit aici azi, 6 aprilie 1909, după un drum de 24 de etape. Ultima etapă am parcurs-o cu 5 sâni și 38 de cini. Am cu mine cinci oameni — patru eschimoși și un om de culoare (...),»

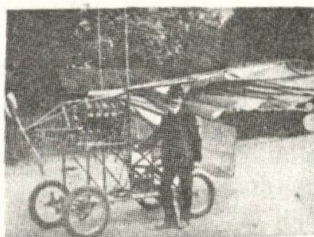
Peary și Amundsen — 1912

Documentul este semnat de șeful expediției, exploratorul Robert E. Peary, cel care mai făcuse încă trei încercări (1886, 1898, 1902), fără să reușească a atinge Polul Nord.

Doi ani mai târziu — la 14 decembrie 1911 — un alt explorator celebru — Roald Amundsen — cucerea Polul Sud. Ca și Peary, el încercase de mai multe ori să ajungă la Polul Nord; apoi, cu experiența câpătată, s-a avântat spre Polul Sud. A plecat din fiordul Christiania la 6 iunie 1910 și la 22 ianuarie 1912 se înalța acoperit de glorie: cucurise Polul Sud — așa cum declarase cu convingere la pornire.

Primul român care s-a aventurat pe drumurile primejdioase ale Polului Nord a fost G.B. Assan, fiul morarului Assan din București. În 1896 el a călătorit spre aceste regiuni, ajungând pînă la Spitzberg.

Vuia la Paris — 18 martie 1906

La Baden-Baden, în mai '68

● **De Gaulle: o plecare misterioasă și o reîntoarcere la fel de misterioasă**

● **Georges Pompidou „restabilește un adevăr“**

● **Scandalul Markovic și jocurile din culisele politice**

Pompidou nu aflase nimic. Nici el — primul ministru — și nici miniștrii săi. Secretul cel mai strict a putut fi păstrat pînă în momentul ales de general. Militarul a apelat, în jocul politic, la factorul surpriză. Cu rigoarea tacticianului subtil. De Gaulle a mizat pe șocul evenimentului. A calculat, exact, impactul «vidului» de putere (sau ceea ce Jacques Julliard, în «Le Nouvel Observateur», considera a fi «strategia absenței»). Doar ginerele său, generalul Alain de Boissieu, pe atunci comandantul unei divizii staționate la Mulhouse, aflase teribila decizie. Președintele îl chema se de urgență. În acel sfîrșit de mai 1968, climatul politic se deteriorase grav. O răsturnare politică părea posibilă. Strada sfida oficialitățile, iar puterea, paralizată, își epuizase resursele. De Gaulle, pretind că se s-au aflat în apropierea sa, pierduse legendara lui stăpînire de sine. Era debusolat. Îl hăituiau gînduri negre. Ginerelui său, care a preferat hainele civile pentru vizita la Elysée, i-a mărturisit intenția de a părăsi Parisul spre a se întîlni cu generalul Massu, comandantul trupelor franceze staționate în Germania occidentală. Unde? De Gaulle ezită. Știe doar un lucru: vrea să-i azvîrle pe francezi și guvernul lor «în vid, în neliniște și în îndoială», să-i recupereze prin teama de imprevizibil. Președintele este categoric: proiectul nu trebuie comunicat nimănui. «Alain, îți interzic să indicîi oricui, ascultă-mă bine, oricui, chiar colaboratorilor mei unde mă duc» — ordonă de Gaulle. «Dacă Pompidou ar afla, m-ar împiedica

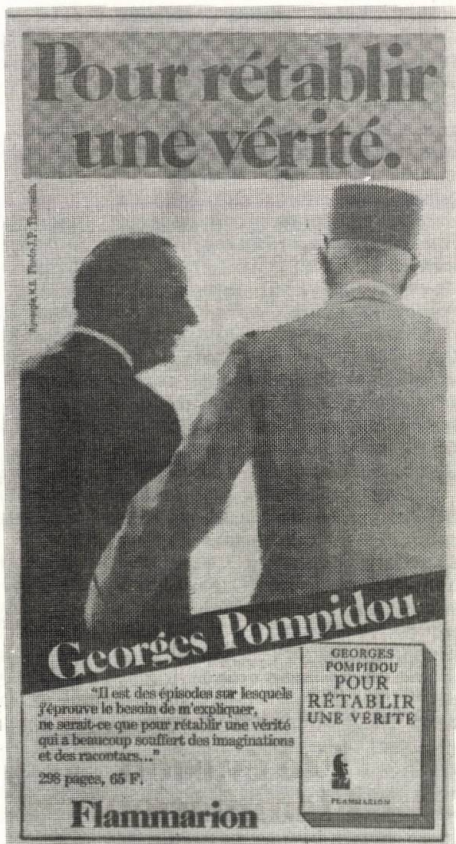
să părăsesc Parisul» — adaugă, adresându-se lui Boissieu.

Un consiliu de miniștri este anulat în extremis, amintește Raymond Tournoux, și generalul anunță plecarea sa spre Colombey. Dar destinația reală este alta. Curînd, se pierde urma șefului de stat și a elicopterului său. De Gaulle a dorit să abandoneze puterea? Sau a optat pentru o scurtă recreație (greu de imaginat în împrejurările acelea)? Sau a intenționat să testeze fidelitatea comandanților militari? Sau să redevină stăpîn pe situație, înspăimîntîndu-i pe francezi cu perspectiva unui «vid»? Episodul din acel furtunos mai 1968 nu și-a găsit suficiente clarificări. Timpul părea singurul în măsură să aducă răspunsuri la întrebările ce persistă. Dar, în vara anului 1982, la peste un deceniu de la întîmplarea rămasă învăluită de enigme, momentul revine în actualitate. Apariția postumă a memoriilor lui Georges Pompidou («*Pour rétablir une vérité*») a relansat polemici ce se stinseseră, a reanimat controverse, pasiuni, adversități. Fostul premier al celei de a V-a Republici și, apoi, succesorul lui de Gaulle în fruntea statului îl descrie pe acesta într-o altă lumină decît cea din memorialistica apologetică. De Gaulle este extras din spațiul legendei și plasat pe un teren al demitizării. Generalul este creionat fără menajamente — un om cu calitățile și defectele sale, un om obișnuit, cu momente de slăbiciune și nesiguranță. O poliță plătită cu înțîzire? Greu de afirmat. «*Le Nouvel Observateur*» își intitulează recenzia: «Amarele amintiri ale lui Georges Pompidou». «*Le Monde*» constată că portretul schițat de Pompidou nu se înscrie nici în «tradiționala mitologie gaullistă», nici în «cultul eroului exemplar». Cititorului i se înfățișează un personaj ce nu se află «la adăpost de reproșuri». Pentru «*Newsweek*», cartea lui Pompidou reprezintă «un atac surprinzător de vehement». Jacques Vendroux, cumnatul primului președinte al celei de a V-a Republici, afirmă în «*Le Quotidien de Paris*» că imaginea lui de Gaulle a fost deliberat «pătată».

Cele două ore ciudate...

La 29 mai 1968, la ceasurile matinale ale deșteptării, primul ministru află că președintele ar fi obosit și că pleacă la Colombey. În consecință, reuniunea guvernului urmează a fi aminată (miniștrii sosiți, la ora 10, la Elysée află că ședința nu mai are loc; fără explicații). Aminare numai pentru o zi. Pompidou este contrariat. Vorbise la telefon cu

președintele, dar acesta nu i-a comunicat intențiile sale. Pompidou notează: «Am fost imediat extrem de îngrijorat. Cunoșteam de mult timp crizele psihologice ale generalului și tentațiile sale periodice de a părăsi președinția. Știam că atmosfera de la Colombey era foarte propice pentru această tentație și că doamna de Gaulle spera, deja de cîțiva ani, că generalul se va retrage». Îngri-

Publicitate, în «*Le Monde*», pentru volumul lui Georges Pompidou, apărut în vara anului 1982

jorările lui Pompidou s-au amplificat cînd i s-a comunicat că de Gaulle nu a ajuns la destinația prevăzută: Colombey. Enigmă totală. Nimeni — la Elysée sau Matignon — nu cunoaște destinația reală. Se întreprinde o verificare a rutei elicopterului prezidențial și, astfel, se descoperă că de Gaulle plecase la Baden-Baden. Pentru Pompidou surprinderea părea nemărginită. De Gaulle nu numai că a abandonat Parisul într-un moment de gravă criză politică, ci a părăsit și țara, fără să considere necesar a-și informa propriul său șef de guvern. Ore chinuitoare — Franța este bulversată, iar Pompidou încearcă să rămînă în ritmul obișnuit al activităților. Pe seară, în aceeași zi, de Gaulle s-a reîntors la Colombey. După cîteva zile, Pompidou avea să afle adevărul: de Gaulle fusese pe punctul de a renunța la putere. I-a măr-

turisit acest secret generalul Massu. Pompidou notează: «În realitate, generalul a avut o criză de descurajare. Crezind partida pierdută, el a ales retragerea. Când a ajuns la Baden-Baden, totul era pregătit pentru o ședere prelungită. Philippe de Gaulle și familia sa erau, de asemenea, acolo. Ambasadorul Franței (la Bonn) fusese chemat pentru a primi instrucțiuni în vederea prevenirii guvernului (vest)-german».

Amiralul François Flohia, care în calitate sa de aghiotant l-a însoțit pe de Gaulle, își amintește că elicopterul a aterizat la ora 14,50 și a decolat la 16,30. Ce se întâmplase în cele aproape două ore?

Pompidou scrie: «Generalul Massu este acela care, prin curajul său, prin libertatea sa de expresie, amintind trecutul și asigurându-l de lealitatea armatei, a reușit să modifice hotărârea generalului și, apoi, să-l determine să-și schimbe total poziția. Franța îi datorează foarte mult generalului Massu pentru acea zi». Pompidou adaugă că generalul Alain de Boissieu detinea o scrisoare ce-i era adresată și prin care lui Pompidou îi erau încredințate «toate puterile». Termenii în care fusese redactată scrisoarea rămân învăluită de mister. Scrisoarea n-a mai ajuns la destinatar.

În această vară, un corespondent al ziarului londonez «Times» i-a telefonat generalului Massu, la reședința sa de pe Valea Loarei. Generalul a confirmat, în esență, relatarea fos-

tului premier, considerînd-o corectă. Doar că ambasadorul francez nu ar fi fost niciodată chemat și că nici n-a știut despre prezența generalului de Gaulle. Massu pretinde că n-a aflat de sosirea președintelui decât cu... două minute înainte de aterizare. A descins din elicopter cu bagajul transportat și cu intenția evidentă de a rămîne un timp — afirmă Massu. El nu crede, însă, că de Gaulle ar fi ales atunci exilul. «Cred că a venit să se odihnească. Era obosit și descurajat. Voia să abandoneze președinția. Mi-au trebuit două ore ca să-l conving că era nevoie să se întoarcă în Franța. Am avut o convorbire destul de dificilă cu el». Despre scrisoarea aflată la ginerele lui de Gaulle și adresată lui Pompidou, generalul Massu n-are cunoștință. A existat, oare, o asemenea scrisoare?

De Gaulle era pradă depresiunii. În fața mișcării contestatarii ce zguduia Franța, el părea nehotărît. «Newsweek» observă că Pompidou, în memoriile sale, confirmă autenticitatea unor zvonuri ce circulau în Parisul acelor zile tulburi de mai '68: de Gaulle urma fie să se exileze, fie să încerce să reprime mișcarea populară cu ajutorul «elementelor loiale» din armata franceză. Jacques Massu, gaullist loial și ascultat de general, l-a avertizat că folosirea armatei împotriva contestatarilor «ar putea provoca un război civil».

«De Gaulle n-a venit, desigur, la Baden-Baden spre a trîncăni

cu mine. El n-a venit ca să petreacă doar două ore. A venit să se odihnească. A venit pentru a rămîne cel puțin cîva timp». Generalul Massu păstrează într-un seif însemnările pe care și le-a întocmit asupra discuției sale cu președintele. Rigurozitate de militar și prudență de om politic. Sau intuiția extraordinară a unui martor ocular la un eveniment ieșit din comun? Textul scris de mîna așteaptă să fie publicat. Cînd?

Pompidou crede că de Gaulle s-a deplasat la Baden-Baden pentru «o ședere prelungită». Amiralul Philippe de Gaulle — aflăm din «Le Monde» — contestă versiunea, afirmînd că familia sosită cu «foarte puține lucruri», folosind «mica valiză de week-end».

În aceeași zi, generalul Massu l-a chemat la telefon pe Pierre Messmer, pe atunci ministrul armatei. Era, evident, sub influența neașteptatului eveniment abia consumat. l-a relatat starea președintelui («gata să renunțe la tot») și i-a afirmat: «Dacă de Gaulle ar fi plecat de la Paris ca să discute cu mine, ar fi venit singur. Dimpotrivă, el a sosit cu soția, fiul și nora, cu nepoții săi, ceea ce dovedește că era decis să plece definitiv de la Elysée». Pierre Messmer comentează: «Nu pun la îndoială onestitatea și sinceritatea lui Massu. Eu pun la îndoială interpretarea sa». Fostul ministru recunoaște totuși: «Adevărul este că de Gaulle a traversat o criză morală timp de cîteva zile». A recunoscut, mai tîrziu, chiar de Gaulle într-un interviu: «Da, la 29 mai, am avut tentația de a mă retrage». l-a mărturisit și lui Pompidou: «Pentru prima oară în viața mea, am avut o slăbiciune. Nu sînt mîndru de mine...». Raymond Tournoux, în «Le Monde», scria că o luptă interioară a opus, în de Gaulle, pe «demonii renunțării» și pe «arhanghelii datoriei». Finalul îl cunoaștem...

«Ceva s-a prăbușit»...

Diana Geddes, în relatarea ei din «Times», semnalează insistența cu care Pompidou s-a apărut, în jurnalul său, de acuzațiile că ar fi manevrat să-l înlăture pe președinte. Pompidou afirmă contrariul: a încercat, în mai 1968, să-l convingă pe general

De Gaulle la Baden-Baden. O sosire neașteptată, învăluită de mister, și o plecare grăbită, fără explicații...

Pompidou în biroul său

că prezența lui la putere era esențială. Cele întâmplate în «vara fierbinte» de pe malurile Senei amenințau, la un moment dat, cariera lui Pompidou. Generalul nu i-a putut reproșa primului său ministru nici lipsa de fermitate, nici pierderea singelui rece, nici o anumită perspicacitate. Condițiile înălțurării sale de la Matignon rămân, totuși, destul de obscure. Pompidou l-ar fi îndemnat pe de Gaulle să inițieze scrutinul parlamentar din același an (iunie), care avea să se soldeze cu succesul «majorității» aflate la putere. După primul tur, Pompidou i-ar fi mărturisit — cochetărie sau calcul? — lui de Gaulle dorința de a părași conducerea guvernului. Președintele ezita — a încercat (fără multă stăruință) să-l convingă să rămână în funcție. Dar, după ce a demisionat, Pompidou a revenit asupra deciziei. Regreta. Zile și nopți de zbucium. Dorea să rămână la Matignon. Crezuse, în interiorul său, că de Gaulle nu va renunța la serviciile lui. Pierduse, însă, partida. Maurice Couve de Murville lansase propria sa candidatură și de Gaulle optase. Pompidou i-a mărturisit lui Bernard Tricot, secretar general la Elysée, că ar dori, totuși, să-și păstreze funcția de premier. Tricot i-a relatat că de

Gaulle ar fi spus: «Este o prostie. Este prea târziu». Reacția premierului poartă amprenta tragicului: «M-am simțit rănit. Ceva în mine s-a prăbușit...». Și continuă: «Totul îmi lăsa, în gură, un gust de cenușă...». Pompidou merge mai departe: «Relațiile noastre (cu de Gaulle) demonstau că ele sînt ierarhice și de circumstanță și nu relații privilegiate între un mare om și cineva devotat lui». Premierul este lipsit de alternativă. Părăsește biroul de la Matignon. Demisia devine demitere. «Newsweek» notează: «Ceea ce pare că l-a jignit cel mai mult pe Pompidou a fost faptul că nu a reușit, niciodată, să aibă o discuție sinceră cu generalul privind viitorul său politic».

O scrisoare protocolară de mulțumiri i-a parvenit de la de Gaulle. Aceeași formulă folosită și altă dată, în aceeași ocazie: «Mon cher ami...». Nici o urmă, în plus, de căldură. Un simplu certificat. P. Rouanet scria: «Bineînțeles, Pompidou cunoaște valoarea relativă a documentului».

Însemnările lui Pompidou dezvăluie jocul de culise, ambiții și rivalități, scoate la iveală comportamente prea puțin elegante și înfruntări ai căror protagoniști sînt vedetele politice din jurul lui de Gaulle. Pompidou, constată «Le Monde», aruncă o lumină puternică asupra «certurilor ascunse dintre clanurile concurente». Sînt pagini marcate de amărăciune și dezolare, pagini ce n-au darul să poleiască epoca gaullistă. Sînt pagini justificate printr-o tulburătoare experiență personală.

«Afacerea Markovic»

Un morman de gunoi, undeva lângă Paris. Un cadavru. Un caz banal transformat în afacere politică. Cadavru descoperit, în septembrie 1968, era a lui Stephan Markovic. Nu era un necunoscut. Oficial, apărea ca «gorila» celebrului Alain Delon. Om de încredere și paznic credincios. Dar Markovic era implicat într-o serie de afaceri dubioase. Ar fi patronat, printre altele, niște «studate «serate» care se mâneau cu orgii. Se răspîndesc zvonuri. Sînt evocate prezențe «înalte». Poliția anchetează lent și neconcludent. Zvonurile devin tot mai insistente în capitala

franceză. Sursa lor: unele cabinete ministeriale. La un moment dat, zvonurile implică în afacere membri ai familiei Pompidou. Scandalul este întreținut artificial, supradimensionat, exploatat publicitar, iar poliția nu se grăbește să-și finalizeze ancheta. Fostul premier este convins că, fie prin dovezi falsificate, fie prin zvonuri calomnioase, se încearcă, în fapt, compromiterea lui. Mai exact, se urmărește blocarea drumului lui Pompidou spre fotoliul prezidențial. Pompidou urma să fie scos din cursa pretendenților la Elysée.

Georges Pompidou constată ruptura cu familia politică gaullistă. Succesorul lui, Couve de Murville, nici măcar nu-i telefonează spre a-l preveni de scandal. Nici de Gaulle nu întreprinde nimic. Îi spune doar, în particular și destul de neconvingător, că nu crede zvonurile. Dar nu le contestă public. Lasă să persiste îndoiala. «N-are reflexul de amicitie pe care îl aștepta fostul său premier» — scrie «Le Nouvel Observateur». Nici o reacție de «om de onoare» — nici la Matignon, nici la Elysée — afirmă Pompidou intrigat. Abia după ce afacerea s-a încheiat, zvonurile s-au stins, iar intrigile au ajuns la capătul lor, de Gaulle i-a invitat pe Pompi-

Pompidou la funeraliile lui de Gaulle

dou și pe soția sa la un dineu. Vechea prietenie nu mai exista. Cuvintele generalului erau reci. Nu mai veneau «din inimă»...

«Afacerea Markovic a consacrat separarea dintre generalul de Gaulle și cel ce a fost cel mai apropiat colaborator al său» — relevă «Le Point». Pompidou așteaptă momentul revanșei. Aflat la Roma, împreună cu soția, într-o vacanță fragmentată de întâlniri protocolare, este abordat, la hotel, de câțiva ziariști. Discuție neoficială. Altfceva decît o conferință de presă. Un schimb de fraze ce pare impus de bunăvoință. Unul din ziariști — s-ar părea de la «France Presse» — îl întreabă ce va face atunci cînd de Gaulle se va retrage de la Elysée. Răspunde că eventualitatea nu se află la ordinea zilei, dar că, dacă de Gaulle se va retrage, probabil, el — Pompidou — va candida pentru funcția de președinte. O zi mai tîrziu, pe primele pagini ale gazetelor de pe malurile Senei se anunța, în titluri mari, ca o certitudine, proiectul lui Pompidou de a

candida la următoarele alegeri. De la Elysée este lansată prompt o precizare în sensul că de Gaulle are intenția să-și ducă pînă la capăt mandatul său prezidențial.

A urmat referendumul din aprilie 1969, referendumul dorit de generalul de Gaulle cu o ambiție deconcertantă. Celor ce îl acuză pe Pompidou că nu l-ar fi sprijinit clar pe de Gaulle în această înfruntare politică (care avea să ducă la retragerea generalului), fostul premier le replică: «Dacă n-am ținut mai multe mari reuniuni și n-am vorbit mai mult la radio și televiziune, a fost pentru că nu mi s-a cerut, altfel zis Couve de Murville s-a opus. El (noul premier) se dezvăluie. Voia să fie prim-ministru pînă în 1972, data normală a alegerilor prezidențiale, pentru ca, apoi, să fie candidat la președinție». Divorțul cu generalul și cu șeful său de guvern era definitiv. De Gaulle avea să piardă bătălia în care s-a angajat. A urmat retragerea sa la Colombey. Georges Pompidou intră victorios la Elysée. De Gaul-

le i-a trimis o scrisoare de sprijin în campania electorală. Cumnatul generalului, Jacques Vendroux, afirmă că de Gaulle i-ar fi mărturisit nevoia resimțită «de a-și stăpîni amărăciunea» acordînd cautiunea sa aceluia dintre candidați pe care îl considera cel mai bine plasat «pentru a respecta, în ansamblu, marile principii și obiectivele care au inspirat propriile sale decizii».

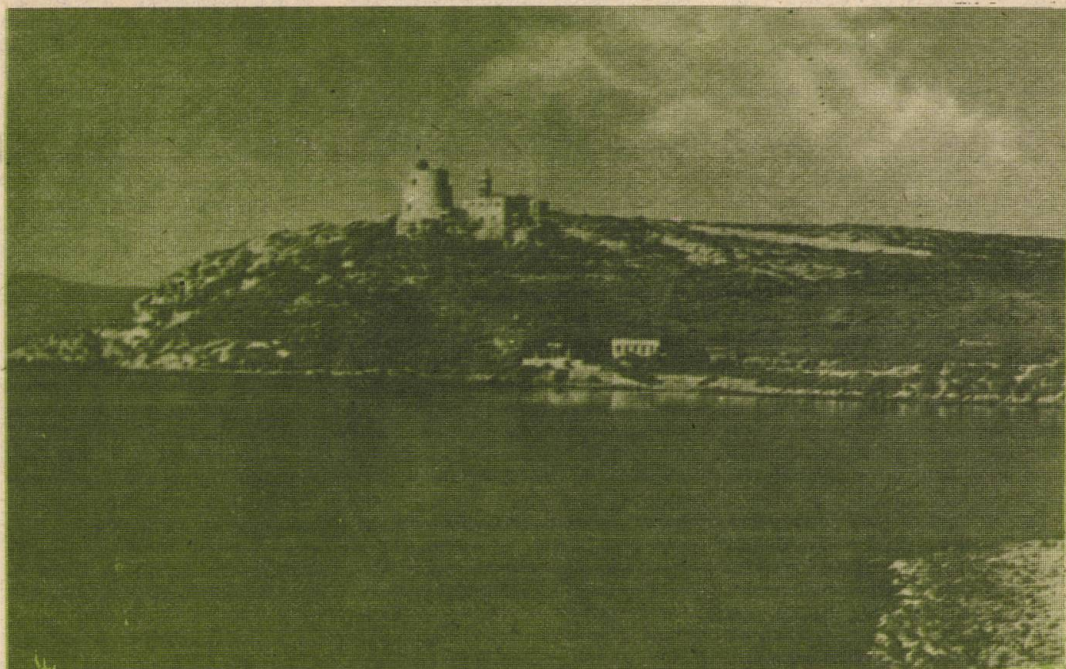
Întrebări

Memoriile lui Pompidou au ca final alegerea sa. Fostul premier al lui de Gaulle devine al doilea președinte al celei de-a V-a Republici franceze. Moare la 2 aprilie 1974, în vîrstă de 62 de ani, fără să-și fi încheiat mandatul de șef al statului. Moare înainte de a fi putut încheia o a doua redactare a textului — după cum precizează soția sa. Prin testament, i-a însărcinat pe Claude Pompidou, soția sa, și pe fiul lor, Alain, să-i publice însemnările la momentul potrivit. Familia a considerat că acest moment (vara anului 1982, un an după ce gaulliștii au părăsit puterea) este cel mai potrivit. Cartea publicată de editura «Flammarion» a avut efectul unei «bombe» politice. Gaulliștii — tradiționali sau noii veniți — au încercat o jenă exprimată în comentarii și declarații. Au văzut în volumul publicat în 1982 un gest vindicativ, o tentativă de a arunca o umbră asupra gaullismului, chiar un efort de a «destabiliza» opoziția actuală (cum semnala «Le Monde»). «Newsweek» crede că familia defunctului președinte a intenționat nu numai să «restabilească un adevăr» (cum pretinde titlul cărții), ci, de asemenea, să se răzbune. Claude Pompidou — afirmă săptămînalul — «s-a deplasat vizibil către stînga». Iar «Le Monde» relevă bunele relații ale văduvei lui Pompidou cu actualii deținători ai puterii. Oricum, «Newsweek» este de părere că doamna Pompidou a învățat de la fostul mentor al soțului ei o lecție valoroasă. Căci generalul de Gaulle obișnuia să spună: «Răzbunarea este o mincare ce se consumă cel mai bine rece».

Eugeniu Obrea

De Gaulle și Pompidou în 1958. «Paris Match» notează: «Înțelegerea perfectă nu era decît o aparență...»

INSULA SARZILOR

«Nu. vei vedea în Italia ceea ce vezi în Sardinia. Și nu vei vedea în Sardinia ceea ce vezi în Italia». La acest aforism, vechi de peste 300 de ani, mă gîndeam cînd, numai după o oră de zbor, avionul companiei «Alisarda» ateriza pe aeroportul din Cagliari. Am ales din întîmplare acest mijloc de transport în locul motonavei care pleacă în fiecare seară de la Civitavecchia (vechiul port al Romei antice) și poposește pe cheiurile moderne ale portului capitalei sarde în primele ore ale dimineții. Și acum, cred că este mijlocul cel mai bun pentru a lua primul contact cu micro și macrocosmosul acestei insule, a doua ca mărime din Mediterana, după Sicilia, și atît de diferită față de restul continentului.

Înainte de a ajunge la Cagliari, avionul survolează un peisaj lunar: un fel de Castile italiană, dar de culori mai puțin frapante. Domină, cum bine remarcă Guido Piovene în celebrul său «Viaggio in Italia», culorile stînse și, în același timp, puternice, ca și cum aici doar tonurile minore, maroul și griul, ar atinge adevărata intensitate. Zărești străzi nesfîrșite fără o casă, așezări izolate, asemănătoare unor mari îngrămădiri de pietre. Nici nu coborîm bine din avion și sîntem asaltați de vînt și,

odată cu el, de o căldură umedă, o pulbere subtilă, un gust de sare. Totul pare să pălească, însă, sub culoarea orientală, de smalt, care acoperă întreg peisajul și care face să strălucească aspectele cele mai modeste ale insulei.

Prima impresie este de ceva deja văzut. Pe drumul de la aeroport spre oraș îi spunea lui Mario Birardi, care a venit să mă aștepte la aeroport, că am senzația de a fi aterizat undeva în mijlocul Dobrogei. Mario, pe care îl cunoscusem cu doi ani în urmă pe litoralul Mării Negre, când ne vizitase fără în fruntea unei delegații de activiști ai Partidului Comunist Italian, îmi răspunde că un sentiment asemănător a trăit și el la primul contact cu pământul dobrogean. «La sfârșitul călătoriei, după ce vei cunoaște câte ceva din «secretele» insulei, vei constata cât de mult se vor metamorfoza aceste prime impresii».

Despre Cagliari (ca și despre Sardinia) se spune că este mai vîrstnic decît Roma. De origine feniciană, Casteddu, cum este numit în sardă, a fost ocupat de cartaginezi și apoi de romani. În acea epocă a devenit foarte înfloritor, reușind să-și păstreze independența pînă în secolul XIII. Dominat ulterior de pisani și spanioli, Cagliari trece în 1718 la Casa de

Savoia. Toate regiunile Italiei, mai ales cele din Mezzogiorno, căreia Sardinia îi aparține nu atît prin așezarea sa geografică, ci mai ales prin problematica și particularitățile sale, cunosc o mare densitate a populației. În Sardinia, în schimb, pe cei 24.000 de kmp trăiesc mai puțin de 1 500 000 locuitori. Unicul loc din insulă unde populația se află în continuă creștere (în ultimii 30 de ani s-a dublat) este Cagliari.

Orașul are o fizionomie complet modernă și o viață foarte activă, atît din punct de vedere cultural, cit și economic. Noile cartiere s-au extins în jurul anticului nucleu și s-au lărgit de-a lungul coastei. Portul este cel mai important din insulă și cunoaște un însemnat trafic de pasageri și de mărfuri. Dar Cagliari este și un oraș plin de opere de artă. Numeroase sînt monumentele care rețin atenția vizitatorului, mai ales în orașul vechi. Între acestea se detașează castelul, cele două turnuri (al Elefantului și San Pancrazio) și catedrala, în toate resimțindu-se influența școlii pisane.

Dar marea frumusețe a capitalei sarde se află în golful său, care, în proporții mai mici, amintește de impresionantul golf ce străjuiește Rio de Janeiro. Imaginile înserării care se pot contempla de pe Terasa Umberto I sînt de-a dreptul fermecătoare, cu toate că îți dau impresia că, între oraș și mare, se interpune o anumită distanță. Un poet local îmi spunea că aceasta nu este altceva decît «distanța» pe care sarzii o păstrează față de mare, și care este total opusă înnăscutei apropieri de întinderile nesfîrșite ale apelor pe care o vei întîlni în rîndul locuitorilor din Liguria, Campania sau Sicilia.

Semnificativ mi s-a părut și un alt amănunt. De-a lungul coastelor Sardiniei se află doar 57 de localități, în timp ce numărul acestora este mai mult decît dublu în Sicilia. Pescuitul reprezintă și aici o îndeletnicire de bază. Dar, spre deosebire de alte locuri, pescarii se recrutează în marea lor majoritate nu din rîndul sarzilor, cum s-ar putea crede, ci din cadrul populațiilor ligure, napoletane, tos-

Cagliari: vedere din port

cane sau chiar catalane, ca la Alghero. La Calaforte, în Isola di San Pietro, situată nu departe de Cagliari, centru recunoscut de prelucrare a tonului, locuitorii săi, în cea mai mare parte liguri, sosiți aici în urmă cu două sute de ani, sînt obișnuiți să folosească, și în prezent, cuvîntul «sarzi» atunci cînd vorbesc de locuitorii insulei principale, care se află în fața lor și care le închide propriul orizont. Poate nu întîmplător despre Sardinia se spune că este compactă și total diferită de alte regiuni italiene. Se aseamănă, afirma cineva, cu acei curenți care nu se diluează în apa care îi inconjoară.

A vorbi cu sardul nu este un lucru simplu. Dar, odată începută, conversația nu poate să nu dea roade. M-am convins de aceasta, chiar în prima seară, cînd gazdele ne-au invitat să participăm la o aniversare de excepție: comemorarea morții lui Antonio Gramsci, întemeietorul Partidului Comunist Italian. La Ghilarza, locul de naștere a lui Gramsci, aflat nu departe de Oristano, am vizitat nu numai casa memorială a ilustrului revoluționar, dar am asistat și la interesanta expunere a cunoscutului istoric al mișcării muncitorești italiene, cu care, de-a lungul anilor cît m-am aflat în peninsulă, aveam să devin prieten, profesorul Paolo Spriano, despre raporturile lui Gramsci cu Go-betti, o altă figură memorabilă a primelor decenii ale acestui secol. Aici am aflat despre relațiile strînse existente între casa memorială și grupul prietenilor lui Gramsci din Lombardia. Este de fapt, cum îmi spunea senatorul Albertini, legătura dintre mișcarea muncitorească din nord și rădăniile sarzi, din rîndul cărora s-a ridicat Gramsci. Practic, am de an, comemorarea marelui revoluționar nu reprezintă altceva decît un prilej de evocare a marii actualități a gândirii sale, a confruntării ei cu realitățile de azi ale Italiei. Despre toate aceste lucruri am discutat la încheierea manifestării, pînă tîrziu după miezul nopții, într-o «trattoria» din Oristano, cu custozii casei memoriale și cu cîțiva intelectuali din Ghilarza.

Oricine sosește în insulă nu poate să nu fie frapat de pulsul intens al vieții politice sarde, caracteristică dominantă a acestui ultim deceniu. Pentru a înțelege semnificația multiplelor adunări și declarații politice, a dezbaterilor care umplu fără încetare paginile celor trei cotidiane locale, ca și ale periodicelor, sau care animă emisiunile de televiziune și radio, este nevoie de un dialog profund, care să depășească limitele convenienței. Acesta mi-a fost facilitat de un eveniment deosebit de important din viața social-

Un artizanat reputat

politică a insulei, la care au luat parte reprezentanții tuturor formațiilor politice reprezentante în parlamentul sard: conferința regională pentru programare economică de la Fort Village di Santa Margherita. Am asistat la discuțiile aprinse din cadrul forumului amintit, dar în dialogurile purtate am căutat să înțeleg, mai ales, resorturile marii dorințe de renovare socială care se profilează atît de pregnant.

Am simțit cu ușurință suflul nou adus îndeosebi de alegerile din 1974 și 1976, care au schimbat geografia politică a insulei, ca, de altfel, a întregii Italii. Trei din cele patru administrații provinciale — Cagliari, Sassari, Nudro și Oristano — sînt conduse de forțele de stînga, doar ultima rămînînd fieful exclusiv al democrației creștine. De asemenea, aproape jumătate din cele 365 de localități au trecut sub administrarea stîngii. Voința populară s-a manifestat vizibil în favoarea înnoirilor din viața Sardiniei, în consens cu afirmarea acelorași tendințe la scară națională italiană și în vie opoziție cu tendințele separatiste. Cronologic, rezultatul scrutinului din iunie 1974 a avut și semnificația unui mandat pentru inițierea de noi perspective în lichidarea stării de subdezvoltare a insulei.

Potrivit legii constituționale din 26 februarie 1948, Sardinia deține statutul de regiune autonomă în cadrul statului unitar italian. Statutul insulei conține, într-unul din articolele sale, o prevedere cu totul inedită, și anume

cea referitoare la necesitatea alcătuirii unui plan organic destinat să favorizeze renașterea economică și socială a Sardiniei. În 1962, datorită acțiunii hotărîte a maselor din insulă și printr-o viguroasă luptă politică, a fost adoptat în parlamentul italian «Planul extraordinar menit să favorizeze renașterea economică și socială a Sardiniei». Investițiile inițiate pe baza acestui plan s-au materializat în complexe petrochimice din apropiere de Cagliari și de la Porto Torres, în noile baraje hidroenergetice, în fabricile de ciment de la Sassari, în noile căi ferate și șosele care străbat insula. Pe baza acestor prime rezultate, îndeosebi din 1970, s-a resimțit tot mai mult necesitatea unui plan de dezvoltare generală și echilibrată a întregului ținut, a unor reforme ale sectorului agro-pastoral, care rămîne dominant în insulă, și a unui proces industrial care să stimuleze această dezvoltare.

Așa s-a născut o nouă lege națională pentru programarea economică în Sardinia, pe baza căreia regiunea și-a stabilit propriile sale competențe, instituind un organism regional adecvat în care sînt reprezentate toate forțele politice din insulă. Conferința de la Fort Village di Santa Margherita, la care am avut ocazia să particip, a dezbătut un prim program trienal de dezvoltare economică inițiat pe baza noilor acte normative, oprindu-se îndeosebi asupra multiplelor priorități care se cuvin a fi

avute în vedere. Numai simpla enumerare a acestora indică și gradul lor de strângere.

Emigrarea este, fără îndoială, problema numărul unu care afectează sute de mii de familii. În ultimii 35 de ani, peste 700 000 de sarzi au plecat să lucreze în faimosul triunghi industrial al nordului, Milano, Torino, Genova, precum și în țări ale Pieței comune sau în Elveția. Odinioară grănarul Romei antice, Sardinia dă astăzi o producție neglijabilă de cereale și una relativ importantă de măsline, precum și o mare cantitate de pește, atât din lacurile și riurile interioare, cât și din mare. Se simte, însă, nevoia unei serioase creșteri a investițiilor pentru modernizarea agriculturii, a-cestă ramură principală a economiei regiunii, frînata de mii de obstacole. Mineritul reprezintă unul din sectoarele de dezvoltare abandonate. Resursele carbonifere din bazinul Sulcis — ca și cele de plumb, zinc, cupru, magnetită, antimoniu, magneziu, molibden, aluminiu și uraniu —, deși limitate, pot oferi un cadru de dezvoltare multilaterală industriei extractive. «Acum dispunem de mijloacele legislative necesare — îmi spune comunistul Pietro Raggio. Important este să trecem la acțiune, la crearea unui curs nou de dezvoltare în care să fie angrenate toate forțele politice democratice din insulă».

Pornind spre Sassari, via Oristano, de data aceasta ziua, facem prima escală la Tharros. Oristano este practic urmașul Tharros-ului, port cartaginez, apoi roman și bizantin, situat la circa 20 de km pe malul mării și dotat cu un apeduct, terme, teatru și temple. Din păcate, ruinele anticiei localități, abandonate în Evul Mediu, datorită incursiunilor sarazineze, au suferit, de-a lungul secolelor, un proces serios de depreciere. Abia în ultimele decenii s-a trecut la conservarea lor și la organizarea unor săpături arheologice sistematice.

După rafalele de ploaie de care sîntem «biciuiți» la Tharros, Sassari, al doilea oraș al insulei, ne întâmpină cu un soare încântător, de primăvară. Așezat la mică distanță de mare, orașul pare a fi jumătate modern și jumătate antic, modernul înconjurînd ca un cerc nucleul originar. În acest nucleu, din ce în ce mai mic în comparație cu expansiunea noilor cartiere, se conservă nu puține monumente artistice, între care se detașează Domul, îmbinare fericită a stilului romanic, gotic-aragonez și baroc. Fațada, aparținînd celui baroc supra-numit colonial spaniol, este poate cea mai ornată din toate domurile Italiei.

Însoțitorul nostru, Franco Leone, șeful secției de propagandă a Federației provinciale a P.C.I., ne invită la o interesantă plimbare spre punctul cel mai vestic al insulei: Capo Falcone. Prilej de a admira nu numai dezvoltarea spectaculoasă pe care a cunoscut-o Porto Torres, dar și salba de localități pescărești așezată de-a lungul coastei și care s-au transformat astăzi în căutate centre de vilegiatură. La Stintino — cel mai important dintre acestea — unde albastrul ațit de limpede al mării mi s-a părut chiar mai încântător decît cel de pe Coasta Smeraldă, vine în fiecare an să-și petreacă vacanța secretarul general al P.C.I., Enrico Berlinguer. Născut la Sassari, unde a și activat în organizația de tineret, Berlinguer a rămas, după cum ne spune interlocutorul nostru, îndrăgostit de locurile natale, de frumusețea sălbatică a Sardiniei.

În drum spre Alghero ne oprim la Capo Caccia. Dorim cu orice preț să vedem celebra Grotta di Nettuno, cea mai frumoasă din întreaga Mediterană. Înainte, aici, nu se putea ajunge

decît pe mare, la fel ca la cunoscuta «grotta azzurra» de la Capri, și doar atunci cînd marea era liniștită. Acum se coboară și, apoi, se urcă (lucru nu la fel de simplu, ce-i drept) pe cele 363 de scări. Efortul este, însă, pe deplin răsplătit. Spectacolul pe care-l oferă stalactitele, stalagmitele și «fin-tinile» naturale, al căror jet de apă se ridică la peste 20 de m înălțime, este într-adevăr unic.

Împreună cu provincia sa, Nuoro ocupă partea centrală a insulei, locul unde se conservă mai bine ca oriunde obiceiurile populației sarde și una din indeletrnicirile sale tradiționale: păstoritul. De altfel păstorul sard este, de mii de ani, o figură centrală a satului. Cine nu-și amintește oare filmul lui De Seta, «Bandiții din Orgosolo», care, încă în urmă cu 20 de ani, a făcut celebre în lumea întreagă peisajele acestei zone muntoase și morala ei nemiloasă exprimată în «Codicele Barbariceanno», lege implacabilă a ciobanilor trăind în depresiunile masivului Gennargentu. Nu mai puțin ecou a avut acum cîțiva ani povestirea auto-

Tradiție folclorică

Un pitoresc hotel la Porto Cervo

biografică a păstorului Gavino Ledda, «Padre padrone», ciobanul sard, alfabet până la 20 de ani, care a fost transpusă cu mult succes pe ecrane de frații Taviani, doi dintre cei mai prestigioși regizori ai Italiei contemporane.

Nu este ușor să înțelegi mentalitatea acestor oameni, să pătrunzi trăsăturile condiției lor sociale. Benedetto Barranu, el însuși fiu de cioban, devenit astăzi activist al P.C.I., ne-a vorbit îndelung despre condiția umană

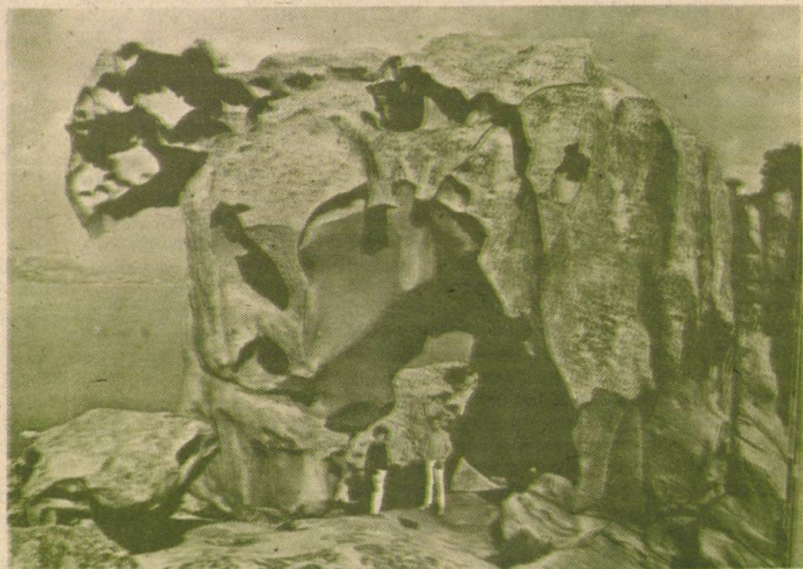
a păstorului sard, în orele când ne-am plimbat împreună pe colinele de o rară și sălbatică frumusețe ce înconjoară Nuoro. «Dacă ninge, ninge împotriva lui, dacă plouă, plouă împotriva lui, dacă e secetă, cel care plinge e tot el, dacă vin carabinieri, vin împotriva lui, pentru că el e cioban și ciobanul e totdeauna singur, singur ca un animal; pentru el nu există casă, nici sat, nici sărbătoare. «Înainte vreme, a continuat interlocutorul, lipsa de bani, sărăcia stimulau furtul

de oi și vendetele care urmau aproape în mod sigur. Acum, din păcate, și la noi se face simțit banditismul organizat, al răpirilor de persoane, care a «invadat» Italia. Absența investițiilor în lumea rurală lasă, în continuare, pe cei aproape 100 000 de păstori și lucrători în zootehnie din Sardinia într-o situație prea puțin diferită de cea de secole».

Punctul principal de atracție al insulei, devenit mai ales în ultimii 15 ani paradisul turiștilor și, îndeosebi, al celor bine înstăriți, îl reprezintă, desigur, Costa Smeralda și celelalte localități dintre Olbia și Insula Maddalena. La începutul lunii mai, aici este încă liniște. Dar, din a doua jumătate a lunii iunie și până spre sfârșitul lui septembrie, «tutto è esaurito», deși prețurile cresc de la an la an în chip vertiginos. Nu o dată, mi s-a spus la Cagliari că tipul de dezvoltare turistică ce s-a produs pe Costa Smeralda nu servește dezvoltării generale a insulei, că aceste peisaje care sînt unice nu numai în Italia, ci poate și în lume, au fost prea ușor și prea la întîmplare invadate de ciment.

Am părăsit Sardinia după ce, o după-amiază întreaga, mi-am petrecut-o în insula Caprera, la casa în care Giuseppe Garibaldi a trăit ultimii 26 de ani ai vieții și care, acum, a fost transformată în muzeu. Am revenit la Roma cu dorința vie de a mă reîntoarce în această fascinantă lume a sarzilor, cu multiplele și arzătoarele ei probleme, o lume dornică de a-și vedea împlinite aspirațiile de progres și dezvoltare.

Radu Bogdan

«Capul de urs». O sculptură ce aparține imaginației naturii...

Un dolar deosebit : EURODOLARUL

MECANISMUL, PRINTR-UN EXEMPLU. Un concern industrial vest-german se află în posesia unei sume de 100 milioane dolari, obținută din S.U.A., în urma unui export de mașini-unelte făcut pe piața americană și a achitării în dolari de către importatorul din Statele Unite a contravalorii acestor mașini-unelte. Concernul vest-german are la dispoziție mai multe posibilități de a folosi fondurile respective în dolari. Una este aceea de a solicita băncii centrale din R.F.G., prin intermediul băncii comerciale de care este legat și care îl finanțează, preschimbarea dolarelor în mărci vest-germane, pe care le poate folosi pe piața R.F.G. El poate, însă, păstra în dolari cele 100 milioane, cu scopul de a le plasa pe o altă piață vest-europeană, unde nivelul dobânzilor este mai ridicat decât în R.F.G. — să spunem, la Londra. Aici începe «epopeea» eurodolarilor. Această «epopee» poate avea, de pildă, o viață scurtă, dacă banca din Londra nu este decât o filială a unei bănci americane, întrucât, în acest caz, există posibilitatea ca banca respectivă să transfere în S.U.A. fondurile obținute. Astfel, ciclul se încheie, dolarii întorcându-se, cel puțin pentru un timp, în Statele Unite, potențialul dolar deosebit (eurodolar) redevenind dolar obișnuit. Dar, dacă banca din Londra nu este o filială a unei bănci americane, ci o filială a unei bănci olandeze sau franceze, sau, cum se întâmplă în majoritatea cazurilor, o bancă pur și simplu londoneză, atunci lucrurile se schimbă. Banca respectivă poate da o altă destinație celor 100 milioane de dolari (mai precis, unei părți din acestea mergând pînă la 90 milioane, restul de 10 la sută fiind reținut în rezervele băncii pentru a-și asigura exigibilitatea). De exemplu, banca londoneză, în vederea fructificării acestui depozit, va putea

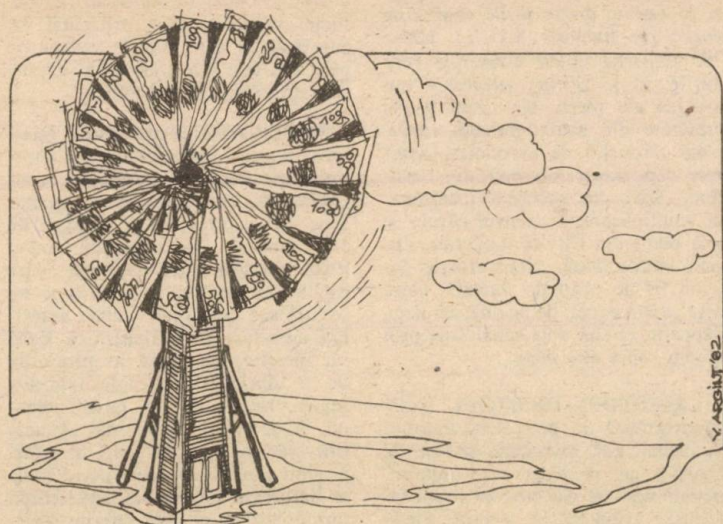
acorda cele 90 milioane de dolari, cu titlu de împrumut, unei firme belgiene care dorește să cumpere mărfuri de pe piața britanică. Prima nouă emisiune de eurodolari a avut astfel loc, pentru că, prin noul credit creat pe baza depozitului respectiv, volumul dolarilor de pe piețele vest-europene a crescut fără a exista o nouă ieșire de dolari din S.U.A. (Din acest moment, pe piețe pot circula atît cele 90 milioane dolari împrumutate de banca londoneză importatorului belgian, cît și cele 100 milioane inițiale, care pot fi oricînd solicitate băncii londoneze de către depunătorul vest-german).

MULTIPLICAREA. Lucrurile nu se opresc, însă, aici. Importatorul belgian poate utiliza sumele obținute pe credit pentru a achita un furnizor italian, care, îndată ce primește fondurile, le va depune într-o altă bancă vest-europeană (franceză, olandeză sau poate chiar într-o altă bancă londoneză). Are loc, deci, un proces de multiplicare, potrivit sistemului «de emisie de împrumuturi pe baza luării de împrumuturi». Se estimează că procesul este susceptibil de a se reproduce pînă cînd volumul de eurodolari creați astfel ajunge să fie chiar de 8—9 ori mai mare decât «baza de pornire». Multiplicarea încetează doar în momentul în care beneficiarul unui credit convertește în monedă națională sumele obținute în dolari sau le transferă în S.U.A. (în vederea plății unui import de pe piața americană sau în vederea unei investiții în S.U.A.).

DEFINIȚIE. Eurodolarii sînt, deci, fonduri depuse în și, apoi, împrumutate de bănci situate în afara Statelor Unite (în cele mai multe cazuri, bănci vest-europene) și care rămîn înscrise în dolari (deci, neconvertite în monede naționale). Fondurile respective aparțin unor nerezidenți ame-

ricani care pot fi: bănci, societăți industriale sau particulari propriu-ziși. Deținătorii acestor fonduri le negociază, după cum s-a putut observa, pe diverse piețe. A luat naștere, în acest mod, o piață de contractări și acordări de împrumuturi, a cărei caracteristică o reprezintă vehicularea de fonduri în monede străine (în raport cu țara în care se desfășoară operațiunea), tinzînd, tocmai de aceea, să se «autonomizeze» (față de piețele naționale).

PREMISELE. Constituirea pieței eurodolarilor are ca premisă de bază existența în străinătate a unei imense mase de dolari, care să aparțină unor nerezidenți americani (și care, pentru ușurința expunerii, vor fi denumiți dolari externi). Această premisă a fost oferită de însuși modul de organizare a sistemului monetar inter-occidental, instituit prin acordurile de la Bretton Woods, la începutul perioadei postbelice. Potrivit acordurilor respective, dolarul a fost investit, alături de aur, cu funcțiile de monedă de rezervă și reglementare și de mijloc de plată cu acceptare internațională generalizată. Astfel, pentru ca sistemul să poată dispune de lichidități internaționale (mijloace de plată), condiția a fost de a exista o aprovizionare continuă fie cu aur, fie cu dolari. Cum producția de aur este, în mod natural, limitată, iar utilizările metalului galben ca mijloc de plată sînt greoaie, funcția de «acoperire» a necesarului de lichidități a fost preluată, treptat, într-o proporție crescîndă, de către dolar — modalitatea practică fiind deficitul, considerat tocmai de aceea cronic, al balanței de plăți americane (numai printr-un asemenea deficit, adică prin cheltuirea anual de către Statele Unite în străinătate a unor sume mai mari decît cele încasate din străinătate, ceilalți participanți la sistemul monetar puteau, cel puțin într-o pri-

mă fază, să dispună de mijloace de plată cu acceptare internațională, cu alte cuvinte de dolari externi). Inițial, deținătorii dolarilor externi au putut, potrivit înseși reglementărilor stabilite la Bretton Woods, să solicite aur în Statele Unite în schimbul dolarilor, lucru care, de altfel, s-a și întâmplat într-o anumită măsură. Aceste convertiri au avut, însă, un caracter limitat și oricum temporar, întrucât, chiar pe baza lor, rezervele de aur americane s-au diminuat, nemaiputând, la un moment dat, compensa sumele imense de dolari ce continuau să se acumuleze în străinătate prin deficitul balanței de plăți a S.U.A. (ceea ce ulterior a dus, de altminteri, la suspendarea și, apoi, abandonarea oficială a convertibilității în aur a monedei-cheie americane, reușindu-se, tocmai prin renunțarea la acest principiu de bază, să se evite o prăbușire totală a sistemului monetar).

APARIȚIA. Într-o asemenea situație, însă, posesorii dolarilor externi s-au văzut nevoiți să găsească o posibilitate de a da o utilizare dolarilor lor. Ei puteau fie să-i transfere în monedă națională la banca centrală (caz în care n-ar fi obținut nici o fructificare), fie să-i replaseze în S.U.A., în bănci americane, de la care puteau obține și o dobândă. Cum, însă, în S.U.A. existau reglementări care limitau dobânzile pe care băncile americane erau autorizate să le plătească pentru depozitele provenind din străinătate, deținătorii de dolari s-au îndreptat către alte piețe, care ofereau o fructificare mai ridicată. Piața din Londra a constituit principala atracție, datorită nivelului ridicat al dobânzilor oferite aici. Dolarii existenți în țări vest-

europene (altele decât Marea Britanie) au pornit spre Londra. Dar, prin însăși plasarea lor în băncile londoneze, nu se creaseră și nici nu se vehiculaseră eurodolarii. Totul se pare că a început din momentul în care, în Marea Britanie, au fost impuse anumite restricții în 1957, asupra creditelor în lire sterline pe care băncile din această țară le acordau străinilor. Pentru a putea satisface cererile clienților lor din străinătate, băncile britanice au început să ofere credite în dolari S.U.A., alimentate din depozitele în dolari constituite la aceste bănci de către ne-rezidenți, care nu erau supuse restricțiilor. Piața eurodolarilor era astfel creată. Reintroducerea transferabilității externe a principalelor monede vest-europene, la sfârșitul anului 1958, a dat avânt pieței eurodolarilor, întrucât facilita schimburile valutare. Cu timpul, operațiuni în eurodolarii au început a fi efectuate și în alte centre financiare vest-europene: Zurich, Frankfurt, Milano, Paris etc.

PRIMUL IMPULS MASIV. În 1966, în goană după fonduri (datorită unor restricții monetare suplimentare introduse de Administrație), băncile americane fac marea «descoperire», care avea să pecetluiească definitiv expansiunea pieței eurodolarilor: ele însele încep să solicite împrumuturi pe această piață. În câteva luni, toate marile bănci americane înființează filiale în City-ul londonez, de unde se lansează în vaste operațiuni pe piața eurodolarilor. Autoritățile monetare americane sesizează implicațiile și sprijină acțiunea — dacă nu cumva au sugerat-o sau convenit-o în prealabil cu băncile particulare, având în vedere că aceasta putea fi

de natură să relaxeze diversele presiuni monetare ce erau exercitate, în acea vreme, asupra Administrației americane. Astfel, intervenția băncilor particulare americane, ca împrumutători de fonduri pe piața eurodolarilor, putea fi în măsură să creeze imaginea că ar exista o cerere și nu o ofertă de dolari, o solicitare și nu o «fugă» de dolari; ceea ce ar fi avut drept consecință o slăbire a presiunii convertirilor dolarilor externi în aur. De asemenea, expansiunea puternică a pieței eurodolarilor, pe care o antrena masiva intervenție a băncilor americane, era de natură să «privatizeze» dolarii externi, în sensul că deținătorii acestora «deveneau tentați să îi destineze sistemului bancar privat în vederea fructificării și nu băncilor centrale pentru transformare în monede naționale. O asemenea «privatizare» putea micșora aflul dolarilor externi către băncile centrale (în special vest-europene) și, deci, sumele potențiale pe care acestea aveau, eventual, a le pretinde spre convertire în aur sistemului de rezerve din S.U.A. — pentru că nu particularii, ci numai autoritățile monetare (băncile centrale) erau îndrituite să solicite aceste convertiri. În plus, balanța de plăți americană putea apărea într-o altă postură. Sumele reprezentând împrumuturi ale băncilor americane pe piața eurodolarilor constituiau, odată pătrunse în S.U.A., «intrări» și, deci, un aport, din punctul de vedere al balanței de plăți. Deodată, aceasta a fost declarată în excedent. Șocul a fost puternic. A trebuit ceva timp, nu mult, pentru ca lucrurile să se limpezească, să se clarifice. Dar jocurile erau deja făcute. S-a constatat că, în realitate, noile intrări de dolari în S.U.A. erau doar un fals aport la balanța de plăți. Ele nu schimbau nimic din faptul esențial, inițial, că dolarii externi reprezintă obligații (adică datorii) pe termen lung ale S.U.A. față de străinătate, că deținătorii lor, nerezidenți americani, pot, în principiu, pretinde oricând Statelor Unite ceva în schimbul acestor dolari. Dimpotrivă, noile intrări, fiind împrumuturi contractate, suplimentau pasivul inițial. Dar impulsul fundamental fusese dat pieței private a eurodolarilor și cale de întoarcere s-a dovedit a nu mai exista.

EXPANSIUNEA. O extindere cu totul spectaculoasă a pieței eurodolarilor a urmat «șocului petrolier» din 1973, fiind legată nemijlocit de consecințele financiare ale puternicelor majorări ale prețului petrolului. Masivele excedente de plăți înregistrate de unele din țările membre ale

OPEC (respectiv sumele nete, care au rămas la dispoziția lor după plata integrală a importurilor lor de mărfuri și servicii) au fost reciclate în circuitele financiare internaționale, în proporție predominantă, prin operațiuni gen eurodolar sau, altfel spus, prin intermediul pieței eurodolarilor. Sumele deținute, în general, în dolari (moneda de decontare și plată a tranzacțiilor petoliere) — de unde și denumirea lor de «petrodolari» — au fost plasate în bănci, îndeosebi vest-europene, fiind apoi împrumutate de către acestea unor clienți din chiar țările occidentale sau din alte țări importatoare de petrol tocmai pentru finanțarea deficitului de plăți rezultând din creșterea prețurilor la țiței.

DIMENSIUNI. În 1957—1958, dimensiunile pieței eurodolarilor erau evaluate la circa 1 miliard dolari, în 1963 se cifrau la aproape 7 miliarde dolari, iar 10 ani mai târziu, în preajma primului «șoc petrolier», se ridicau la 50—60 miliarde dolari, pentru ca, după acesta, să sporească, anual, cu zeci de miliarde dolari și chiar cu peste 100 miliarde dolari după cel de-al doilea «șoc petrolier» din 1978. Dimensiunile actuale sînt apreciate la fabuloasa sumă de 1 500 miliarde dolari, cifră ce depășește

cuantumul masei monetare existente în fiecare dintre țările capitaliste dezvoltate (inclusiv S.U.A.). 600—700 miliarde dolari constituie fondurile, să le zicem, «efective» sau «reale» ale pieței, iar restul (peste jumătate din suma globală) reprezintă înregistrări de eurodolari datorate depozitelor interbancare, rezultînd, deci, din procesul menționat de multiplicare, în centrul căruia se află bănci din City-ul londonez, Zurich, Luxemburg, transformate într-un fel de «gări de tranzit», către care se îndreaptă, de pe diferite piețe, depozite, ce sînt apoi canalizate, prin credite, spre alte piețe.

CREDITORI, DEBITORI. Țările exportatoare de petrol au deținut, în ultimii ani, principala poziție de creditor net pe piața eurovalutelor, poziții similare dar cu contribuții inferioare avînd S.U.A. și țările Pieței comune. Poziții debitoare dețin toate celelalte principale grupuri de state: țările în curs de dezvoltare, celelalte state occidentale dezvoltate, țările socialiste. În ce privește participarea generală la piața eurovalutelor — adică la ambele ei fluxuri: de aprovizionare cu resurse financiare (credite) și de utilizare a acestor resurse (debitare) —, ponderea prin-

cipală (o treime) aparține țărilor Pieței comune (fapt explicabil în condițiile în care băncile vest-europene sînt cele care tranzitează grosul operațiunilor gen eurodolar).

IMPLICAȚII. Expansiunea fabuloasă a pieței operațiunilor gen eurodolar are implicații multiple și contradictorii. Sistemul acestor operațiuni (de contractări și acordări de împrumuturi) s-a constituit într-o piață paralelă celor naționale, care există independent de acestea și nu se află sub controlul vreunei autorități monetare. Se evaluează că, dacă nu integral, cel puțin în proporție de o cincime, piața eurodolarilor scapă oricărui control guvernamental. Se apreciază că una din explicațiile eșecului de pînă acum al luptei antiinflaționiste în țările occidentale se datorează tocmai existenței pieței eurodolarilor, pe care diferite societăți și companii încearcă să o folosească pentru a eluda măsurile antiinflaționiste luate pe plan monetar în fiecare țară. În același timp, însă, se poate considera că, prin piața eurodolarilor, s-a găsit o utilizare practică imenselor cantități de dolari existente în străinătate care, în caz contrar, ar fi exercitat presiuni mai puternice asupra mecanismelor mo-

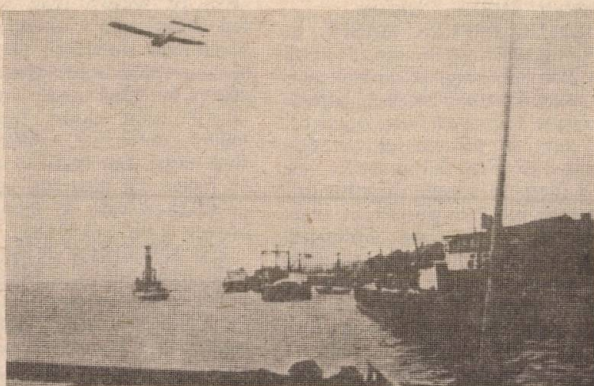
1909 — Zboruri peste ape

Primul aviator care s-a încumetat să zboare peste întinsul apelor a fost francezul Louis Blériot. Folosind un monoplan de «mare» viteză (100 km pe oră), el a reușit să treacă din Franța în Marea

Britanie (28 de km peste Marea Mincii), în numai 47 de minute, la 25 iulie 1909 aterizînd cu bine la Dover. Zborul acesta i-a adus celebritatea mondială.

Primul român care a zburat peste ape a fost George Valentin Bibescu. Cu un avion asemănător celui folosit de Blériot, el a trecut peste Dunăre, la 14 septembrie 1910.

George Valentin Bibescu — zbor peste Dunăre la 14 septembrie 1910

1910 — Aviatoarele

În anul 1910 erau în întreaga lume mai puțin de o sută de aviatori și printre ei se afla și cea dintîi femeie pilot din lume — franțuzaica de Laroche, căreia i se acordase brevetul respectiv la 8 martie 1910. În vara aceluiași an, ea deținea și recordul mondial de zbor pe distanță — 6 km. Peste cîteva luni însă, o româncă — Yvonne Cămărășescu — îi doborîa recordul franțuzaicei, zburînd de la Ploiești pînă la Chitila — dar nu la mînaș avionului, pentru că nu avea brevet, ci ca pasageră. Prima româncă pilot de avion a fost Elena Caragiani-Stoenescu. Ea a făcut școala de pilotaj la București și a obținut brevetul de pilot la Paris, la 22 ianuarie

netare (posesorii lor căutînd să se debaraseze de dolari), ceea ce ar fi pus, în mod și mai acut, problema complicată a compensării lor într-un anumit mod. Totodată, avînd în vedere chiar și numai dimensiunile ei, piața eurodolarilor a devenit principala sursă de fonduri pentru finanțare. Nu există, practic, țară a lumii care, în vederea soluționării unor probleme de plăți internaționale, să nu apeleze, într-o formă sau alta, într-o proporție sau alta, la piața eurodolarilor.

«GESTIONARI» PIETEI ȘI DOBÎNZILE EXCESIVE. Dar, dacă piața eurodolarilor a devenit principalul circuit prin intermediul căruia se asigură «gestiunea» dezechilibrelor din plățile internaționale, ea constituie, totodată, una din principalele verigi care le întrețin și chiar adîncesc. Creditorii neți ai pieței își sporesc excedentele, în timp ce debitorii neți ai pieței își văd mereu suplimentate deficitele. Aceasta, pentru că mecanismele pieței eurodolarilor sînt guvernate de legile necruțătoare ale puterii financiare și sînt manipulate, în interesul propriu, de intermediarii «gestionari» ai fondurilor vehiculate — marile bănci, care constituie astfel principalii beneficiari ai proliferării pieței eurodolarilor. Ele în-

casează diferențele între dobînzile pe care le percep asupra împrumuturilor acordate și cele (mai mici) cu care onorează depozitele. Prin aberanta escaladă a dobînzilor din ultimii ani, generată și stimulată de inflație, dar și exacerbată de manevre speculative, ele își consolidează profiturile pe seama debitorilor, îndeosebi a celor mai puțin în măsură să înfrunte dificultățile: țările în curs de dezvoltare. Îndatorarea critică a acestor țări — ajunsă la 550 miliarde dolari și chiar 800 miliarde dolari (dacă sînt avute în vedere și creditele contractate pe termene sub 1 an), niveluri la care sarcina anuală de rambursare a devenit mai mult decît împovărătoare — nu ar putea fi despărțită de condițiile de împrumut de pe piața eurodolarilor, la care țările respective nu pot renunța să facă apel, dar căreia trebuie să-i plătească un greu tribut. Practic, majoritatea covârșitoare a împrumuturilor pe termen scurt sînt operate pe piața eurodolarilor, rata dobînzii de pe această piață fiind, de altminteri, rata-tip (de referință) a dobînzilor la creditele pe termen scurt. Or, tocmai la acest gen de credite sînt aplicate dobînzile cele mai înalte — uneori de peste 20 la sută —, ceea ce, împreună cu scadența lor,

prin sine apropiată, face sarcina rambursării lor de-a dreptul copleșitoare. De asemenea, împrumuturile în eurodolari sînt cele la care se prevede, în regulă aproape generală, așa-numita clauză a dobînzilor «variabile», potrivit căreia ratele scadente la creditele mai vechi, contractate în condiții eventual mai favorabile, sînt impuse cu dobînzile actuale superioare. În plus, debitorii pieței eurodolarilor au fost cei mai afectați de tendința ascensională a dolarului din ultimii doi ani, în comparație cu celelalte valute cu circulație internațională. Fiind, în covârșitoare majoritate, contractate în dolari, datoritiile au căpătat o semnificație reală mai împovărătoare, «valorînd» mai mult în alte valute, în condițiile ascensiunii dolarului. Astfel, în ciuda contribuției sale la sporirea mijloacelor de creditare internațională, piața eurodolarilor s-a constituit și într-un principal mecanism al perpetuării și accentuării dezechilibrelor din plățile internaționale, cu incidente în direcția inversă celei necesare, a reducerii asimetriilor și a depășirii crizei din economia mondială.

I. Ș.

1914. În anii următori, curajoasa aviatore a făcut numeroase zboruri pe continentul american — mai ales în Mexic, unde îndeplinea și funcția de corpondent de război pentru presa franceză.

Elena Caragianni — prima femeie pilot din România. 1914

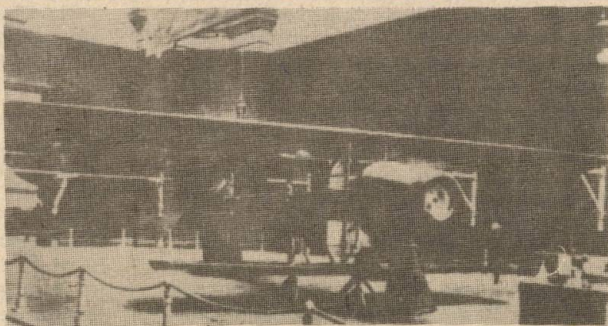

1910 — Primul avion cu reacție

La Salonul internațional de aeronautică organizat în capitala Franței, în septembrie 1910, avionul pe care-l prezentăm în imagine a stîrnit senzație. Silueta sa neobișnuită și, mai ales, lipsa elicei făcea să se creadă că este vorba mai mult de o machetă-proiect,

lipsită de perspective imediate. După închiderea salonului însă, realizatorul acestui insolit aparat — tînrul savant român Henri Coandă, care abia împlinise 24 de ani — avea să uimească pe specialiștii din aeronautică, pilotînd personal, la 16 decembrie 1910, pe cîmpul de la Issy-les-Moulineaux, lângă Paris, acest cel dintîi aparat cu reacție cunoscut în lume. Principiul său de construcție a rămas neschimbat pînă în zilele noastre.

Primul avion cu reacție: Coandă în 1910

secta și afacerile sale prospere...

1000 de secte ar exista în lume. Statistica lor este greu de întocmit. Denumiri înșelătoare și practici dubioase au proliferat. Ministrul justiției din landul Rhenania-Westfalia afirma că ele întrețin «teroarea psihologică». Cota alertei a fost atinsă. Proiectoarele actualității s-au îndreptat mai ales către secta Moon. «Reverendul» sud-coreean, 62 ani, a rămas «cap de afiș».

Moon la ieșirea din tribunalul de la New York. Afaceri în afara legii ale prea puțin curiosului patron de biserică...

A fost un an mai chinuit pentru mister Moon. N-ar trebui să se desprindă din această afirmație concluzia că afacerile prea puțin curiosului ar fi stopat. Nu! Afacerile au mers relativ bine (sintem, firește, cu toții în criză), milioane de dolari s-au adăugat celor deja existente în conturi, investițiile s-au înmulțit. Mister Moon n-are o predilecție în materie de investiții. Orice aduce bani justifică riscul. Un risc minim. Căci dumnealui n-are scrupule nici în privința înșelării naivilor, nici în obținerea de profituri. Folosind toate căile care duc spre profit a fost normal ca Moon să alunece în boxa acuzațiilor pentru delictul de evaziune fiscală.

La 62 de ani, faimosul fondator al «bisericii unificării» a ajuns să fie condamnat la 18 luni de închisoare și 25 000 dolari amendă, deoarece între 1973—1975 n-a binevoit să se deranjeze a achita fiscoiului american sumele ce i se cuveneau pentru dobânzile aduse de conturile lui bancare (112 000 dolari). În plus, suferind de o stranie amnezie a «uitat» să declare niște beneficii provenite din acțiunile pe care le deține și și-a falsi-

ficat, pur și simplu, declarația de impozite.

Moon a ascultat verdictul impasibil. Părea absent. Privindu-l, puteai avea impresia că era vorba despre altcineva. Detașare de cele lumesti? Nimic altceva decât aroganță. Moon mizează pe relațiile sale oculte, pe țesătura de interese la adăpostul căreia își desfășoară activitatea.

«Părintele bisericii» a devenit, de mult, un om de afaceri nemilos, un personaj tipic al junglei finanțelor.

Infernul din sectă...

Totuși, în 1982, întreprinderea lui Moon — secta cu cea mai mare publicitate — a devenit obiectul mai multor scandaluri. După ce în Anglia a pierdut un proces împotriva cotidianului «Daily Mail», Moon a încercat să contraatace la New York, intențind acțiune judiciară împotriva unui fost adept. Acesta devenise «deprogramator» — termenul împrumutat din electronică semnifică tentativa de a smulge din capcana sectei pe tinerii transformați în simpli

roboți. Săptămînalul parizian «Vendredi, samedi, dimanche» scria: «Metodele sectei sînt identice în cele patru colțuri ale lumii. Ca o dulce toropeală. Te simți antrenat de grup care nu te slăbește o clipă. Nu mai poți lua nici o decizie. Peste cîteva zile, noul adept cunoaște din ce în ce mai multe dificultăți în a gândi și a se concentra. Se află într-o stare de semiconștiență. Este momentul îndoctrînării. Învățătura este extraordinar de subtilă. Cursurile succed cursurilor, reuniunile reuniunilor». Începutul se consumă în confort: cameră individuală, hrană delicioasă (fără alcool), ambianță calduroasă. «Prin comparație, încet-încet, lumea exterioară devine înfricoșătoare». La acest punct, «programat» cu precizie de ordinator, decorul existenței se schimbă. Brusc. Confortul dispare, ca și iluzia siguranței. Începe infernul.

Revista «V.S.D.» explică natura «infernului» — fiecare adept este plasat într-o echipă mobilă a cărei unică rațiune o reprezintă stringerea de fonduri. Din sfera cerească, după ce au plutit printre legende siropoase și fraze repetate cu înversunare, proaspătul moonist plonjează în cea mai aberantă realitate pămîntescă: febrila colectare de fonduri pentru ca «reverendul» să se îmbogățească.

Se aleargă după bani întreaga zi și, uneori, noaptea. Se doarme puțin, se mănîncă prost, se trăiește departe de locurile natale pentru ca adeptul să se simtă zdrobit de singurătate. Unii vind flori sau alune, cerșesc pentru «opere de binefacere», alții difuzează gazete. Fiecare are o normă precisă. Care trebuie realizată fără împotrivire. Și la fiecare ieșire în public îl însoțește amenințarea rostită agresiv: «Dacă părăsești organizația, Dumnezeu va muri în tine, iar corpul tău va pieri imediat. Vei cunoaște o moarte violentă împreună cu întreaga ta familie». Rezultatul îl semnala «Paris-Match»: «Tînărul sau tînăra se transformă pe nesimțite în perfecți roboți, într-un fel de cadavre vii». Unii adepty, fragili, sucombă în fața presiunilor sectei. «France-Soir» semnala cazul unui anume Jean-Noel B., 30 de ani, care s-a sinucis, deoarece n-a izbutit să-și realizeze «cifra de afaceri» impusă de Moon și comp. Alții, mai duri, găsesc forța de a se desprinde din păienjenii sectei. Dintre ei se recrutează «deprogramatorii». Acești anti-Moon nu sînt chiar tocmai dezinteresați. Firește, destui sînt de bună-credință și vor să-și salveze semenii. Însă, scrie tot săptămînalul «Vendredi, samedi, dimanche», «în California, unde sectele mișună, deprogramatorii se îmbogățesc».

Unui asemenea «deprogramator», profesie proaspătă, secta Moon i-a intentat un proces. Dorea să treacă la «contraofensivă», să demonstreze că este obiectul unor «persecuții satanice». Avocații apărării l-au chemat ca martor chiar pe Moon. N-a putut să evite apariția. Depoziția lui a fost falimentară. Sub prestare de jurămint, a declarat că, în 1936, de Paști, s-a întîlnit cu... Isus Cristos, care l-ar fi sfătuit cum «să salveze universul». Cu aceeași seriozitate de bufon, a adăugat că s-a prezentat la o întîlnire cu el și... Budha, pe care l-ar fi recunoscut grație «statuetelor din temple». Este el Mesia? Nu, răspunde cu modestie, «deși am posibilitatea de a deveni adevăratul Mesia». Normal, «procesul s-a

întors împotriva fondatorului sectei» — nota laconic A.F.P. În consecință, secta a abandonat urmărirea «deprogramatorului».

Încurcături cu «deprogramatori» s-au produs și în Franța, unde cazul unei tinere de 21 de ani, Claire Chateau, sustrasă de părinții ei și, apoi, recuperată de sectă, a produs vîlvă. Mooniștii au încercat să se auto-prezinte în postura de «victime», însă, în final, au devenit acuzați: 60 de adepty ai sectei au fost interpelați de poliția franceză (34 la Paris și în suburbii), fișierele cu numele membrilor confiscate, documentele contabile ridicate pentru expertiză. Secta a intrat în panică. Descinderea polițiștilor din brigada criminală, însoțiți de colegii lor de la secția financiară, s-a produs la aceeași oră matinală: 6,30. «Metodă închizitorială» — a pretins purtătorul de cuvînt al sectei, sculat prea devreme din somn după o noapte «albă» în care tocmai numărase bancnotele adunate de zeloșii adepty.

Întrebărilor ziariștilor, oamenii justiției le-au răspuns invocînd «secretul instrucției». «Le Monde» crede, însă, că ancheta a fost ordonată pentru «a face toată lumina asupra sectei». Accentul s-a pus, de aceea, pe contabilitatea sectei și, în mod deosebit, asupra transferului de fonduri.

«Chemarea divină» și conturile indeseate cu dolari...

Secta Moon nu poate fi înțeleasă în afara rațiunii ei politico-economice. La suprafață, își propune «unificarea creștinismului mondial» (misiune încredințată chiar de... Isus). Latura mistică servește drept paravan. Un paravan întreținut cu grijă, într-o formulă proprie de «spălare a creierelor». Dar reverendul unificator nu este străin de politică. El a emigrat din Coreea de sud în S.U.A. cu sprijinul C.I.A. de la Seul. Spionajul sud-coreean i-a furnizat mijloacele pentru a lansa gigantica sa întreprindere, iar consilierii săi aparțin acestei instituții prea puțin onorabile. Legăturile sale cu Seul sînt notorii, iar «International Herald Tribune» amintea acuzația că Moon ar fi fost implicat în tentativa de mituire a unor membri ai Congresului spre a sprijini regimul sud-coreean. Ultima investiție a sectei a suscitată, de altfel, destule întrebări:

În timpul procesului: Moon și «familia» lui creionau de un martor ocular

aparitia unui nou cotidian la Washington. Doar pentru «cruciadele» sale anticomuniste? Mister Moon dispune de suficiente publicatii, dintre care un cotidian la New York, «News World», ce se remarcă prin atitudinile de extremă-dreaptă. De ce a fost necesar «Washington Times», lansat cu mari cheltuieli și destinat unei existențe deloc prospere sub aspectul profiturilor? Simplu: deoarece secta dorește să-și extindă influența la Washington și în viața politică americană. Noul director al cotidianului se proclamă «conservator angajat», iar echipa sa este formată din 125 gazetari profesioniști. Slujbașii au fost convocați de președintele societății editoare care nu este altul decât... colonelul sud-coreean Bo Hi Pak. Colonelul a justificat apariția gazetei într-o manieră greu de imaginat: «A fost o chemare divină pentru ca noi să facem acest ziar la Washington». «Chemarea divină» pornea de la Moon, care a asigurat fondurile. Adică, peste 12 000 000 dolari pentru lansare. Cifra exactă nu a fost comunicată. Un expert în probleme de presă crede că fiecare an de apariție va costa 3 000 000 dolari, poate mai mult. Credibilitatea ziarului s-a văzut pusă la încercare la 24 de ore de la apariția primului număr. Inculparea lui Moon de fraudă fiscală n-a putut fi ignorată. Informația s-a publicat fără nici un comentariu. O știre de agenție, aparent neutră. Precauție inutilă. Neîncrederea planează asupra cotidianului din Washington de la «nașterea» sa.

Moon este o simplă marionetă? — se întreba săptămânalul «La Vie Ouvrière». Posibil, răspundea aceeași publicație, dar este periculoasă prin setea sa de putere și pofa de înăvuiere. Marioneta a simțit gustul forței pe care i-o conferă banul. Anual, profiturile întreprinderii sale «bisericești» depășesc 10 000 000 dolari. Business-ul său este divers. Evlavioasa bisericuță posedă, printre altele, o uzină ce produce tunuri anti-aeriene, aruncătoare de grenade, puști etc. Guvernul sud-coreean este principalul client. Alte uzine se ocupă de vopsele, titanium, afrodisiace etc. Este proprietar al unei rețele de curățătorii chimice, unor băcănii, unei bănci. Are, în Japonia, o gazetă și o casă producătoare de filme. Nu-i lipsesc de pe lista «posesiunilor» o agenție de voiaj, laboratoare farmaceutice, ateliere pentru realizat bijuterii cu un design unicat. Un asemenea imperiu financiar implică o reședință pe măsură (sau mai multe): vila sa de pe malurile Hudsonului numără 25 de camere rezervate lui, soției și celor 12 copii. Uneori, se mută pe vasul lui dotat cu cele necesare (inclusiv cu un bar încăpător) potrivit, probabil, «instrucțiunilor» primite de la Budha, cu ocazia ultimei lor întâlniri.

Moon pare impasibil. Amenda nu l-a speriat. Nici condamnarea la închisoare (deși ar fi putut fi trimis în temniță pentru 14 ani). Totuși, episodul l-a pus pe gânduri. Secta va trebui să părăsească SUA? Întrebarea poate fi considerată prematură. Oamenii lui Moon sînt, însă, prevăzători. Discret, cu maximum de discreție, au început să transfere valorile. Destinația: Uruaguay. Ar fi fost, de pe acum, achiziționate: un hotel, un casino și, iarăși, un ziar...

Mister Moon își continuă afacerile...

M. Ramură

1911 — Călare 58 de zile

Sînt cunoscute două uimitoare performanțe de călărie realizate pe ruta București-Paris (circa 3 500 de km). Prima dintre aceste călătorii a început la 24 aprilie 1911, cînd tînărul căpitan Ion N. Păun a plecat din București, călare, avînd ca «ataș» o mînză. Bagajele purtate de acest «atelaj» cîntăreau 119 kg (inclusiv călărețul).

Sosirea la București a Mariei Orange,
26 iunie 1928

Cursa a durat 58 de zile, sosirea înregistrîndu-se la Paris în seara de 23 iunie. Media zilnică de mers: 62 de km. După trecerea a 17 ani, vine replica acestui raid: Marie Orange, o sportivă de pe malurile Senei, face același drum ca Păun; în sens invers însă: Paris-București. Ea pleacă din capitala Franței, pe un cal de rasă, la 10 aprilie 1928, și sosește la București la 26 iunie, deci după 78 de zile de mers.

ADDENDA LA 'ENOLA GAY'

**Eu, Bob Eatherly,
am distrus Hiroșima...**

«Dumnezeule, ce-am făcut!» — striga pilotul Lewis văzînd Hiroșima topindu-se efectiv sub bomba lansată de aparatul său, după ce maiorul Claude Eatherly dăduse cale liberă. Mai mult decît în 1945, amenințarea atomică, cu îngrozitorul său echilibru — pînă cînd? — al terorii — este printre noi. Ravagiile de la Hiroșima n-ar mai fi decît o joacă față de dezlănțuirea posibilă a infernului perfecționat de astăzi. Cititorii noștri, care au parcurs serialul «Enola Gay», publicat de revista «Lumea», serial de larg interes, pe marginea căruia am primit numeroase scrisori, vor afla acum, în reconstituirea cunoscutului academician francez Alain Decaux, marile frământări ale lui Eatherly.

În acea zi de 6 august 1945, pe cerul Japoniei trei avioane meteo se îndreptau spre obiective precise. Erau aparate americane, purtătoare ale celei mai redutabile misiuni încredințate vreodată unor piloți. Ceea ce li se cerea nu se rezuma, totuși, decît la un da sau un nu. De fapt, trebuia să se știe dacă condițiile meteorologice erau favorabile sau nu, deasupra orașelor Kokura, Nagasaki și Hiroșima. Un alt aparat zbura spre Japonia. Era un B-29, purtînd numele de «Enola Gay». Un avion de bombardament, dar care nu avea la bordul său decît o bombă cu o putere de distrugere de care înșiși savanții ce o creaseră se îngrozeau. Trei obiective fuseseră fixate. Trei orașe japoneze. Dacă vizibilitatea era proastă deasupra Hiroșimei, urma să fie ales Kokura, dacă nu, Nagasaki. Trei avioane meteo. Un avion pentru fiecare oraș. Aparatul care se îndrepta spre Hiroșima se numea «Straight Flush».

O țintă ideală

«Straight Flush» zbura cu ajutorul radarului din cauza păturii groase de

nori ce acoperea solul. Deodată se deschise o spărtură lungă în această masă opacă și, prin crăpătura imensă, Ken Way zări Hiroșima. 9 800 metri mai jos, soarele matinal de vară făcea să strălucească orașul ce se trezea. Era ora 7 și 30 de minute dimineața. Maiorul Eatherly descoperea, în același moment, obiectivul numărul 1. Bob Eatherly — se numea Claude, dar din cauza celui de-al doilea prenume, Robert, toată lumea îi spunea Bob — era pilotul șef al avionului. El observa centura de nori lărgindu-se fără încetare sub el și orașul Hiroșima ieșind la iveală de sub nori. Era, într-adevăr, o țintă ideală. Aflase ce dorea și aparatul său făcu drum înțors. Un minut mai târziu, transmise prin radio raportul prevăzut, care se putea rezuma astfel: «Totul este OK. Puteți pleca». Era destinat avionului care zbura spre Hiroșima, B-29, «Enola Gay». Când comandantul lui B-29 citi textul decodificat care i se prezentă, strigă: «Hiroșima este ținta!»

Sute de articole, zeci de cărți se pare că au fost scrise pentru a dovedi lumii că dintre cei 12 oameni care se aflau la bordul avionului «Enola Gay», nici unul n-a exprimat, vreodată, nici cel mai mic regret. Toți au fost chestionați, intervievați. Au spus și au tot repetat că nu se puteau simți vinovați pentru că au ascultat, în calitate de soldați, de un ordin al autorității superioare. Acesta n-a fost, însă, și cazul maiorului Claude Eatherly, pilot șef al avionului «Straight Flush». Și totuși, nu el fusese cel care bombardase. Dar, dînd liber lui «Enola Gay», el se considera responsabil de acel cataclism înfiorător. Întreaga viață a lui Claude Eatherly a fost perturbată dureros de prezența sa, la 6 august 1945, deasupra Hiroșimei. La drept

vorbînd, nu-i suficient ca unul singur dintre piloți să-și fi manifestat disperarea și remușcările pentru ca, în mod firesc, să ne punem întrebarea: trebuia oare bombardată Hiroșima? Nu se putea evita bombardarea Hiroșimei?

Un secret bine păstrat

Generalul Groves, conducătorul «Proiectului Manhattan», rămăsese la sediul său de la Washington. Din Los Alamos, Oppenheimer îi telefona, de mai multe ori pe zi, informațiile transmise referindu-se la un cod cifrat. Paralel cu cercetările în legătură cu bomba cu uraniu, erau continue eforturi identice pentru realizarea plutoniului, un metal creat de om, care fusese izolat încă din 1940. S-a construit, deci, un reactor pentru fabricarea plutoniului plecînd de la fisiunea U-235. Lucrul cel mai extraordinar din toată operațiunea a fost, poate, secretul în care s-a desfășurat. Nu numai savanții, dar și funcționarii avînd cele mai mici grade erau atenți supravegheați. Era cenzurat curierul, erau ascultate convorbirile telefonice, pentru obținerea unei permisii fiecare era supus unui șir interminabil de interogatorii și controale. În anuarul poștelor, Los Alamos nu exista. Familiile și prietenii celor care lucrau aici scriau la «Serviciul Geniului Forțelor armate americane — căsuța poștală 1539 — Santa Fe — Noul Mexic». Savanții și membrii personalului erau autorizați să-și primească familiile, dar, bineînțeles, cei ce veneau rămîneau la Los Alamos. Cînd un savant trebuia să părăsească centrul pentru a se duce la alte laboratoare, era însoțit de agenți secreți. Adevsea microfoanele erau disimulate în bagaje.

Obiectivul a fost atins. Nici măcar printre personalitățile politice nu s-a știut nimic despre operațiunea Manhattan. Vicepreședintele Statelor Uni-

te, Harry Truman, n-a aflat de existența acestei întreprinderi decît după moartea lui Roosevelt, cînd a devenit președinte. În aceste condiții, nu-i de mirare că, practic, germanii, ca și japonezii, n-au știut aproape nimic despre operațiune.

În seara de Crăciun a anului 1944, Groves declară principalilor săi colaboratori de la Washington că progresele făcute erau atît de mari, încît probabil bomba va fi gata la 1 august 1945. În sfîrșit, el spera... Apoi, adăugă: «Dacă noua armă va fi defectă, fiecare dintre dumneavoastră va trebui să se pregătească pentru a face depoziiții în fața comisiilor de anchetă parlamentare, pînă la sfîrșitul zilelor»...

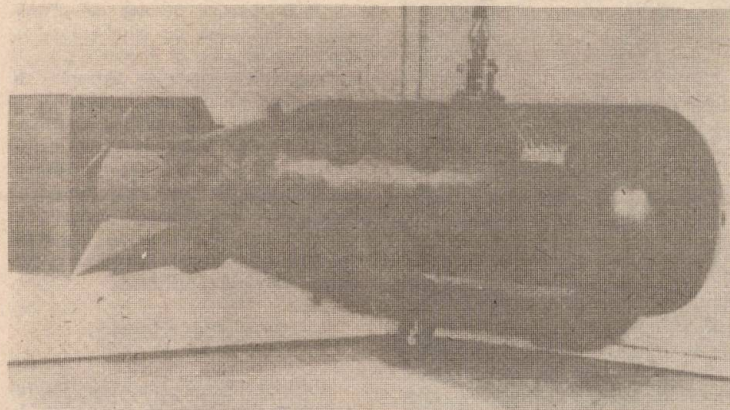
Pe de altă parte, exista teama permanentă privind stadiul în care s-ar fi aflat germanii. Pentru a-i priva de apa grea necesară lucrărilor lor, făcuseră să sară în aer uzina care fabrica în Norvegia prețiosul lichid. Dar, cu siguranță aceștia rezolvaseră problema. Nimeni nu putea presupune în Statele Unite că cercetările nucleare progresaseră foarte puțin în Germania.

O moarte inopinată

De fapt, războiul s-a terminat victorios în Europa înainte ca bomba americană să fie gata. Din acel moment, Statele Unite aveau să-și îndrepte eforturile spre Pacific. Și, în curînd, s-a pus problema dacă, pentru învingerea definitivă a Japoniei, trebuia să fie utilizată bomba atomică. Armata își elabora planurile de atac. Bineînțeles, acestea nu țineau seama de existența bombeii, de vreme ce înșiși conducătorii militari — Eisenhower, MacArthur — îi ignorau existența. Se prevedea debarcarea în Japonia în două etape, prima în noiembrie 1945, în sud, a doua, în martie 1946, la Tokio. Armata estima că pierderile americane, cu ocazia primei debarcări, se vor ridica la o cifră intermediară între 31 000, pentru Luzon, și 41 000, pentru Okinawa. Bomba putea schimba situația. Dacă, bineînțeles, fabricarea ei era dusă la bun sfîrșit și dacă se hotăra folosirea ei.

Trebuia studiată problema bombeii atomice și a folosirii ei contra Japoniei. Într-adevăr, o chestiune necesară, căci imprevizibilul avusese loc: printre savanții care contribuiseră la crearea bombeii, mulți refuzau să se gîndească la utilizarea ei. Și un paradox tulburător: primul fizician care își exprimase rezervele cele mai limpezi era chiar inițiatorul scrisorii lui Einstein către Roosevelt, în 1939: Leo Szilard. El dorea ca Statele Unite să obțină bomba înaintea lui Hitler. Acest obiectiv fusese atins: Hitler nu dispunea de bombă și fusese învins.

Bomba. Numele ei: «Little Boy». Civismul în stil tragic...

Răminea Japonia. Nu se punea problema ca Japonia să dispună de bombă. În acest caz, gîndea Szilard, o țară civilizată, cum erau Statele Unite, trebuia să refuze utilizarea unilaterală a celei mai îngrozitoare arme de război imaginată vreodată. Szilard a ținut să exprime gîndul său președintelui Roosevelt. Înainte de a-și prezenta memoriul lui Roosevelt, Szilard l-a arătat generalului Groves care, spre marea lui surpriză, i-a spus foarte grav: «Îți doresc să-l poți remite președintelui».

Szilard se întoarse în biroul său. Zece minute mai târziu, adjunctul lui Groves îl anunță că președintele Roosevelt era mort. Szilard obținuse, atunci, o întrevvedere cu reprezentantul personal al lui Truman, James Byrnes. Îi împărtăși acestuia rezervele sale și ale prietenilor săi fizicieni. «Era evident», spune Oppenheimer, că războiul avea să se sfîrșească, în cel mai scurt timp, și cu Japonia fără să se recurgă la bomba atomică... În schimb, avem o altă preocupare: ce putea reprezenta bomba pentru viitorul civilizației?»

Evident, această evoluție nu scăpa lui Truman cînd acesta numi comitetul însărcinat să recomande folosirea sau nefolosirea bombei. La 1 iunie 1945, comitetul depunea concluziile sale. El recomanda lansarea bombei cît mai curînd asupra Japoniei, fără a-i preveni pe japonezi de natura acesteia. Verdictul era categoric. Dintr-o dată, alarma savanților crescuse. Șapte fizicieni ai Proiectului Manhattan au redactat și semnat un raport în care se pronunțau clar împotriva folosirii bombei. Printre ei se afla, bineînțeles, și Leo Szilard. Savanții preconizau ca «noua armă să fie experimentată într-un deșert sau într-o insulă ne locuită, în prezența delegaților tuturor națiunilor. S-ar crea astfel o atmosferă deosebit de favorabilă unui acord internațional. America va spune lumii: «Vedeți ce armă posedăm. Totuși, nu ne vom servi de ea. Sîntem gata să nu ne servim de ea în viitor, cu condiția ca celelalte națiuni să adere la propunerea noastră și să se instituie un control internațional serios»...

Cum să nu saluți vederile acestor savanți? Problema pe care ei o puneau era aceea a viitorului umanității. Or, documentul destinat președintelui Truman nu i-a parvenit niciodată. Pare să fi fost blocat de George L.

Harrison, adjunctul lui Stimson și membru al comitetului care preconizase, 15 zile înainte, utilizarea bombei împotriva Japoniei, fără declarație prealabilă. Multă vreme, savanții aveau să-și continue bătălia împotriva utilizării bombei. În zadar. Comitetul Stimson pusese capăt discuției. Truman confirmase propunerile sale. Nu mai era în puterea nimănui să interzică folosirea bombei. La 16 iulie 1945, ora 5 și 30 de minute, prima bombă atomică experimentală exploda în deșertul Noului Mexic. Lupta savanților eșuase. În afara celei care explodase, mai existau alte două bombe: «Little Boy», cu uraniu, și «Gros Type», cu plutoniu. Prima avea să fie, deci, folosită împotriva Japoniei. Și, dacă Japonia va refuza să capituleze, avea să fie folosită și a doua.

O țintă în deșert

Într-o zi din toamna anului 1944, generalul Armstrong jr. din armata aerului intră furios în biroul colonelului Wilson, la Colorado Springs. Specialist în bombardamente în Europa, Armstrong își exprima indignarea. Aflase că mai multe Boeing-uri B-29, aflate sub ordinele sale, suferiseră o modificare importantă: erau scoase tunurile pentru a nu lăsa la coada aparatului decît mitralierele grele. A fost nevoie de toată diplomația lui Wilson — simplu colonel — pentru a calma furia generalului Armstrong, fără, însă, să-i dezvăluie motivele acestei transformări singulare. Adevărul era că B-29 nu mai aveau nevoie de tunuri. Sarcina lor consta doar în a transporta o bombă — una singură: bomba atomică. Wilson îl însărcinase pe generalul Arnold, comandant șef al Armatei aerului, să-i adune pe cei 1 500 ofițeri și oameni care urmau să participe — de aproape sau de departe — la lansarea primei bombe atomice. Acest personal de elită era afectat unei singure unități, cel de-al 509-lea grup mixt. De asemenea, Wilson trebuia să recruteze

cei mai buni piloți ai Armatei aerului, dintre care avea să aleagă pe ofițerul însărcinat să comande, în acea zi, avionul B-29.

La 6 august, ora 1,37 cele trei avioane meteo au decolat. Printre ele, «Straight Flush» al maiorului Claude Eatherly, care încă nu știa că zbura spre propriul său destin. O jumătate de oră mai târziu s-a îmbarcat și echipajul «Enolei Gay». Toți purtau costume de zbor. Tibbets, Lewis și Ferebee aveau pe cap caschete de cricket. Mitraliorul Caron purta o cască de rugbist. Ceilalți preferaseră să arboreze șepcile de polițiști: erau căpitanul Van Kirk, navigator; sergentul Duzenbury, mecanic șef; și adjunctul său, sergentul Shumard; sergentul Stiborik, la radar; caporalul Nelson, la radio de bord. În plus, se mai aflau la bord trei pasageri «speciali», trei tehnicieni: Parsons, care avea să se ocupe, în ultimul moment, de amorsarea bombei, Jeppson care avea să efectueze controlul electronic, și Jak Beser, care avea misiunea să detecteze radarul inamic. În total, 12 oameni. Fiecare era la locul său. Ordinul se auzi din turn: Puteți decola! «Enola Gay» se lansă pe pistă și luă viteză. Dar B-29 era greu, foarte greu. Se decolă. Era ora 2,45 dimineața. 6 august 1945. La 7,30, la bordul lui «Straight Flush», constatănd o vizibilitate favorabilă deasupra Hiroșimei, maiorul Claude Eatherly transmitea «Enolei Gay» mesajul care însemna că drumul era liber.

Pe străzile Hiroșimei, care se trezea, pietonii și cicliștii se îndreptau spre locurile de muncă. La ora 7,09 ora locală, sună alarma. Deasupra orașului fusese repertat un avion. Cei care au ridicat privirea au constatat că era vorba de un avion meteo. Nici un pericol, deci... Ce ar fi putut ei să știe despre «Straight Flush», al maiorului Eatherly? La ora 8 sirena urlă din nou. Două alte aparate fuseseră repertate și zburau la mare altitudine. Mai târziu era semnalat un al treilea ce le urma pe celelalte două,

Colonelul Paul Tibbets, maiorul Ferebee, care a declanșat sistemul de lansare a bombei, copilul Lewis și navigatorul Van Kirk

Hiroșima după explozia nucleară. În centru — punctul impactului

la o anumită distanță. Al treilea era tot un B-29, dar se numea «Enola Gay»...

Ora locală a Hiroșimei, ora 8, corespundea orei 9, ora Tinian. La ora fixată, bomba fusese amorsată și... sosisese momentul. Tibbets strigă spre Ferebee: «Acum e rîndul tău». Era exact ora 9,13 minute și 30 de secunde. Tom Ferebee privi prin luneta în care zări podul ce i se arătase în fotografie și care era obiectivul vizat. «L-am găsit!» — urlă el. Declanșă sistemul automat. Dacă totul mergea bine, bomba avea să fie lansată în 60 de secunde. 45 de secunde mai tîrziu, un semnal sonor fu trans-

mis prin radio, care însemna că bomba avea să fie lansată peste 15 secunde. Toți cei de la bordul «Enolei Gay» — dar și cei de pe celelalte B-29 — au auzit semnalul. Așa cum li se indicase, și-au pus ochelari negri. La cîteva sute de kilometri depărtare de acel punct pe drumul spre Tinian, maiorul Claude Eatherly captă, și el, semnalul. La ora 9,15 minute și 17 secunde, trapa calei lui «Enola Gay» se deschise și «Little Boy» căzu în gol. Ferebee nu se putu abține să nu strige: «A plecat!» Imediat, Lewis efectuează manevra prevăzută. Viră 155 grade și veni în picaj pierzînd mai mult de 300 de metri. Bomba avea să explo-

deze în 45 de secunde. Deodată, desi aveau ochelari negri, membrii echipajului au fost orbiți. Bomba explodase, dezlănțuind o temperatură de 100 milioane de grade. Se ridică un nor ce semăna cu o ciupercă imensă. Orașul semăna, va spune Caron, cu «un strat de cărbuni aprinși». Bob Lewis strînse pumnii și spuse: «Dumnezeule, ce-am făcut?»

Apocalipsul

Hiroșima nu mai exista. Mai întii, cei care se aflau direct sub «punctul zero» — adică proiecția pe sol a exploziei — fuseseră dezintegrați. Nu mai rămăsese nici o urmă din ei. Mai tîrziu aveau să fie găsite trasate pe pămînt cîteva siluete umane, în formă de umbre. Acesta era epicentrul. Mai departe, se aflau cadavre calcinate. Oamenii, femeii, copii se îmbrățișase deodată. Și mai departe, unii supraviețuiau. Cu arsuri îngrozitoare, o vii. Un grup de militari avansau alinîndu-se pe picioare. Sub arcadele arse, se vedeau găuri, ochii lor arși. La o depărtare de 16 kilometri încă se mai simțea căldura exploziei. Cum să nu te ducă gîndul la apocalips. A fost, mai întii, o lumină orbitoare. Apoi, o căldură îngrozitoare care arde totul. Apoi, rafala care a distrus totul și, după aceea, ploaia radioactivă, din cauza căreia mulți au murit încet, timp de 20 de ani. În sfîrșit, vîntul, care a înviorat incendiul, a lovit zidurile încă în picioare și a ridicat rîurile și fluviile.

Cînd maiorul Claude Eatherly a știut ce s-a întîmplat la Hiroșima a tăcut. A refuzat să vorbească cu cineva timp de mai multe zile. Și, totuși, nu el lansase bomba, dar ceruse «Enolei Gay» s-o lanseze, și acest lucru nu-l putea suporta. Spiritele carteziene vor spune că o asemenea atitudine nu este rațională. În timp de război, executantul, logic, nu este responsabil de nimic. La drept vorbind, adevărul răspunzător era Harry Truman, președintele Statelor Unite. Cînd au apărut memoriile președintelui Truman, căi amintesc de nerăbdarea cu care căutam pasajul în care el trebuia să descrie împrejurările în care hotărîse folosirea bombei. Îmi spuneam că, traversînd o asemenea criză de conștiință, el o va evoca în pagini emoționante. Ajuns la pagina pe care o căutam, n-am găsit decît cîteva paragrafe foarte seci, total lipsite de emoție. Truman era obligat să ordone folosirea bombei. Și o făcuse, și spunea acest lucru. Nimic mai mult. Mai tîrziu, întrebat de ziariști care a fost evenimentul din viața lui pe care îl regretă cel mai mult, Truman a răs-

puns fără să ezite: «Regret că nu m-am căsătorit mai devreme». Apărent, el nu se gândise la bombă.

Imagini de oroare

Dacă Harry Truman trăia atât de liniștit, pentru ce Claude Eatherly își făcea reproșuri? Poate pentru că acesta din urmă avea o imaginație mai bogată decât Harry Truman. Poate că el vedea mai departe decât președintele Statelor Unite. La început, maiorul Eatherly luptă împotriva depresiunii care îl copleșise. Își revine, zboară din nou. Va survola chiar Nagasaki. Fără încetare, repetă ceea ce fusese învățat când se angajase în 1939 în armata americană a aerului și anume că libertatea și umanitatea pot fi apărute prin forța armelor. Și totuși, morții Hiroșimei îi bîntuie nopțile. Demobilizat, și-a regăsit soția, a răstăințat acțiția, Concetta Margetti, cu care se căsătorise în 1943. Ani de zile s-a străduit să trăiască, precum ceilalți, în casa sa, în grădina sa, lângă soție și copii. Și-a găsit un post la o societate petrolieră din Houston. Era serios, bine văzut, devine director. Toate acestea erau numai aparențe. Rămân nopțile, bîntuite de imagini de oroare. Noapte de noapte, re trăiește infernul Hiroșimei. Încearcă să scape înghițind băuturi din ce în ce mai tari și luînd nenumărate somnifere. Hiroșima continuă să-i revină în minte. Atunci, în fiecare lună, ridică un

pachet de bilete de bancă pe care îl expediază la Hiroșima cu specificația: pentru victime. Scrie autorităților din Hiroșima și, rînd pe rînd, acuză și roagă să fie scuzat. În 1950, președintele Truman anunță că Statele Unite vor construi o bombă cu hidrogen. Claude Eatherly intră într-un hotel din New Orleans, cere o cameră și înghite mai multe tuburi de somnifere. Vrea să moară. Supraviețuiește, totuși. Părăsește spitalul și este internat într-un azil de psihiatrie din Waco, unde sînt îngrijiți soldații ce suferă de maladii psihice. Cînd iese de aici, starea sa nu e deloc ameliorată. Pentru a putea dormi se hotărăște să se obosească prin muncă. Devine simplu muncitor, caută muncile cele mai penibile, cele mai epuizante. Așa cel puțin va putea să doarmă. Dar cînd adoarme, tot Hiroșima apare. Culmea este că, oficial, el trece drept un erou. Toți cei care au participat la bombardarea Hiroșimei au fost săr-bătoriți, decorați. Și el, ca toți ceilalți. Această realitate îl obsedează. Nu mai vrea să fie erou. Și atunci, printr-un proces pe care psihiatrii îl vor analiza cu atenție, hotărăște să-și distrugă, în fața lui și a celorlalți, propria imagine de erou.

Pelerinaj la Hiroșima

La începutul anului 1953, el compare în fața tribunalului pentru flagranțe delictelor în New Orleans. Falsi-

ficase un cec cu o sumă, de altfel nu prea mare. Trimisese acest cec unui orfelinat care îngrijea victime din Hiroșima. Dar, chiar cu cele mai bune intenții din lume, n-ai voie să falsifici un cec. A primit nouă luni de închisoare. N-a făcut decât puțin timp închisoare, și a fost eliberat pentru bună purtare. Imaginea eroului continua să fie prezentă, nimic nu o putea distruge. Atunci, la Dallas, atacă un magazin cu mină înarmată. Avocatul îl scoate iresponsabil și anunță că, din nou, clientul său se va interna la spitalul din Waco, unde Claude Eatherly va petrece nouă luni.

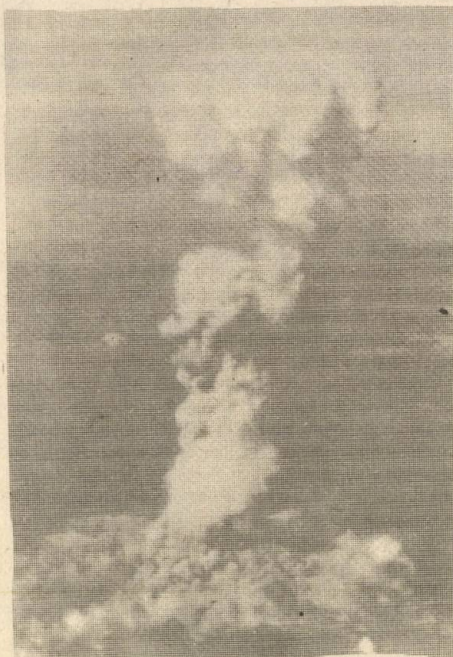
Timp de șase luni se face, apoi, comis voiajor. Într-o dimineață, soția îl găsește într-o baltă de sînge: își tăia venele de la mină. Și de data aceasta este salvat. Concetta îl amenință că va divorța dacă nu se îngrijește. Cu voia lui, revine la Waco. Este tratat cu insulină, patru pînă la cinci șocuri pe săptămînă. După șase luni, i se dă drumul, dar soția sa divorțase.

Timp de cinci ani, din 1954 pînă în 1959, Claude Eatherly continuă să re trăiască drama Hiroșimei. Compare în fața tribunalelor, este internat în azilele psihiatrice. Atacă fără să fure, sparge birouri de poștă fără să ia nimic. Vrea să distrugă imaginea eroului. Se vorbește, în presa mondială, despre cazul Eatherly. Căci ex-maiorul nu este singurul care își pune întrebări în legătură cu Hiroșima. Pretutindeni în lume, bărbați și femei au aceleași remușcări. Un filozof austriac, Günther Anders, intră în corespondență cu Eatherly. Merită citite aceste scrisori care demonstrează — dacă mai este nevoie — că Claude nu este nebun. Această corespondență va avea asupra lui un efect benefic: vrea să demonstreze, să cheme lumea la repudierea armii absolute. Cu toate forțele, vrea să discrediteze, pentru totdeauna, armamentul atomic. Cînd îi scrie lui Günther Anders, este, din nou, internat la Waco. Dar, de data aceasta, va ieși de aici vindecat.

Publică articole care îi sînt citite. Merge în pelerinaj la Hiroșima, unde japonezii îl întîmpină ca pe un frate. Participă la o demonstrație, în 1962, la New York împotriva armamentului atomic. Pînă la capăt Claude Eatherly va spune că trebuie să se renunțe la atom ca armă de distrugere. Pînă la capăt. Pînă în luna iulie 1978, cînd, în vîrstă de 58 de ani, va muri, la Houston, de cancer.

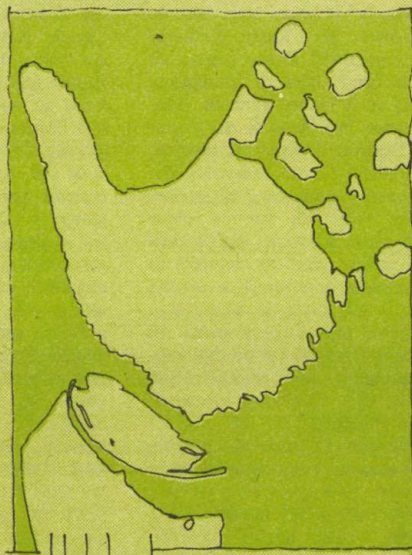
Și dincolo de moarte, Claude Eatherly a vrut să militeze. A cerut ca propriul său corp să fie ars. Precum corpurile celor care, cu atîția ani în urmă, arseseră la Hiroșima.

Norul atomic la 6 600 m deasupra Hiroșimei

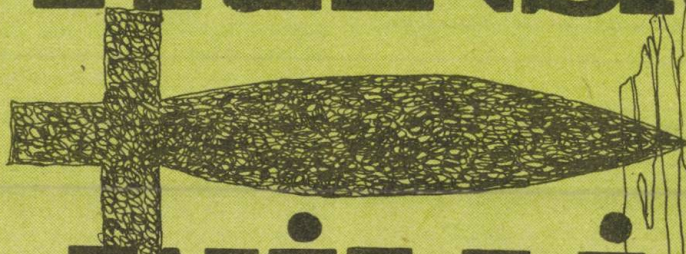

ACUL

TRANSMITTE

LUI

WILLI

W. SLAV N. 82.